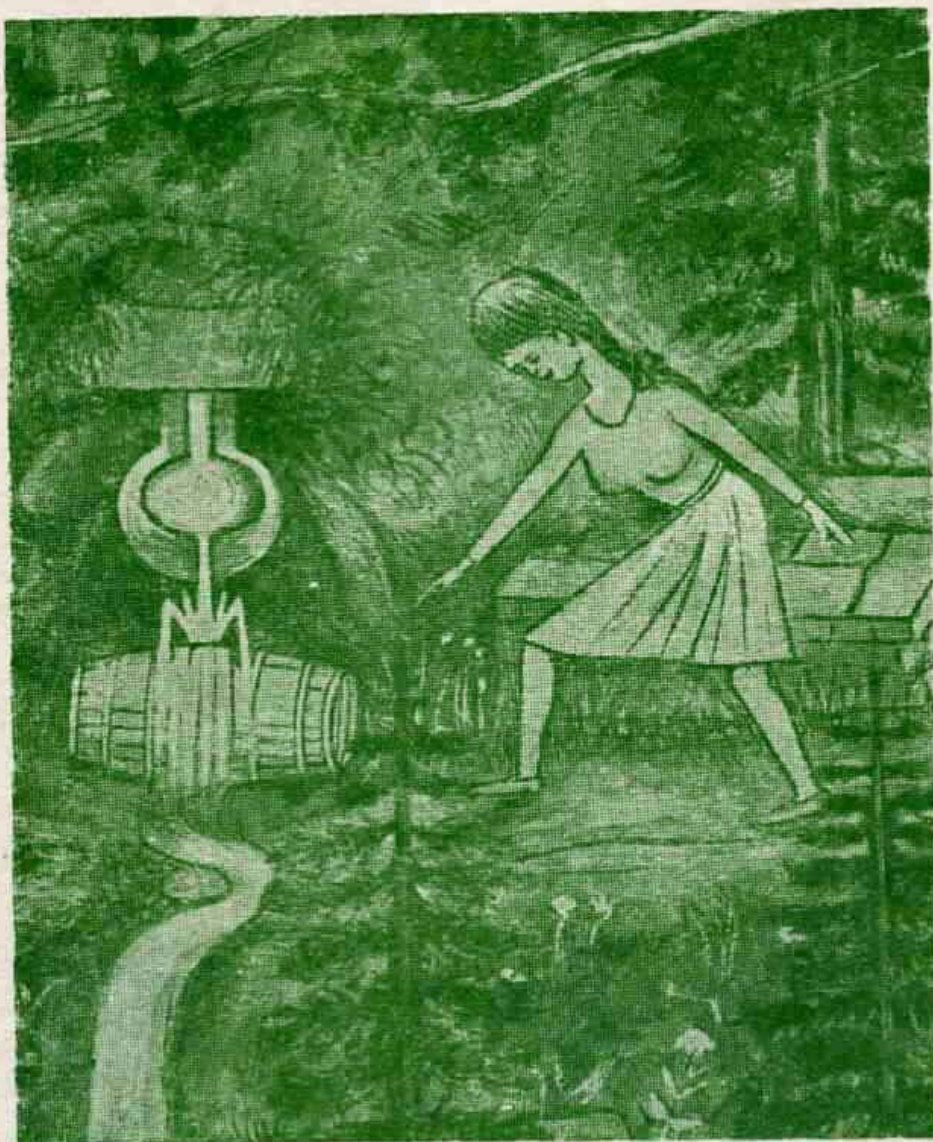

ΚΩΣΤΑ Ν. ΜΠΑΛΤΑ

ΚΑΣΤΑΝΕΑ - ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1966

ΚΩΣΤΑ Ν. ΜΠΑΛΤΑ

ΚΑΣΤΑΝΕΑ - ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

Εἰς μνήμην

τῶν γονέων μου Νικολάου—Αἰκατερίνης
καὶ ἀδελφῶν μου Δημητρίου—Γεωργίας

ΑΘΗΝΑΙ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1966

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ γράψαντος

Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνατύπωσις ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τοῦ παρόντος ἀνεῦ ἐγγράφου ἀδείας τοῦ γράψαντος.

4

τικότητα. Ἐπειδὴ παρὰ ταῦτα, πιθανὸν νὰ διέφυγε λεπτομέρειά τις ἢ νὰ παρεξέφρασαν ἀνακρίβεια, παρακαλῶ τοὺς ἀναγνώστας νὰ μὴ κρίνωσιν ἐπεικῶς, καὶ εἰδικῶς, δι' ὅσα ἐν τῷ παρόντι ἀναφέρονται ὡς πηγάζοντα ἐκ παραδόσεων. Διότι, ὡς γνωστὸν, αἱ παραδόσεις διτηρήθησαν μερὶς σήμερον ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καί, ὡς εἶναι φυσικόν, ἐνδέχεται αὐτὰ νὰ μὴ μετεδόθησαν ὡς ἔλαβον χώραν ἢ νὰ ἡλωιώθησαν κατὰ τὸ διαρρεῖσαν χρονικὸν διάστημα, ὥστε σήμερον νὰ μὴ ἀνταποκρίνονται ἐν μέρει καὶ ἐνίοτε ἐξ ὁλοκλήρου πρὸς τὴν πραγματικότητα. Εὐελπιστῶ δὲ τὸ παρὸν θ' ἀποτελέσῃ διὰ τοῖς Συμπόλιτάς μου συμπλήρωμα τῶν γνώσεών των διὰ τὸ εἰδυλιακὸν τμήμα τοῦτο τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν, ἐκ τοῦ ὁποίου, καταγωγὴν μας, πρέπει νὰ αἰσθανώμεθα ἰδιαίτερον τιμὴν καὶ ὑπερηφάνειαν, διότι χάριν τῶν ἡρωϊκῶν του τέκνων προσέφερε πολλά, τόσον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνος τοῦ 1821, ὅσον καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα ἐνδόξους πολέμους μέχρι σήμερον.

Θεωρῶ καθήκον ἐπεβεβλημένον ὅπως θερμῶς εὐχαριστήσω τὸν ἀγαπητὸν καὶ ἐξαιρετὸν συμπολίτην κ. Ἀπόστολ. Τσατσαράκη διὰ τὴν εὐγενή τούτου συμβολὴν εἰς τὴν ἐκτίπωσιν τῶν ἐν τῷ παρόντι εἰκότων, ὡς καὶ πάντας τοὺς συμβαλόντας διὰ πληροφοριῶν καὶ στοιχείων εἰς τὴν παρούσαν ἔκδοσιν.

Κ. Ν. ΜΒΑΡΑΤΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἰδρύσεως τοῦ «ΣΤΑΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΑἰΜΑΝΤΑΧΟΥ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΩΝ - «Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ» ἐθεώρησα σκόπιμον, συμβάλλων εἰς τὴν ἀποστολήν του, νὰ γράψω τὸ παρὸν, ἐπὶ τὸν τίτλον «ΚΑΣΤΑΝΕΑ - ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ».

Προσεπείθησα νὰ συγκεντρώσω ὅ,τι χρήσιμον στοιχεῖον ἐκ διαφόρων κειμένων, ἐκ πληροφοριῶν, παραδόσεων καὶ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, σχετικῶς μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωρίου (Καστανέα - Εὐρυτανίας), ὥστε, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ συντίκω εἰς τὴν ἐνημέρωσιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου ἐν γένει, οἵτινες πιθανόν ν' ἀγνοῶσιν ταύτην, ἢ νὰ τὴν γνωρίζωσιν μερικῶς καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς διώσωσιν ταύτης εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς Καστανειωτῶν, πολλοὶ τῶν ὁποίων, θὰ ἔλαβον μὲν τὴν καταγωγὴν ἐκ προγόνων, ἀλλὰ θὰ ἔχωσιν γεννηθῇ καὶ ζήσῃ εἰς διαφόρους τόπους. Τέλος καὶ διὰ πάντα ἐνδιαφερόμενον.

Ἐν ἀρχῇ καὶ δι' ὀλίγων ἡσχολήθην μὲ τὴν θέσιν καὶ τὰς φυσικὰς καλλωνὰς τοῦ χωρίου καὶ γενικῶς τῆς Εὐρυτανίας, εἰς ἣν ἐπάγεται τοῦτο ὥστε ἡ περιγραφή μας αὕτη νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ἐπισκέψεως τοῦ τόπου τούτου, ὅστις κατὰ τὸ θέρος δίνεται ν' ἀποτελέσῃ ἕνα κατ' ἐξοχὴν εὐχάριστον θέρετρον.

Εἰδικότερον ἡσχολήθην μὲ τὴν ἱερὰν Μονὴν Προυσοῦ ἵνα καταδείξω τὴν συμβολὴν τῶν προσώπων τῶν χωρίων Προυσοῦ καὶ Ἁγίου Δημητρίου (Καστανέας) εἰς τὴν ἰδρυσιν ταύτης καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν δημιουργίαν παρ' αὐτῇ, μέσθ τῶν αἰώνων, ἐκπαιδευτικοῦ, κοινωνικοῦ, μορφωτικοῦ, θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ κέντρου.

Ἀκολούθως ἀναφέρω τὰς ὑπηρεσίας τῆς ἱερᾶς Μονῆς Προυσοῦ εἰς τοὺς Ἐθνικοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς προσφιλοῦς μας πατρίδος ἀγῶνας.

Κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν ὥστε κατὰ τὸ δυνατόν νὰ προσεγγίσω πρὸς τὸ ἀκριβέστερον καὶ ν' ἀποδώσω ὅσον τὸ δυνατόν τὴν πραγμα-

Α'. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ

Ἡ Εὐρυτανία εἶναι τὸ ὀρεινότερον τμήμα τῆς Ρούμελης καὶ τὸ πρὸς βορρῆν. Ἡ ὀνομασία ἀποδίδεται στὴν μυθικὴν ἥρωα Εὐρυταν, ὃ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν Οὐγαλίαν τῆς Αἰτωλίας. Ἦτο ἐπαρχία τοῦ Νομοῦ Αἰτωλοακαρνανίας καὶ τὸ 1943 ἀποσπασθεῖσα, δυνάμει τοῦ Ν.Δ. 2188/1943 (Φ.Ε.Κ. τ. Α. 1943), ἀπετέλεσεν ἑξὼς Νομόν. Εἰς τοῦτον ὑφίσταται σήμερον εἰς Ἀθήνας (Καρπενησίον) καὶ 87 Κοινότητες. ἔχει ἑκατὸν 2.045 π. χιλιόμετρα καὶ πληθυσμὸν 39.716 κατοίκους (ἀπ.αρχ. 1961).

Ἡ Εὐρυτανικὴ γῆ μὲ τὰ πανόφρητα βουνά, μὲ τὰ παρθένα δάση τῆς, μὲ τίς θαλαίεες χαράδρες καὶ τίς φυσικὰς καλλονὰς τῆς ἀπικτὰ ἵνα ἀπείρουντο μεγαλεῖον, πρὸ δικαίως ὅσοι τὴν ἐπισκέφθησαν ἀποκαλοῦν ταύτην μικρὴν Ἑλλάδα. Τὸ θαυμάσιον κλίμα, τὰ πελώρια δένδρα, τὰ γραφικὰ ἔλασα καὶ πλατάνια, αἱ πάσης φύσεως γενδιροφυτεῖς τῆς, τὰ κρῖνα ἀθάνατα κρυσταλλίνα νερά τῆς, τὸ δροσιτικὸν ἀέραν, αἱ θαλαίεες ἱσουλαι, ὃ ἀντίλαλος τῆς φλογέρας τοῦ σουφάνου, ἡ ἀγνότης τῶν αἰσθημάτων τῶν κατοίκων, τὰ παιδικὰ κλέφτικα τραγούδια, συνθέτουν τόπον φυγικῆς ἀνατάσεως ὅπου θὰ ἠδύναντο νὰ καταπαύσωνται πρὸς ἀνάπαυσιν οἱ κουρασμένοι ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ οἱ στοχασταί.

Ἡ Εὐρυτανικὴ γῆ εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα Εὐαῖρος Εὐρυτανία, ἀπὸ τὸ λεβέντιον παράστημα τῶν κατοίκων τῆς, προσέφερεν ὑψίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα ἀπὸ τοὺς ἀρχαιστάτους χρόνους μέχρι καὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ 1821 καὶ μετέπειτα εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας τῆς μὲ τοὺς θρυλικούς τοσλιάδες τῶν Συνταγματῶν 2/39 Μεσολογγίου καὶ 5/42 Λαμίας. Εἶναι γεγονός ἀναμνησθήσεον ὅτι τὸ ὀρεινὸν τοῦτο συγκροτήμα ἔχει μόνον ἐκράτησεν τὴν σημαίαν τῆς Ἐθνικῆς πίστεως φηλέ, ἀλλὰ καὶ τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν χάριν τῆς ὁποίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πλυσίας ἔσωσε τὴν Ἐθνικὴν ὑπόστασιν. Ἡ Εὐρυτανία, «γῆ τοῦ Χριστοῦ» τὴν πίστιν τὴν ἁγίαν καὶ γὰρ τῆς πατρίδος τὴν Ἑλευθερίαν» ἰθυσίαν πλεῖστα ὅσα τέκνα τῆς. Οἱ Εὐρυτᾶνες ἀγωνίσαντο, ἀσχετῶς ἀν' πολλὰς φορές ἔσαν νηστεικοὶ καὶ ὑποπόλητοι, οὐδέποτε ἐλίγισαν στὸν ἀγῶνα καὶ σὲ κάθε κίνδυνον. Οὕτω ἔλαβον μέρος σὲ ὅλες τίς ἀξιόλογες μάχας τῆς Εὐρυτανίας καὶ ἐκτὸς ταύτης καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου, ἀρκετοὶ μάλιστα πολυμύνητας σὺν λιοντάρι, ἔδωσαν τὴν ζωὴν τους. Γενικῶς οἱ Εὐρυτᾶνες, ἐπέδειξαν ὑποδειγματικὴν γενναίτητα καὶ αὐτοθυσίαν, ἰδιαίτερος ἀξίον θαυμασμὸν καὶ ἐκπαιρέσεως.

Αὐτὸς ὁ εἰδυλιακὸς τόπος, πρὸς γεμίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ εὐχαρίστησι, πρὸ θέλγει, κάθε ἐπισκέπτη, ἔχει μόνον μὲ τίς φυσικὰς καλλονὰς ἀλλὰ

και με τους λίαν συμπαθείς κατοίκους του, δυστυχώς μένει παραμελημένος, χωρίς την δέουσα κρατική μέριμνα δια την συγκοινωνίαν του, δια την εκμετάλλευσιν του φυσικού του πλούτου, την αξιοποίησιν από τουριστικής πλευράς. Πιθανόν οι εκάστοτε αρμόδιοι να τον θεωρούν ως άγονο και άχρηστο τόπο, δεν είναι όμως τοποτοπραγματικότης, διότι και διακινά πλούτο έχει και δενδρουργικά προϊόντα παράγει και δια την κτηνοτροφίαν — μελισσοκομίαν κατάλληλος είναι και δια χειμερινά σπέρ ενδείκνυται και πολλά άλλα ευνόει ο τόπος αυτός, όστις αξιοποιούμενος ήθελεν άποδίδει ένα θαυμάσιον τουριστικόν κέντρον πανευρωπαϊκής φήμης και έλξεως, που ήλ εξησφάλιζεν την εύδαιμονίαν των κατοίκων του και γενικότερον του Έθνους.

Εκτός των άνωτέρω ή Εύρυτανική γη κρύβει κι' άλλους θησαυρούς, όστις αν ελγόν αξιοποιηθ ή μετέβαλλον την τύχη των κατοίκων της. Ο υπόγειος πλούτος της είναι σημαντικός. Είς τήν Εύρυτανικήν υπόστρωμα ύφίστανται μεταλλεύματα και βιομηχανικά καύσιμα, ως: 1) Έρωθρές σιδηρόλεϊθες μεταξύ Γρανίτσας και Μοναστηρακίου, 2) Χαλκός παρά την Χαλιδάνα και 3) Πισσαφυλλοίτοιχοι ή καύσιμα σχιτόλιθοι εις τις πλαγιάς του Παναϊωλικού (Αραποκέφαλα). Ίσως συστηματικότεραι έρευναι αποκάλυψιν και άλλας πηγάς μεταλλευμάτων.

Είς την οικονομικήν πρόοδον και ευημερίαν του λαού της Εύρυτανίας τα μέγιστα ήθελεν συμβάλλει ο εξαγλαρισμός της περιοχής. Με τα άποπεραθέντα έργα του Μέγδαθα ή Ταυρωπού και του 'Αχελώου δύναται να ήλεκτροδοτηθ ή πλείστον των χωρίων.

Η Εύρυτανία πρέπει να κινήση το ενδιαφέρον των τέκνων της κατά πρώτον λόγον, και δι ή δυν δύναται να την βοηθήσουν, δυν κατέχουν εξαγωγικά θέσεις εν τη κοινωνία και τούτους έχει αναδείξει πολλούς. Δυστυχώς όμως οι τελευταίοι απομακρυνθέντες την αληθινήν γην ή δεν την ήπρόσεξαν δυν ήπρεπε, με αποτέλεσμα ο τόπος αυτός, με τα πολλά έθνη και ιστορικά μνημεία να μη κατέχη την προσήκουσαν θέσιν εις την Ιστορίαν του Έθνους, και αξιοποιούμενος να προσφέρει πολλά εις την έθνικήν οικονομίαν της χώρας. Αί έν Εύρυτανία άνημάςσαι, Ιστορικά σχολαί και τα όνομαστά Μοναστήρια, Προυσού, Τατάρνης και άλλα, ένθα οι Εύρυτάνες άναΐχτην την ψυχική τους γαλήνη, ήπρέξαν τόποι ιεροί και άπετέλεσαν κέντρα ένθα διετηρήθη άσπαστος ή φλόγα της ελευθερίας του Έθνους. Ο Ιστορικός και θρησκευτικός αυτός τόπος, πρόρισται από την θέαν πρόνοιαν προς στέγασιν της ελπίδος της Παναγίας της Προυσιώτισσης, ή εξαγλαρισμένη εκ του φυσικού ή Εύαγγελιστής Λουκάς, του έποίου και ο άπ' ους από του άρχαίου σην έν έννοιαν, στεγάσεται έν τή Ναή του 'Αγίου Νικολάου του Νέου εις την Κώμην Κορίτσας - Κλειστός της Εύρυτανικής γης.

Β'. ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΕΑ

Διά να μεταβώμεν εις Καστανέαν Εύρυτανίας δύο κυρίως τρόποι μεταβάσεως ήφίστανται, ο εις μέσω Καρπενήσιου και ο έτερος μέσω 'Αγρινίου.

Ας εξετάσωμεν όμως ένα έκαστον τούτων καθ' ορισμένους.

α) Διαδρομή μέσω Καρπενησιού.

Διά την έτημολογίαν της λέξεως Καρπενήσι υπάρχουν διάφορες εκδοχές. Κατ' άλλους παράγεται εκ της λέξεως Καρπεν ήπας σημαίνει τή φυτν σπένδανον. Τήν όνομασίαν ταύτην έβδσαν οι Κοιντοβόλοχοι περί τον 12ον αιώνα μ.Χ. λόγω των πολλών σπενδάνων της περιοχής τότε. Κατ' άλλους σημαίνει εις την τσερκικήν γλώσσαν «χίονος ένδυμα» εκ του Καρ = χίων και μπενίς = ένδυμα, και τούτο διότι τα όννια του Καρπενήσιου κατά τή πλείστον είναι χιονοσκεπή. Ύπάρχουν και άλλες εκδοχές αλλά κι πλείον επικρατέστερες είναι αι άνωτέρω.

Ο εθρικόλιανος εις Καρπενήσιον, το όποιον είναι και Προτεύουσα του Νομού Εύρυτανίας (πρώην Έπαρχία), προκειμένου να μεταβή εις τή χωρίον Καστανέα θ' ακολουθήση την διαδρομήν των Λεωφορείων Καρπενήσι - Γαδρο - Καρύτσα, ένθα και τή όρμη της δι' αυτόνομης διαδρομής.

Εκείθεν τή ταξίδι συνεχίζεται δια των ήμινων και είναι διαρκείας περίπου 2½ ώρων. Η δλη διαδρομή από Καρπενήσι - Καστανέα δι' άμφοτέρων των συγκοινωνιακών μέσων άνέρχεται εις 3½—4 ώρας. Δυνάμεθα όμως να συνεχίσωμεν και πέραν της Καρύτσας τή ταξιδίον μας δι' άγοραίαν αυτόκινήτου μέχρι Μ π α λ ε ι α, δια της άρτι κατασκευασθείσης μέχρις έκεί άμαξ. της έδου, έτε ή ύπολοιπομένη διαδρομή, δι' ήμινων, μετώται εις 1½ ώρας.

Συνιόντας από Καρπενήσι δια Γαδρον εισερχόμεθα εις μίαν κοιλάδα, την κοιλάδα του ποταμού Καρπενήσιου. Επί ταύτης και εις μικράν απόστασιν από Καρπενήσιον είναι ή θέσις Κεφαλόδενρο, ένθα ύπάρχει κανοτάριον δεικνύον τον τόπον όπου έφανήθη ο Μάρκος Μπότσαρης την νύκτα της 8 προς 9 Αυγούστου 1823 εις μια συμπλοκήν μετά των Τούρκων. Ηλίστιον στο κανοτάριον είναι μικρό τουριστικό περίπτερον. Κατά μήκος της κοιλάδος κινείται, συνοδεύοντάς μας στή διαδρομή μας, ήρεμος κι' άγρύ άνάμεσα στις ιτιές και στα πλατάνια ο Καρπενήσιος ποταμός, δια να γίνη άργότερα, μετά την διέλευσιν του από Γαδρο όρμητικός και ταχύς, μ' άφρίζοντα νερά λόγω των καταπτώσεων του εδάφους. Ένθεν και ένθεν τούτου υπάρχουν καμαρωτά τα χωριά Γοριανάδες, Κορυχάδες, Κλαΐ, Βουτύρου, Μουζίλα, Γαδρο, Μεγάλο Χωριό, Καρύτσα, Δερμάτι. Είς όλα τα χωριά άφθνουν αι πάσης φύσεως δενδροφυτείες, υπάρχουν πολλά κρύα νερά και όλα περιβάλλονται από πυκνόφυτο έλάτη. Η άπέραντη πρασιάνδα, τή κρύα κρυστάλλινα νερά, ή καθαρός γαμέτος

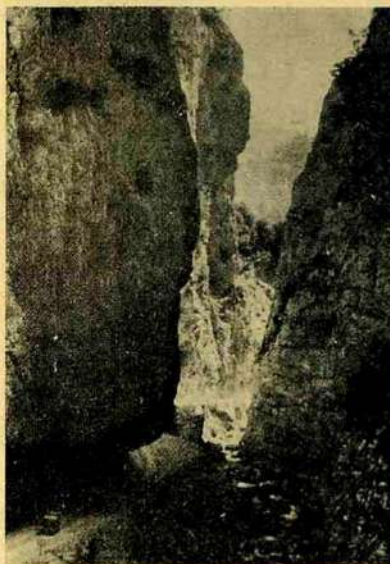
δευγόνον άέρας και γενικώς τή θεματικόν περιβάλλον καθιστούν την περιοχή, ιδία κατά τους θερινούς μήνας, δροσερή και λίαν εύχάριστη. Ένθεν τή Μεγάλου Χωριού εφίστανται τή έρείπια του Μικρού Χωριού του καταστραφέντος από τας καταστροφές του 1962 - 63. Το Μικρό Χωριό (*) με πλουσίαν δενδροφυτείαν, άπετέλει άλλοτε τή καύχημα της Εύρυτανίας. Εφίστατο εις την πυραμίδα των άλλων χωρίων και δικαίως εφ' όψηθεν τούς επισκεπτόμενους τούτο. Είναι λυπηρόν ότι θάνατος μόλις τή παρέσθον εις τον άφανισμόν μαζί με πολλά θύματα από τούς κατοίκους του. Ήξη δια χρημάτων, έννα συγκεντρώθησαν παρ' εαγών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων και κατά τούς διενεργηθέντας έράνους άνα τή Πανελλήνιαν και εις τή εξωτερικόν, άνοικοδομείται και πάλιν άνοθεν της συμβόλης της άναΐχτης έδου Μεγάλου Χωριού - Μικρού Χωριού. Φθάνοντας εις Γαδρον τεταπεινωμεν την κοιλάδα. Η θέσις Γαδρος άποτελεί συνοικισμόν του Μεγάλου Χωριού. Ένταυθα πρέπει να σημειωθ ήτις εις τή Μεγάλο Χωριό, ύφίσταται Έκκλησία άπεριωμένη εις τον 'Αγιον Όσιμαύστου Γεράσιμον τον Νέον, εις την όποιαν φυλάσσονται και τή λείψανα του Αγίου. Ούτος ήτο Μεγαλοχωρίτης και έμαρτύρησεν στήν Κων/ πολι την 3 'Ιουλίου 1812. Τα λείψανα μεταφέρθησαν εις Έλλάδα τή 1815 μερίμνη των έν Ιερή Μονή Προυσού παριούκωντων Ιερωμόνων Κυρίλλου (εκ Καστανέας) και Γερασίμου. Περί τούτου ο ήμνοδός Κύριλλος ο Καστανοφύλλης εκ Καστανέας, μς λέγει:

«Εγώ της άνδρείας σου της σκερής, εγώ μωαίς, κατεπάτησας γάρ έλθων, αλλήσας δύναι, Χριστόν μη διαλίπης όπέρ ήμιν προεσέουν, μόνος Γεράσιμε».

Συνεχίζοντας εκείθεν την διαδρομήν μας με τή αυτόκινήτον φθάνομεν εις θέσιν «Κ λ ε ι ο». Πρόκειται περί ενός τεραστίου βράχου, όστις έπληρην την όνομασίαν ταύτην, διότι σχημάει άπροσπέλαστο. Διά να επιτευχθ ή διάβασις του έχει λαβευθ κατάλληλος όστος να διέρχονται δι' αυτόν αυτόκινήτα, όπιστήγνα και άνθρώποι, απολαμβάνοντες εκ του σινεγους την θέαν του θορυβούτος, λόγω των θάλαττώσεων, ποταμού Καρπενήσιου. Μετ' άλλων φθάνομεν εις Κ α ρ υ τ α ν. Τή χωριό αυτό εξ' ίσου δροσερόν και θεματικόν, ή Καρπενήσιου ποταμός τή έχόρησεν εις δύο συνοικισμούς, συνοδευόμενος μεταξύ των δια γεφύρας. Συνεχίζοντας την πορείαν μας, πάντοτε κατά μήκος της όχτης του παρακλυομένου την διαδρομήν μας Καρπενήσιου ποταμού, φθάνομεν εις θέσιν «ΤΥΠΩΜΑ». Πρόκειται και ένταυθα περί ενός πελώριου βράχου, λέγεται δέ τύπωμα διότι ο βράχος εις ένα σημείον φέρει τριπλήν της όποιος τή σχήμα άπεικονίζει άπαράλλακτα την εικόνα της Μεγαλόχαρης Παναγίας μετά τή θέου βρέφους. Κα-

(*) Είναι αυτής των ίδιων της μεγάλης Κεκοδομωμένης των έκλεκτων αγωρέτων, «Γ. Α. ΚΕΡΑΝΗΣ» Α.Ε. και τήν έννοιαν άπεκρινό τή Σοφία ή Φλέγγα. Τόσον οι πρώτοι όπν και ο τελευταίος τή μέγιστον προσέφερον εις την ίδιάν άποψη ταύτην τον και την Εύρυτανίαν γενικότερον.

τά την παράδοσιν ή εικόνα της Παναγίας κατευθυνόμενη προς τή σημείον, ένθα σήμερον ή Ιερή Μονή Προυσού, τή όποιον εξέλεξεν ως κατοικίαν της. εν τη παντοδυναμία της, έπύρπεν τον βράχον κατά τή έμμοιμα αυτής. Προς ένίσχυσιν της άπόφσεως ταύτης λέγεται ότι ή Πανα-

Θέσις: «ΚΑΕΙΑΙ»

για άνερχόμενη προς τον βράχον άφισεν τή άποτυπώματα των ποδών της επί όγκωθιν, έννα και σήμερον διακρίνονται. Τή εύλάβει κανόν της περιφέρειας εις άνάμνησιν του γεγονότος άφίερσεν εικόνασμα, τή όποιον συναντάται επί της όδου. Μετά τή Τύπωμα εισερχόμεθα εις μίαν μεγάλην χαράδραν όνομαζόμενην Δερματόρριμα και έν συνεχεία διαρχόμεθα τας ύπαιρεις του χωριού πού λέγεται «Δ ε ρ μ α τ ι» ή «Δερματώμα». Τά όνόματα ταύτα έλαβεν εκ της περιβάλλουσας τούτο άγρίας και μεγαλοπρεπούς

φύσεως. Η περιβάλλουσα τούτο δρόμοι είναι ιδιαιτέρως ως κατοικία ατόων ή δε μοναδική διεξόδος των κατοίκων προς τον εξω κόσμον ένθιμίζει την τροπικήν, εξ ης εξέρχεται ο τυρός από το δερμάτι. Από εδώ και πέρα αρχίζει να εύρύνεται ο δρόμος, έν αντιθέσει προς την διαδρομήν από Γαρόν - Δερματόρευμα που άπεναντί κανείς έλάτιστατον εύρανόν, μέχρις ότου φθάσμεν στην Καστανέα, ήτις διακρίνεται διά τον εύρυν και θαλασσινόν της όρίζοντα. Ακριβώς κάτωθεν του χωριού Δερμάτι είναι ή θέσις «Διότταμα».

«ΤΥΠΩΜΑ»: Διακρίνεται το σημείον επί του δρόμου, όπου διήλθεν ή Μεγαλόχαρις Παταγία μετά του Θείου Βήματος.

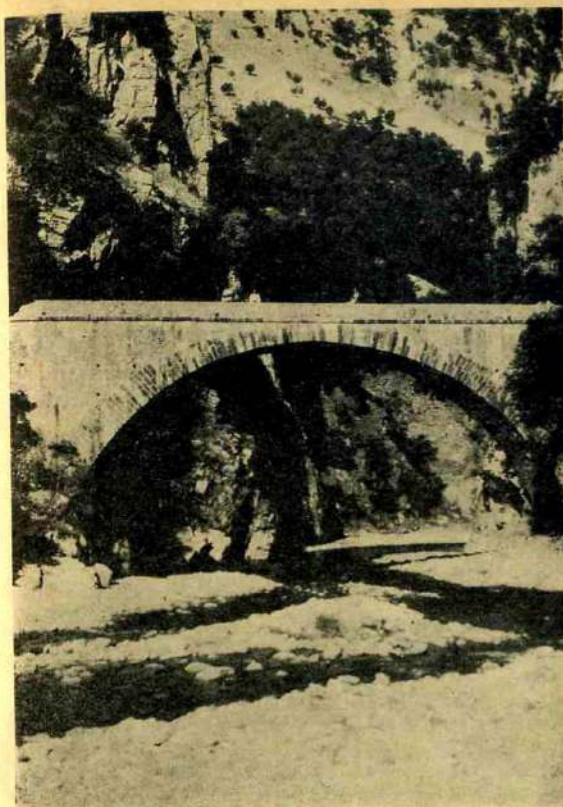
προς Προυσσόν — Ιερών Μονήν Προυσσού, περί ης κατωτέρω ή' άσχετιζόμεναι έκτακτως. Αφίγοντες δεξιά την συνοικίαν ταύτην φθάσαμεν εις γέφυραν εκ μπετόν - άριμ κάτωθεν της οποίας διέρχεται ή παραπόταμος Προυσιώτης έννοήμενος άμέσως άλλην κατωτέρω μετά του Κρικαλιώτη. Με την είσοδόν μας εις την γέφυραν ταύτην, εισερχόμεθα πλέον εις την περιρχήν του χωριού Καστανέας. Ο άνηφορικός δρόμος μετά πορείαν διαρκείας μίας ώρας περίπου μάς φέρει εις το κέντρον του χωριού.

6) Διὰ δρομήν μέσω Αγγρινίου:

Ο έτερος τρόπος μεταβάσεως εις το χωριόν Καστανέα είναι μέσω Αγγρινίου - Θέρμου - Προυσσού δι' αὐτοκινήτου και από Προυσσόν εις Καστανέα δι' όποιοδήποτε, ύστερα από πορείαν διαρκείας 1½ ώρας. Και από Προυσσόν εις Καστανέαν έγένετο έναρξας κατασκευής άμαξότης δασικής όδου, ήτις

και θαλασσινόν της όρίζοντα. Ακριβώς κάτωθεν του χωριού Δερμάτι είναι ή θέσις «Διότταμα». Από Καρπενήσι μέχρι της γεφύρας Διότταμα μάς συνόδευεν ο Καρπενησιώτης ποταμός. Η θέσις ένομασθή Διότταμα διότι εις το σημείον τούτο στήθον ει ποταμοί Καρπενησιώτης και Κρικαλιώτης και άδελφομένοι προχωρούν προς ένίσχυσιν του Αγγελώου. Πλησίον της γεφύρας Διότταμα, είναι το Κολοκίθα το μνημα. Πρόκειται περί του αρχιμάρτυρα που σκοτώθηκε κατά την κατασκευήν της γεφύρας και εκ τούτου έλαβεν ή τοποθεσία την ένομασίαν ταύτην «Μνημα του Κολοκίθα», ήν διατηρεί έκτοτε.

Προχωρόντες με κατεύθυνσιν την Καστανέα, φθάνομεν πρό της πλέον άκραίας συνοικίας του Προυσσού «Μπαλτακί». Μισή ταύτης διέρχεται ή δρόμος προς Προυσσόν — Ιερών Μονήν Προυσσού, περί ης κατωτέρω ή' άσχετιζόμεναι έκτακτως. Αφίγοντες δεξιά την συνοικίαν ταύτην φθάσαμεν εις γέφυραν εκ μπετόν - άριμ κάτωθεν της οποίας διέρχεται ή παραπόταμος Προυσιώτης έννοήμενος άμέσως άλλην κατωτέρω μετά του Κρικαλιώτη. Με την είσοδόν μας εις την γέφυραν ταύτην, εισερχόμεθα πλέον εις την περιρχήν του χωριού Καστανέας. Ο άνηφορικός δρόμος μετά πορείαν διαρκείας μίας ώρας περίπου μάς φέρει εις το κέντρον του χωριού.

Αποψη της παρά την τοποθεσίαν «ΔΙΟΤΤΑΜΑ» γεφύρας.

θέλει παρατιθή το συγκριμώτερον, λαμβανόμενου όπ' όθεν ότι και λόγω ένθυμικής οικονομίας επιβάλλουν τούτο προς έκμετάλλευσιν των δασών.

Αμφότεροι οι τρόποι μεταβάσεως παρουσιάζουν ένδιαφέρον, ένδεικνύονται όμως ή διαδρομή μέσω Καρπενησιού ως πλέον προτιμώμενη από άπόψεως συγκοινωνίας και οικονομίας. Εξ αντιθέτου από Προυσσόν ή διαδρομή συνοικίας διότι δίδεται ή ένκαιρία συγκρόνησις να επισκευθώμεν την Ιερών Μονήν Προυσσού, ν' άπευθύνωμεν το χαίρε προς την Πανίερον και θαυματουργήν εικόνα, να προσκινήσωμεν ταύτην εύλαδικά, ν' άντλήσωμεν, δαμνίως από την θεοδότην κρίσιν των άλλων χαρίτων, Θείαν Χάριν και δύναμιν, και ν' ατήν παρακαλέσωμεν, όπως κατευθώσθ τὸ ταξείδιόν μας, συμφώνως και προς την προτροπήν του Ίμνωδου όστις σχετικώς μάς λέγει:

«Δεῦτε τήν εἰκόνα τήν ἱερὰν τῆς Προυσιαιώσεως, ἀσπασώμεθα εὐλαδῶς, θρόνουςαν παντοῦν, νόσων και πάσης βλάβης, εἴσω, δαψιλεύσάτην και χάριν ἀφθονον».

Ένδιαμίστος μεταξύ Προυσσού - Καστανέας συναντήμεν και' όδόν τὸν ύπέροχον, με τὸς φιλόξενους, φιλήσυγους, δημοσύντας και άγαπημένους κατοίκους χωριού «Τόρνο».

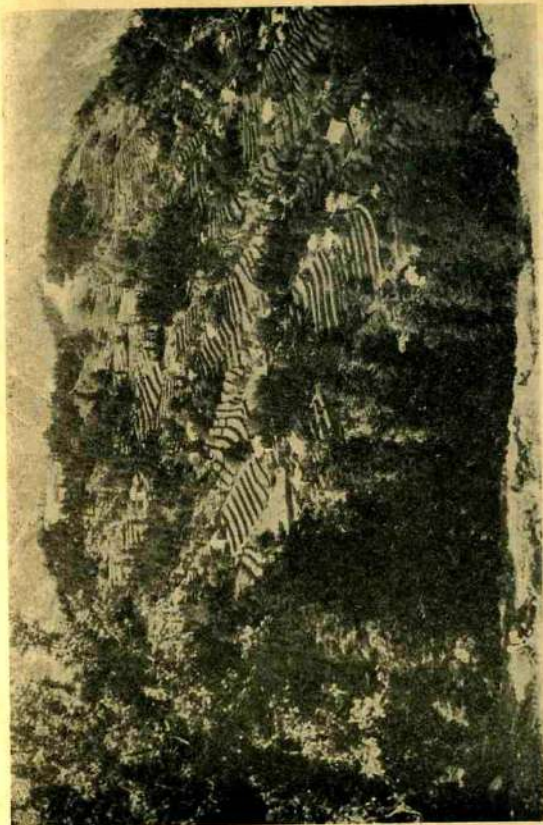
Η γέφυρα εις θέσιν «Μαρκία» Τόρνου.

Τὸ χωριόν τούτο έγένετο αὐτοτελὲς κοινότης από τοῦ έτους 1931, δύναμει τοῦ από 5.1.1931 Π.Δ. (Φ. Ε.Κ. 2 τ.Α' 1931), προηγουμένως άπετέλει συνοικισμόν της κοινότητος Προυσσού.

Οι συμπαθεῖς μας Τορνιώτες είναι φίλεργοι και προοδευτικοί. Διεκρίθησαν πάντοτε, όπου και αν έπαδόθησαν διά την άφροσύνην τους εις την εργασίαν και την ειλκρινειάν των.

Τὸ χωριόν περιβάλλεται από δάση, κατά τὸ πλεῖστον εξ έλάτης, και πάσης φύσεως καρποφόρα δένδρα. Πανταχόθεν αναδύονται άφθονα και κρῖα νερά, άτινα καλλιστούν την περιρχήν εύφορον και θρυσόεραν κατά τοῦς θερινούς μῆνας.

Πραγματικὸς στολίδι διά τὸ χω-

Θεματικὴ εἰκὼν τοῦ άνω μέρους τοῦ χωριού Καστανέα

ρὸ εἶναι ἡ εὐρισκομένη εἰς τὸ κέντρον τοῦ χωρίου μεγαλοπρεπὴς ἐκκλησία ἀνεγερμένη εἰς τὴν Ἁγία Τριάδα, ἡ δὲ γηραιὸς ἱερὴς ταύτης Κωνίνο Λαμπρόπουλος εἶναι φυσικὸν παράδειγμα διὰ τὸ πόλινόν του.

Μετὰ τοῦτο συνεχίζοντες τὴν πορείαν μας, μετὰ διαδρομὴν $\frac{1}{2}$ τῆς ὁδοῦ, φθάνομεν εἰς τὸ ὄρηδον τῆς Καστανείας, εἰς τὰ ἀρχαῖα σημεῖα τοῦ ὁποῖου εὐρίσκονται τὰ παρεκκλήσια Ἁγίου Δημητρίου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὄρηδου, καὶ Προφήτης Ἠλίας. Δυτικῶς τοῦ ὄρηδου ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ προνοῦς τοῦτου εὐρίσκεται ἡ πρώτη συνοικία τῆς Καστανείας «ΠΑΛΑΤΑΝΟΣ» τῶν Δαλακωστών, ἔλαθεν δὲ τὸ ὄνομα «Δαλακωστέικα» ἐκ τοῦ ἑπωνύμου τῶν κατοικοῦντων εἰς ταύτην. Πρόκειται περὶ μαζευτικῆς τοποθεσίας, περιβαλλομένης πανταχόθεν ἀπὸ πυκνὸν ἔλατον. Ἔχει ἰδίαν πηγὴν, αἱ δὲ οἰκίαι εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰ καταπράσινα πεδία τῶν, πού τὰ στολίζουν αἱ πάσης φύσεως δένδρονταιες καὶ κληματάρεις. Οἱ κάτοικοι τῆς συνοικίας ταύτης διακρίνονται διὰ τὴν φιλοξενίαν τῶν, παρέχοντες οὕτως εἰπεῖν εἰς τοὺς ξένους τὴν πρώτην καλὴν ἐντύπωσιν περὶ τοῦ χωρίου.

..

Ὡς διεπιστώθη ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν δύο τρόπων ταξιδίου, ἡ μετάβασις εἰς τὸ χωρίον λόγω ἐλλείψεως συγκοινωνιακῶν μέσων, εἶναι δυσχερὴς. Ἀς ἐλπίσωμεν ὅμως πῶς λίαν προσεχῶς καὶ τὸ μειονέκτημα τοῦτο θὰ ἀντιμετωπισθῇ, διὰ τῶν δένδρων καὶ συντοκισμένων ἐνεργειῶν τοῦ νοσοσταθέντος Συλλόγου, τῆς κοινοτικῆς ἀρχῆς τοῦ χωρίου Καστανείας καὶ τῆς στοργῆς τοῦ Κράτους, ὥστε νὰ συνδεθῇ τοῦτο δι' ἁμαξίτης ὁδοῦ, τόσο πρὸς Προύσαν - Θέρμιον - Ἀγρίνιον ὅσον καὶ πρὸς Καρπέντιον - Γαῦρον - Καρπενήσιον. Αἱ ἀποστάσεις ἄλλωστε, ἀπὸ τῶν σημείων μέχρι τῶν ὁποίων φθάνουν σήμερον αἱ ὑποσάμενοι ἁμαξίται ὁδοί, εἰς τὸ χωρίον, εἶναι μικραί, μὴ ὑπερβαίνουσαι τὰ 5—7 χιλίωμ. καὶ ἐπομένως ἡ σχετικὴ δαπάνη δὲν θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξευρεθῇ.

Γ'. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Παλαιότερον τὸ χωρίον ὀνομάζετο «Ἀγίος Δημήτριος», λέγεται δὲ εἶτι ἔλαθεν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ ὁμωνύμου μονηρίου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὴν θέσιν «Ποταμί» ἢ ἐκ παλαιᾶς ἐκκλησίας ἀνεγερμένης εἰς τὸν Ἁγίον Δημήτριον καμένης εἰς τὸ σημεῖον ὅπου σήμερον εὐρίσκεται ὁμωνύμου παρεκκλήσιον ἢ πλησίον τοῦτου. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν—μὴ ἐξηκριβωμένου ποῦς—τὸ χωρίον ἔλαθεν τὸ ὄνομα Καστανεία. Ἰσως ἐκ τῆς ὑπαρχούσης ἀφθόνου φυτείας τῶν καστανοδένδρων καὶ ἀπὸ Φεβρουαρίου 1961 ὀνομάσθη Καστανεία, προσκυνῶς πρὸς ἀντιδιαστολὴν πρὸς ἄλλα ὁμωνύμα χωρία ἐν τῇ Νομῇ καὶ ἄλλαχόθι τῆς Ἑπικρατείας τῆς Χώρας.

Περὶ τῆς μετονομασίας τοῦ χωρίου ἀπὸ Ἁγίου Δημητρίου εἰς Καστανεία ὑφίσταται ἡ ἐπιμένη παράδοσις: Κάποτε, εἰς ἀπομετακοινημένην ἐποχὴν, εἰς χωρίον τοῦ Ἀποκρίου (χωρίον τῆς γειτονικοῦσας Ἐπαρχίας Τριφυλίας), ἔλαθεν σύζυγον ἀπὸ τὸ χωρίον Ἁγίου Δημητρίου. Μετὰ τὴν τέλειον τοῦ γάμου καὶ τὴν ἐπακολουθήσαντα διασκέδασιν κατὰ τὰ κριτούμενα τότε, οἱ συμπέθεροι (προσεκλήμενοι) τοῦ γαμβροῦ ἀπεχώρισαν μετὰ τῶν νεονύμφων διὰ τὸ χωρίον τῶν. Ὅταν ἐξῆλθαν εἰς τὸ σημεῖον ἐν ᾧ σήμερον ἡ συνάντη τῶν ὁδῶν πρὸς Λεπτοκαρά - Γούρνες (ὁπίσθεν τοῦ σημερινοῦ Ναύτου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου) αἴφνης κατὰ τὴν φρασολογίαν τῶν χωρικῶν «ἐλάκισεν» εἰς λαγὲς. Οἱ συμπέθεροι τοῦ γαμβροῦ εἶπον, ὅτι εἶναι ὁ λαγὸς τῆς νύμφης. Τοῦτο θεωρήσαντες προσδλητικῶς οἱ χωρικοὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ συμπλακῶσιν οἱ συμπέθεροι νύμφης - γαμβροῦ με ἀποτελεσματὸν νὰ φονευθῶσιν πολλοὶ ἐκαστέρωθεν, περισσότεροι δὲ ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ γαμβροῦ, καθ' ὅτι οἱ τῆς νύμφης χρηματισόμενοι ὡς ὄχυρα (ταμπουρά) εἰς ὑπάρχουσας «κοφάλας» τῶν δένδρων - Καστανείας εἶχον ὀλιγοτέρα θήματα (*). Ἐκ τοῦ γεγονότος τοῦτου οἱ ἀνέπαλοι (Ἀποκριώτες) ἔλαγον «ὅς ἔχουν χάρι εἰς Καστανείαν» πρὸς τοὺς ἑσπέρους. Ἐξ αὐτῆς λοιπὸν τῆς φράσεως ἔλαθεν ἔκτοτε, κατὰ τὴν παράδοσιν, τὸ χωρίον τὸ ὄνομα Καστανεία, τὸ ὁποῖον καὶ διατηρεῖ μέχρι σήμερον.

Κατὰ τὴν ἰδίαν παράδοσιν κάτοικοι τινες τοῦ χωρίου Ἁγίου Δημητρίου - Καστανείας μεταναστεύσαντες εἰς Θράκην, ἐκ τοῦ φόβου ἀνταποκρίνων, ὄρυσαν χωρίον ὑπὸ τὸ ὄνομα Καστανεία εἰς ἀνάμνησιν τῆς γενετικῆς τῶν. Πρόκειται, προκινῶς περὶ τῆς κομποπώσεως Καστανειῶν τοῦ Νομοῦ Ἐβρου τῆς Ἐπαρχίας Ὁρεσιᾶδος.

..

Ἡ Καστανεία κατεῖται Νοτιο - Δυτικῶς τοῦ Καρπενήσιου, πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ Εὐρυτανίας, ὅπου καὶ διοικητικῶς ὑπάγεται, ἐπὶ τῆς πλαγίας τοῦ ὄρους Παναγιωτικῶς τὸ δὲ κέντρον τοῦ χωρίου κατεῖται εἰς ὄψος 800—1000 μέτρων. Κάμνοντες τὴν διάκρισιν ταύτην, διότι συνοικιστοὶ τινες ἔχουσιν πολὺ μεγαλύτερον ὕψος, ὡς οἱ Γούρνες 1500 μέτρα περίπου. Ἡ περιοχὴ εἶναι ὁρεινὴ, ὡς τοῦτο καθίσταται φανερόν ἐκ τοῦ ὕψους, ἔχει ἔκτασιν (16) τετρ. χιλίωμ.ετρα, ἦτις κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$ καλύπτεται ἀπὸ δάση (τὰ πλεῖστον ἐξ ἔλατης). Ἀπαριθμεῖ (399) κατοίκους (ἀπογραφή 1961). Τόσο ἀπέμειναν ἀπὸ (800) περίπου ἀντα, ἅτινα εἶχον πρὸ τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Τοῦτο κυρίως ὀφείλεται εἰς τὴν θέραν μετανά-

(*) Τα ἐξορισόμενα σήμερον, παρὰ τὴν θέσιν Ἁγίου Δημητρίου, ἡ νημεῖα, οἱ κάτοικοι ἀποδίδουσιν εἰς φονευθέντας κατὰ τὴν ἀντιφύσιν ἀνταποκρίνων. Κατ' ἄλλην ἰδοχὴν, ὅμως, ταῦτα ἀποδίδονται εἰς φονευθέντας εἰς μάχην, ληστέων χώρον εἰς μετὰ τῶν Τούρκων, πρὸ τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821, ὅτε καὶ τὸ ἔλακισεν.

στεύουν, ἦτις παρατηρεῖται περισσότερον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Εὐρυτανίας. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ Δήμου Ἀρακηνῶν, ὅντως ὅμως τοῦ ἀπὸ 31.8.1912 Β.Δ. ἐγένετο αὐτοτελὴς κοινότης (Φ.Ε.Κ. 261/1912 τ.Α.).

Ὀλόκληρον τὸ χωρίον Καστανεία περιβάλλεται ἀπὸ βουνά, καλυπτόμενα ἀπὸ μεγάλης ἐκτάσεως δάση ἐξ ἔλατης, καστανοῦ, καρυδίου καὶ πάσης φύσεως ἀπωροφύων δένδρων, ἅτινα προσδίδουσιν εἰς ταῦτα καταπράσινον ὕψιν.

Ἰσοῦ τί μᾶς λέγει ἡ δημοτικὴ πόλις διὰ τὰ ἀπέραντα βουνὰ τῆς Καστανείας:

«Τὰ Καστανειώτικα βουνὰ τροσυροῦν δὲν ἔχουν
ἐγὼ τὸ ἐργάσιον πεδὸς καὶ καθάλας...».

Γενικῶς ὅλη ἡ περιοχὴ τοῦ χωρίου ἀποτελεῖ σήμπελας τοπίων μαγείας καὶ ἑλξέως, τὸ ἐν καλλίτερον τοῦ ὅλλου, τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν ὁποίων ἀποκαλεῖ δυστυχῶς ἡ στενότης τοῦ χώρου.

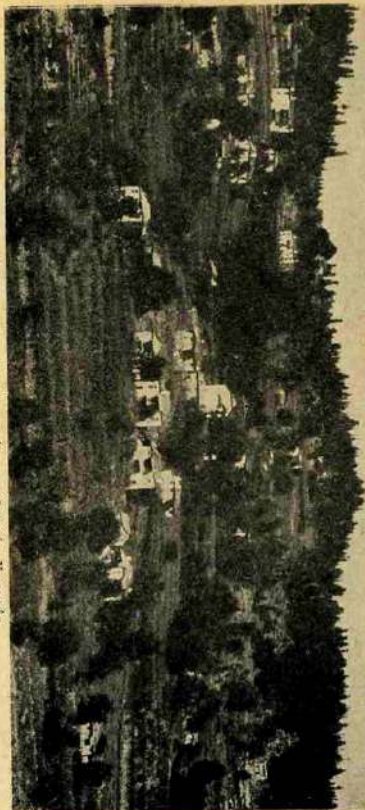
..

Τὸ χωρίον παλαιότερον εὐρίσκειτο ἐπὶ τοῦ ὄρηδου, ἔνθα σήμερον τὰ παρεκκλήσια Ἁγίου Δημητρίου καὶ Προφήτης Ἠλίας καὶ διὰ τὰ εἰμένα ἀκριβεστέροις εἰς θέσιν «Λακκώματα». Περὶ τοῦτου πλεῖστα ὅσα τεμνηρία ὑφίστανται: ὥστε νὰ μὴ χωρῇ ἀμφιβολία τις, εἶναι ἄλλωστε καὶ ἡ πλείον ἐνδοδειγμένη τοποθεσία, λόγω τοῦ ὁπίσθεν τοῦ ὁδοῦ καὶ τοῦ εὐρυτάτου ὀρίσματος. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ μεταγενέστεροι προκαμένοι νὰ ἐκμεταλλεῖσθαι τὰς πηγὰς καὶ διαφόρους ἄλλους εὐποροῦσας τοποθεσίας πρὸς καλλιέργειαν, διεσκαρπίσθησαν εἰς διάφορα περὶ σημεῖα ἀνοικοδομήσαντες πλησίον τῶν κτημάτων τῶν καὶ τὰς οἰκίας τῶν, δημιουργήσαντες οὕτω διαφόρους συνοικισμούς, ἐξ ὧν ἔλαθεν ἄλλην μορφήν τὸ χωρίον.

Ἐπὶ τοῦ ἐν λόγω ὄρηδου ὑφίσταται σήμερον δύο τεράστιαι δεξαμεναὶ εἰς ὅς συγκεντρώνονται τὰ ὕδατα, ἐξ ὧν ἀρδεύονται τὰ ἐπὶ τοῦτον κτήματα ὡς καὶ τὰ ἐν συνεχείᾳ τοῦτου, ἐπὶ τῆς πλαγίας, καλύπτοντα ἐκτάσεις πολλῶν στρεμμάτων. Τὸ ὄρηδον δεσπόζει τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου ἀποτελοῦν ἕνα πανόραμα λόγω τοῦ λίαν ἐκτεταμένου πεδίου ὁράσεως καὶ τῆς ἀφθόνης ἐπὶ τοῦτου ἐλαστικῆς. Ἐξ αὐτοῦ ἀνενίζομεν τὰ περὶ χωρία, τὰ βουνὰ καὶ τὰ ἀπέραντα δάση τῆς Εὐρυτανικῆς γῆς.

..

Τὸ χωρίον ὀρεῖται διὰ φυσικῶν πηγῶν καὶ ὡς τοιαύτας ἀναφέρομεν τινὰς, ἐντὸς τοῦ χωρίου μόνον, ὡς: Καματερόβρυσι, Λακκώμα, Φτελιές, Πλάτακος, Λύδη - ὄρσι, ρέμνι - Ζαφείρη κ.λ. καὶ διὰ δύο ὄραγωνοῦν

α) Τις Λατοκαρινές και β) της Λαγκάδας. Τό μὲν πρῶτον ἐξυπηρετεῖ τὸ χωριὸν διὰ δώδεκα (12) κρουνοὺς εἰς διαφόρους τοποθεσίας τὸ δὲ δεύτερον διὰ δύο (2), ἐξ ὧν ὁ εἰς ἀγορὰς καταλήγει ἐντὸς τοῦ σχολείου.

Εκτὸς τῶν ἀνωτέρω πηγῶν καὶ πολλῶν ἄλλων ἐντὸς τοῦ χωρίου καὶ εἰς τὰς συνοικίας κρήναι σπάνιαι ὡς ἀναφέρουσιν τὰ κατασκευασθῆναι μέγα ἔργον ἀρδεύσεως, δι' οὗ διαχετὰθησαν τὰ πλεονάζοντα ὕδατα τοῦ συνοικισμοῦ «Γούρνας» εἰς τὸ χωριόν. Τὸ ὕδραγωγεῖον τοῦτον προὐπήρχει. Ἡ πρώτη τὴν κατασκευὴν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἀθαν. Μπαλαγιάννη τὸ 1875, διεύθυνεν-τος τότε τῶν ἀνθοσκαυρυχείων «Ζοῦγολὸς ἁ κ.» (Γαλλικῆς Ἑταιρίας) τοῦ Εὐδελίου Πόντου, δι' ἰδίαν του ἐξόδον, ἵνα μεταπειτα ἀπέδωκαν αἱ κάποι-και τοῦ χωρίου ἀναλόγως τῶν ὡρῶν ἀρδεύσεως τῶν κτημάτων του ἑκάστου. Ἡ ἐπιστάσις τῆς κατασκευῆς τοῦ πρωτοτύπου τούτου αὐλακὸς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἱερέως Νικ. Παπαγιάννη καὶ διετηρήθη μέχρι τὸ 1959, ὅτε ἐπὶ προεδρίας τοῦ Δημήτριου Ἀθανασίου Γραντσοῦ-λ ο υ τὴν πρωτότυπον τοῦτον ἔργον ἐτελειοποιήθη διὰ συγχρόνων ἀγωνῶν. Διὰ τὸν ὕδατον τοῦ ὕδραγωγείου, τὸν προαναφερθέντων πηγῶν καὶ ἄλ-λων ἐν τῷ χωρίῳ ἀρδεύονται ἅπαντα τὰ κτήματα, γειτονίᾳ ὅπου συνε-λαί εἰς τὴν αὐξάνειν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν διατήρησιν διαρκὺς ἐλαστί-σεως. Εκτὸς τούτων, δύναμις τῶν ὕδατων τοῦ ὕδραγωγείου λειτουργεῖ ὁ ἐπὶ τοῦ ὁροπέδου «Ἀγίος Δημήτριος», ὑφιστάμενος ὁδὸρρύμιλος, ὅστις δύναται νὰ καλύψῃ, λόγῳ τῆς παραγωγικότητός του, τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου (*).

Ἐν τῷ χωρίῳ ὑφίστανται πλείστοι Ἐκκλησίαι μαρτυροῦσαι, τὸ ἀρ-κατὸ ἀνεπτυγμένον θρησκευτικὸν αἰσθημα τῶν κατοίκων: Ὁ Ἅγιος Νι-κόλαος (εἶναι καὶ ὁ μητροπολιτικὸς Ναός), Παναγία, Ἅγιος Πάντας καὶ Ἅγια Παρασκευή. Εἰς τοὺς συνοικισμοὺς ὑφίστανται καὶ παρεκλή-σια Ἅγιος Γεώργιος, Ἅγιος Δημήτριος, Προφήτης Ἠλίας καὶ Ἅγιος Ἰωάννης - Θεολόγος. Περὶ τῆς κτίσεως τῶν ἐκκλησιῶν, τὸν ἐνυ-παρχόντων κειμηλίων καὶ τῆς ἱστορικῆς τούτων σημασίας, περιορίζομε-θα ὡς ἀναφέρουσιν μόνον τὰ κάτωθι, καὶ μάλιστα διὰ τινά τούτων μετ' ἐπιμύθεως ὅτι, ἀπορρὶ τὸ ἀξιοπύκτον:

Ἅγιος Νικόλαος: Ἐκτίσθη εἰς κεντρικὴν καὶ ἐμύνη-μον συνοικίαν τοῦ χωρίου. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου τῆς ἱερᾶς Μετῆς Προυσοῦ Γαλακτίωνος (τὸ γένος Ἀθωνομάδου). Περὶ τὸ ἀκριβὲς ἔτος τῆς ἱδρύσεώς του οὐδὲν τὸ συγκεκριμένον στοιχεῖον ὑφίσταται. Κατ' ἀρ-χήν ἦτο μικρὸν ναῖδριον κτισθὲν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1770—1780. Ὁ Φω-τιστὴς τῆς Φιλολογίας Ἰ. Γραντσόπουλος ἀνάγει τὴν κτίσιν του ἀπὸ γενο-μένην ὑπὸ τούτου ἱερωνικὸν τὸ ἔτος 1795. Ἡ τοποθεσία εἰς θν ἐκτίσθη,

(*) Ὑδρομίλι ἐν τῷ χωρίῳ ὑφίστανται καὶ ἑτεροὶ πέντε (5).

ἐγένετο δωρεὰ ὑπὸ τῆς εὐνογενείας Ἀθανασίου κατ' ἀπαίτησιν τῶν ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης καταγεγενημένων ἱερομονάχων τῆς Μονῆς Πρου-σοῦ Κυρίλλου - Καστανοφύλλῃ (*) καὶ Γαλακτίωνος εἰς ἀπόδοσιν τιμήμα-τος τοῦ ἐκ τῆς πατρῴας περιουσίας δικαιουμένου μεριδίου τῶν. Ἐκτίσθη ἐν μέσῳ πανυψηλὸν δένδριον, τινὰ τῶν ὁποίων σκάζονται εἰσέτι, ὥστε νὰ

Ὁ Γραφικὸς ναὸς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς τῶν Δελφινανέων.

μὴ φαίνεται ἐκ τοῦ μακρόθεν καὶ διὰ ἀπὸ τοῦς Τούρκους. Κατὰ τὸ ἔτος 1830—32 ὁ ναὸς ἐπεξετάθη. Τὸ ἔργον ὑπάρχον εἰκονοστάσιον εἰς Ἀ-γιον Δημήτριον ἦτο εἰς Ἀγιον Νικόλαον, ἐγένετο δὲ κατ' ἀναγραφονέ-νῃν ἐπὶ τούτου ἀφιέρουσιν τὸ ἔτος 1840 ὑπὸ τοῦ Γαλακτίωνος. Τὸ ἔτος 1909 ἀνεκαινίσθη καὶ πάλιν ὁ Ναὸς ἀνυψώθηκε συγχρόνως ἐπὶ 1,20 μέ-τρα. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ ἐγένοντο τὴν 1.9.1875 ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Ἀγθίμου.

(*) Οὗτος ἦτο θεὸς τοῦ Γαλακτίωνος. Περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δόξης τοῦ ἐκ Καστανέας λόγιου τούτου κληρικῶ ὁ ἀσκοληθόμενος κατωτέρω εἰς τὸ κεφάλαιον ΣΤ'.

Παναγία: Ἐκτίσθη εἰς ἐμύνημον θέσιν. Προὐπήρχει Να-ός ἱδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Κυρίλλου - Καστανοφύλλῃ. Ἐν ἔτει 1896 ἀνεκαινίσθη ὁ ναὸς ἐκ θεμελίων, δαπάναις τῶν ἐν Κωνσταντι-νούπολι: Καστανανέων, πατρῶν δυνος τοῦ χωρίου τοῦ Χαρολάμους Κου-τρούμπα-ῖ Γκούδανη. Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ, ἐπὶ πλακῶς ἐκ μαρμά-

Ἡ ἑοικησία «Ἅγιος Πάντας» Καστανέας. Πρὸ αὐτῆς ὁ ἱερεὺς, ἀνταποκρίτης τοῦ Κ. Παπαχρίστου.

ρων, εἶναι γεγραμμένα τὰ ὄνόματα τῶν ὑπὲρ πατρῶος προσόντων κατοίκων τοῦ χωρίου.

Ἅγιος Πάντας: Ἐκτίσθη ἐν ἔτει 1933 δαπάναις τῶν κα-τοίκων, ἐπὶ προεδρίᾳ Ζαχ. Χρ. Παπαχρίστου. Τὴν αὐτὴν χρονολογίαν καὶ παραπάνω, τοῦ ἱδρυθέντος Ναοῦ μεταφέρθη καὶ τὸ Νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου, τὸ ὅποιον προηγουμένως εὐρίσκειτο εἰς τὸν περίε τοῦ Ναοῦ Παναγία χωρον. Τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ναοῦ ἐνίσχυον διὰ δωρεὰς τῶν ἐκ δίκα χιλιάδων ἄρχ. καὶ ὁ ἀφικθεὶς ἐξ Ἀμερικής τὸ ἔτος 1929 συμπλο-τῆς Κ. Σ. Ταρμπίκος.

Ἅγιος Παρασκευή: Πρόκειται περὶ ναὸν, ἱδιοκτησίας τῶν Ἀ/φῶν Ἀνδρέου Δελφινανῆ, οἵτινες συντηροῦσιν τούτον ἰδίαις δα-πάναις καὶ τὴν ἔχουσι ἐκδοσίᾳ διὰ τῶν ἀπαρατήτων παιδῶν. Ἡ κτίσις τοῦ ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 1870 δαπάναις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει: Κασ-τανανέων, πρωτοτύπῳ τοῦ Ἐλευθερίου Δελφινανῆ.

Ἅγιος Γεώργιος: Προὐπήρχει ναῖδριον (*) ἀφιερμένον εἰς

(*) Κατὰ τινὰ ἐδοχὴν τὸ προηγοῦν ναῖδριον ἐκτίσθη τὸ ἔτος 1870 περί-που ἀπετεροῦθη διὰ τὸ πτωχεύειν κατὰ λάθος ἀνημφείας ἀπὸ πομπῶν.

ζωή του χωριού κατά τους χειμερινούς μήνες, καθ' όσον έχει, λόγω του μικρού ύψους του, αί καιρικά συνθήκες διαβίωσης ήταν ευνοϊκότερες από την θέση Λαγκαμάτα όπου ήταν το κυρίως χωριό. Απετέλει δηλαδή το «χειμαλάδι» των κατοίκων του χωριού. Η άποψη αυτή ενισχύεται και εκ των υστέρων έχει σήμερα κτισμάτων (ερείπια)· καθώς δε το χωριό τούτου υπήρχαν οι κήποι των κατοίκων, ως η τοποθεσία μέχρι σήμερα ονομάζεται.

Εκ των διαφόρων τοπωνυμίων του χωριού αξίζει λόγου είναι, ή παρὰ τὸν συνοικισμὸν Ἀμπελάκια θέσος ἐνέμεται «Δεκατὶ αὐτὰ» καὶ ἡ παρὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοιαύτη ἐνέμεται «Κρυφὸ καλὺ δὸ». Ἡ πρώτη ὀνομασία ἀπεδόθη, διότι ἐκεῖ, ὡς λέγεται, ἐφρονέθη ὁ Τούρκος «Δεκατὶς», ὡς ὠνομάζετο ὁ εἰσπράττων τὴν ἐπιβληθεὶσαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπὸ τὸν Τούρκικον, φορολογίαν, ὀνομαζομένην «δεκάτην» ἡ καινὴς χαράκι. Ἡ δευτέρα ἀπεδόθη ἐκ τοῦ κατασκευασθέντος ὑπὸ τὸν Καστανειωτῶν, εἰς ἀπὸκριτον παρὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον θέσον, κτισματος κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, εἰρήνη τοῦ ὅπου οὐκ ἔσονται μέχρι σήμερα καὶ εἰς τὸ ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ ἐργαλεία καὶ ἄλλα χρήσιμα ἀντικείμενα τούτων ἀπὸ τυχόν ἐπιδρομῶν τὸν Τούρκικον εἰς τὸ χωριόν.

Ἡ ὄψη τοῦ κορυφῆ τοῦ δουνού, ἐπὶ τῆς πλαγίας τοῦ ὅπου καίται τὸ χωριόν, φθάνει εἰς ὕψος 1830 μέτρα, ὡς ἐνθυμιόμην ἀπὸ τὸν τοπογραφικὸν χάρτην τοῦ Στρατοῦ καὶ ὀνομάζεται «Τριανταφυλλιά». Σταθερὴται ὁλοσήμερον, διότι ὡς γινώσκον ἡ ἑλκτὴ φύεται συνήθως ἀπὸ 500—1500 μέτρα, ἔχει ὅμως πολλὰς πυράς. Ἐνταῦθα εἶναι ὁ ἱστορικὸς δασὺς δρόμος τοῦ Χαλικίου πρὸς Δρυμνίαν Θέρμιον, ὅπου θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ κατωτέρω. Ὀλίγον κατωτέρω τῆς κορυφῆς, ἐπὶ λακωνοπέδῳ, εὐρίσκεται ὁ συνοικισμὸς «Γούρνες» (*) ὅπου προφανῶς ἔλαβεν τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἐκ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἔδαφους καὶ ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας δεξιμανῆς (γούρνες) αἰτίας συγκεντρώσαν τὰ εἰσρέοντα ἐντὸς τούτων ἄφθονα ὕδατα. Πανταχόθεν ἀναβλύσκει ἀπὸ τὰ ἔγκατα τῆς γῆς ἄφθονα κρῖνα νερά, τὰ ὅπου χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἀρδύειαν τῶν κτημάτων τῆς πεποιτικῆς. τὰ δὲ πλεονάζοντα διοχετεύονται εἰς τὸ χωριὸν πρὸς ἀρδύειαν τῶν ἐκεῖ κτημάτων. Ἐνταῦθα εὐρίσκεται ἡ περίφημος πηγὴ «καρποδύρυσον». Οἱ Γούρνες ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ τῶν παλαιωτέρων τῶν Καστανειωτῶν κατὰ τὸ θέρος Καταφεύγουσαν ἐκεῖ τινὲς τῶν κατοίκων προκειμένου νὰ καλλιεργήσωσιν τὰ κτήματά των τὸ θέρος, ἐπιστρέφοντες τὴν χειμῶνα εἰς τὸ χωριόν. Ἡ τοποθεσία αὕτη παράγει ἄφθονα καὶ ἀξιοπετινὰ ποτιστικὰς φασόλια.

(*) Παρὰ τὸν συνοικισμὸν τούτων καὶ εἰς θέσον «Τερεζιὰ» τὸ 1864 ἔλαβεν χώραν σηματικὴ μεταρρύθμιση Καστανειωτῶν καὶ κατοίκων τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ Κούνας (Ἀποκορίτου). Αἰτία τῆς σηματικῆς ἐκινήσεως ἡ διαφωνία των ἐπὶ τὸν ὅριον τῶν δύο χωριῶν. Τῶν Καστανειωτῶν ἡρώοντο οἱ Κουτορμάκις καὶ Ζηνιόκας, οἵτινες ἐφύλαττον κατὰ τὸν ἀνωτέρω χωρίον. Διὰ τὴν πρῶτην των, ὡς λέγεται, κατεδικάσθη ὁ δευτέρος εἰς παντατὶ φιλίαν.

Μεγαλὴ ἕως τῆς κορυφῆς ἄκοντο δασὺς μετὰ ἐνθουσιασμοῦ.

Εἰς τὰς ὑπολείπουσας τοῦ χωριού Καστανέα καὶ ἀκριθέστερον εἰς τοὺς πρόποδας τῶν συνοικισμῶν Λινκαράκιον καὶ Ποτάμι, διέρχεται ἀθρόους καὶ ἄργα ὁ ποταμὸς Κριελλῶ τῆς μετὰ τὴν περιφύγιαν πέστροφας καὶ ἄλλα φάρμα πρὸς τὰ γεύονται οἱ περικύκλοι τούτου κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ καθ' ὠριμάνεας ἐποχὰς.

•••

Ἐπαναλαμβάνομεν, ἅπαντα τ' ἀνωτέρω, ἡ ἄφθονος ἐλάστης, τὰ ὁπερὶ κρῖνα νερά, ἡ ἀπέραντος θέα, τὸ ἄφθονον δρυμόν, πλημμυριζόμενον ἀπὸ τὸ θημέρι τῆς ἐλάτης, τὸ ὑψόμετρον, τὸ φιλόξενον τῶν κατοίκων, ἡ φιλήσυχος κοινωνία, ἡ ἀνεκτος διαμονὴ ἐντὸς οἰκίδων γενομένων ἀπὸ ξενιτευμένων κατοίκων τοῦ χωριού εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, Ἀμερικὴν, Καναδῶν, Μείξικον, Κωνσταντινουπόλιν καὶ ἄπαντα τοῦ τῆς οἰκουμένης καὶ γενικῶς τὸ εὐγενὲς περιβάλλον καθιστοῦν τὸ χωριὸν θαυμάσιον τόπον παραθερισμοῦ καὶ διαμονῆς. Μ' ἔλα ταῦτα καὶ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἐν συγκρίσει μ' ἄλλα θέρετα, τὰ ἔσοδα διανομῆς εἶναι αἰσθητῶς χαμηλά, ἡ δὲ στέγη παρέχεται σχεδὸν δωρεάν, τὸ χωριὸν δὲν παρουσιάζει τὴν ἀνύστατον μὲ τὰ προσόντα του τουριστικῆς κινήσεως καὶ τοῦτο οφείλεται εἰς τὴν δυσχερεστέστην συγκοινωνικὴν του προστάσιν, ὡς ἔδομεν ἀνωτέρω.

Δ'. Η ΚΑΣΤΑΝΕΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821

Νοτιοδυτικῶς τοῦ χωριού Καστανέα καὶ εἰς ἀπόστασιν 6 χιλίω, περίπου, ἔστι μετὰ διήκον διαδρομὴν ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ χωριού, εὐρίσκεται τοποθεσία ἀποκαλυφθεῖσα «Απὸ καλὸ εἰς τὸ α», πλησίον τῆς ὁποίας καίται ὁ συνοικισμὸς «Ἀμπελάκια». Πιθανολογεῖται ὅτι, κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ἡ θέσις αὕτη, ὑπῆρξεν τόπος Μαντείου, ὅπου ἐλατρεῖτο ὁ Ὀμηρικὸς Ὀδυσσεύς. Ἀποκαλεῖται, οὖν, λόγω τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἔδαφους, ἡ μετάβασις δὲ εἰς ταύτην δὲν εἶναι ἐπιφανὴς, εἰ μὴ μόνον διὰ μᾶς ἀτραπὸν (μονοπάτι), ἥτις ἐὰν ἀποκλεισθῇ, πρᾶγμα ἀπὸ εὐκαλῶς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν παραδίεσιν. Ἐν τῇ γῶνι τούτῳ εὐρίσκεται σπήλαιον μεγάλων διαστάσεων, ἐντὸς τοῦ ὅπου κατέφυγον δεκαεξικίλια φυλά κατὰ τὴν ἐπανάστασιν (1824—1826). Ἐκ ἀπορύτουσιν τὴν ὁργὴν τῶν Τούρκων. Ἐκεῖ λέγεται ὅτι μεταφύγη καὶ ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν ἐκ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Προυσῶν, πρὸς φύλαξιν ἐκ τοῦ κινήτου καταστρεφῆς.

Κατὰ τὸν ἱστορικόν, ὅταν τὸν Ἰωάννην τοῦ 1824 ἐγένετο γνωστὸν ὅτι οἱ Τούρκοι συνηθὺν εἰς Κομπότι τῆς Ἀρσῆς μὲ πρὸθεσιν νὰ εἰσβάλουν εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῆς εἰσβολῆς δεινῶν εἰς ἄλλους τῶν ἀδυνάτων καὶ δὲ τῶν γυναικαίων, οἱ περὶ τὸν Μαυροκορδαῖον ἐπεκρίθη.

σαν νὰ ἐνδυναμώσωσιν τὰ ὄπλα τοῦ Μεσολογγίου καὶ νὰ ἐτοιμάσωσιν τὸν ἀσπληνὶ διὰ τὰς γυναίκας καὶ τὰ παῖδια καὶ ὡς τοῦτον ἐξέλεξαν τὴν μεταξὺ Ἀποκορίου καὶ Κραββαρίου θέσον εἰς Καστανέαν, ὀνομαζομένην Ἀποκλειστράν, δύναμένην νὰ περιλάβῃ ἐν καιρῷ ἀνάρκης δεκαεξικίλιας ψυχὰς, ὑπὸ φρουρὰν Καστανειωτῶν καὶ Προυσσωτῶν ἡγουμένων τοῦ ἐκ Προυσσοῦ κατωκημένου Δ. Γουδέλη. Τὴν συντήρησιν τῶν γυναικαίων ἀνέλαβεν ἡ ἱερὰ Μονὴ Προυσσοῦ ὡς τοῦτο καθήκονται εἰς ἐπιστολῆς ἡν ἀπέστειλεν ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδαῖος πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς Μονῆς καὶ ἥς τὸ περιεχόμενον ἔχει ὡς ἀκολουθεῖ:

Ἀριθ 1073

Πρὸς τὸν Πανσιώτατον ἡγούμενον τοῦ Μοναστηρίου Προυσσοῦ. Συντροφένεται Διαταγή, διὰ τῆς ὁποίας διορίζεται ἡ δέσφωσις τῆς Ἀποκλειστῆς, ὁ Κόμης Αἰλῆς στέλλεται νὰ ἐπιστάσῃ, παρακαλεῖται νὰ συνεχίσῃ εἰς διὰ δυατὸν διὰ τὴν ὁλήγησιν τελειώσιν τοῦ ἔργου, ἐὰν χρειασθῇ ὁ κύριος Δέλης ἀνθρώπους καὶ ζωὰ δόσται του διὰ τὰ διευκολύνει τὴν ὑπόθεσιν.

Ἐγώσε 19 Μαῖου 1824

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

Εἰς τὴν θέσιν Ἀποκλειστῆς, ἥτις οὕτως ἀποκαλεῖται μέχρι σήμερα, εὐρίσκονται τὰ ὄπλα τῶν πολιορκηθέντων, κοινὸς ταμπόριον (πολεμικὸν), πολλὰ δὲ τῶν ἀπογόνων ἀνέδρον ἐπὶ τὸν ἀγωνιστὸν καὶ πανταχόθεν πολεμικὸν ὅπλον. Περὶ τοῦ φρουράρχου Γουδέλη ἔχομεν νὰ γράφομεν τὰ κατωτέρω: Πρόκειται περὶ τοῦ Δημητρίου Γουδέλη.

Ἡ οἰκονομία Γουδέλη κατήγετο ἐκ Προυσσοῦ Εὐρυτανίας καὶ προσήγεκεν πρὸς τὴν πατρίδα ὀφίτας ὑπηρεσίας. Ὁ Γ. Γουδέλης εἶχεν δύο υἱούς, τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Κωνσταντίνον. Ὁ πρῶτος ἦτο φίλος τοῦ Τσελεπίου, κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ ὁποίου εἰς Εὐρυτανίαν, ἐσώθη ἐκ καταστροφῆς, ὁ Προυσσὸς χάριν εἰς τὴν φίλαν των ταύτην. Μετὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Καρπενησιῶν καὶ τὸ 1823 τῆς μάχης κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπασεν ὁ Μάρκος Μπότσαρης, Ἐπολέμεισεν ἐπίσης εἰς Καγγελλίαν, Βελούχι καὶ Ἅγιον Βλάσιον. Τῷ 1824 διωρίσθη φρούραρχος τῆς Ἀποκλειστῆς τὴν ὁποίαν ὁ περὶ ἡπίσθεν ἀνδρείοτατα, κατορθώσας ἐν σωτῇ χιλιάδας οἰκονομῶν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1825 προήχθη εἰς χιλιάρχον καὶ κατ' Ὀκτωβρίου εἰς Στρατηγόν. Ὁ ἀδελφὸς του Κωμ/νος ἐπορεύσεν ἐν Μεσολογγίῳ καὶ ἐν Ἐσπερίᾳ Πολυγλώσσος ἐν, προσελθὼν ὡς Γραμματεὺς τοῦ Βελή - Πασαῶ, παρ' οὗ ἐπαύθη εἰς τὸ Πόρτ - Μαὸν τῆς Μυρῆς. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν ἐκρήξιν τοῦ ἀγῶνος εἰς Ἑλλάδα ἐπὶ τὴν ἀπληροῦσιν εἰς Δυτικὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον, συνεργάσθη δὲ μετὰ τοῦ Μαυροκορδαῖου καὶ Νέγγρη. Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος ἐδασάτησεν τὸ πλεῖστον τῆς περιουσίας του. Τὸ 1826 ἀνεδείχθη πληρεξούσιος

εις την Τρίτην Ἐθνικὴν Συνέλευσιν καὶ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκδολεούσων ἐτάχθη εἰς τὴν τρίτην τάξιν τῶν Πολιτικῶν. Ἐξέδωκεν πρῶτος τοῦτο, ἐκ Προυσοῦ καταγγέμενος, ἥτο ὁ Ἀναστάσιος Γουθέλης, ὅστις ἐπολέμησεν μετὰ τὸν Κοντογιάννην καὶ Γιολλάσην. Κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Μεσολογίου οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωάννη καὶ Γεωργίου ἔπασαν ἡρωϊκῶς μαχομένοι. Ἐκ Προυσοῦ κατήγετο καὶ ὁ Χριστόδουλος Γουθέλης, ὅστις ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Δ. Γουθέλην καὶ Γ. Καραϊσκάκη. Ἐτερον μέλος ἐπίσης τῆς οἰκογενείας Γουθέλη, ὑπῆρξεν ὁ Δημήτριος, ὅστις μετέσχεν εἰς τὰς πολιορκίας τοῦ Μεσολογίου καὶ Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὰς μάχας Ἀττικῆς ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκη. Ὁ Ἀπόστολος Γουθέλης ἐπολέμησεν εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς μετὰ τοῦ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου. Ἐκ τῆς οἰκογενείας Γουθέλη κατήγετο ὁ Κ. Γουθέλης, γεννηθεὶς τὸ 1863. Ἐξελθὼν οὗτος ἐκ τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, ὑπῆρξεν ὡς ἀξιωματικὸς Πυροβολικοῦ καὶ καθηγητῆς τῆς Σχολῆς ταύτης. Διετέλεσεν Ὑπαρχιστῆς τοῦ Ὑπουργ. Στρατιωτικῶν. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς ἀγῶνας 1912—1913 ὑπῆρξεν ὡς Διοικητὴς ἀνεξαρτήτου Μοίρας Πυροβολικοῦ εἰς Σόφους. Προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ὑποστρατήγου καὶ κατὰ Ἰανουάριον 1921 διετέλεσεν ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ. Ἐφώνησεν δύο ἀξιωματικούς, οὓς ἐθεώρησεν ὡς ἀπευθύνους διότι ἐνὶ ἀμείψῃ εἰς τοὺς ἡ συνταξίς τῆς ἱστορίας τῆς Ἀποκλειστικῆς, δὲν ἀπέδωσαν εἰς ταύτην τὴν πραγματικότητα (*).

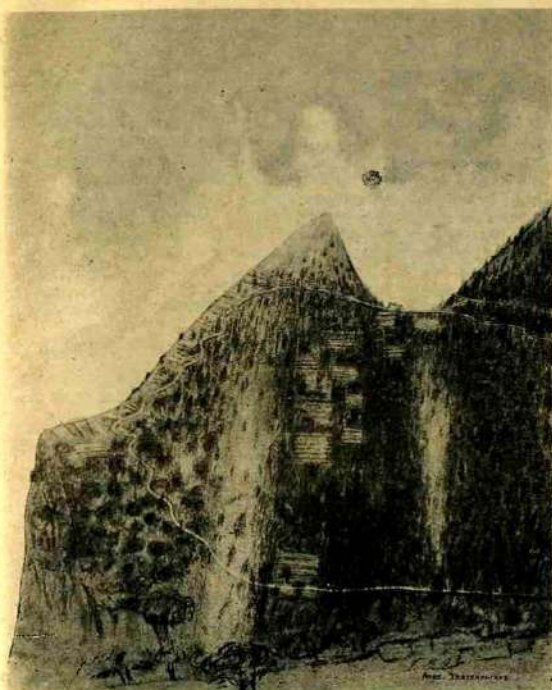
Ὁ γνωστὸς ἐρευνητὴς καὶ ἱστοριοδίφης Κ. Σ. Κώνστας γράφει τὰ ἑξῆς περὶ τῆς «Ἀποκλειστικῆς - Καστανέας» εἰς τὸν Β' τόμον τῆς «Αἰτωλοακαρνανικῆς καὶ Ἑυρυτανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας»:

«Ἡ κατ' ἐξοχὴν Ἀποκλειστὴς τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, φημιμένη διὰ τὴν φυσικὴν τῆς ἀσφάλειαν καὶ τὴν τεραστίαν ἔκτασιν, ἀπεχούσα τριῶν πρὸς τὰ ναυτοναυτολικά τῆς γυναικῆς Μονῆς Προυσοῦ, καίτοι παρὰ τὸ σήμερον χωρίον Καστανέας.

Πιθανολογεῖται ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ πηλαιοὶν αὐτὸ ὑπῆρξε τόπος Μαντείου, τιμωμένου ἐπ' ἀνάγκῃ τοῦ δημοτικοῦ Ὀδυσσεὺς. Ὁ δὲ ἀσφαλὴς Χαλκιδεὺς ποιητὴς Λυκάφρων ἐν «Ἀλεξάνδρῳ ἢ Κασάνδρῳ», ἀναφέρει: «Μάντην δὲ νεκρὸν Ἑυρύταν στέθει λεῶς» ὃ δὲ Ἰσ. Τζέτζης ἐν «Σύγγραμμι εἰς Λυκάφρον» διευκρινίζει: «Ἀριστοτέλης φησὶν ἐν «Ποσειδωνίου Πολιτείᾳ»: «Ἑυρύτανες ἔθνος εἶναι τῆς Αἰτωλίας ἀνηγαθὲν ὑπὸ Εὐρύτου, παρ' οὗ καλεῖται Ὀδυσσεὺς. Τὸ αὐτὸ καὶ Νίκανδρος φησὶν ἐν «Αἰτωλικῇ».

(*) Σημειώσεις: Ἐς σημειωθὴν ὅτι ἡ μῆτηρ τοῦ γράψαντος Αἰκατερίνη, καταγομένη ἐκ Προυσοῦ, ἥτο τὸ γένος Κων/νου Γουθέλη καὶ εἰς ταύτην ἐδόθη τὸ ὄνομα Κωνστας τοῦ πατρὸς τῆς, κατ' εὐθείαν ἀγωγὴν τοῦ προσηγορευτοῦ φουφούρου Ἀποκλειστοῦ.

Πρωτοφανεῖς αἱ διαστάσεις τῆς «Ἀποκλειστικῆς» αὐτῆς: ὕψος ἀνοίγματος 100 μ., πλάτος βάσεως 25 μ. καὶ βάθος 50 μ. προνομιακὴ δὲ ἡ

Ἀποκλειστρά. Φαίνεται ἡ μόνη ἀντακῶς, ἥς ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς δουλοκρατίας θέσιν ὀνόματι Ἀποκλειστοῦ.

θέσις τῆς: Ἐπὶ τὸν ἀντικρὸν τὸν ἐπαρχίῳν Ἀποκλείου (Βουινῶς), Κραβδάριον (νῦν τῶς) καὶ Καρπενήσιον (Βουινῶν). Ἀντικῶς εἰς τὸν τ. διήμον Ἀρακυνθίων καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Βλαχονίων. Εἰς τὸν μέγαν γῶν τῆς ἡδονῆς καὶ ἀσφάλειαν πολλὰ χιλιᾶδες ἀνθρώπων. Ἐνδιαφέρονται καὶ λεπτομερῶς παλαιῶν (1824) περιγραφὴν τῆς ἀσφάλειαν εἰς τὸν Ἑυρύταν Γεωργίου Λέοντος. Ἡ Ἀποκλειστρά — ἔρχεται εἰς ἀνακρῶν τοῦ πρὸς τὸν Μαυροκεράτον — εἶναι ἐν πλάγιον ἡμερον βουνὸν εἰς τρίγωνον σχῆμα, δύο φάραγγες διαιροῦν τὰς δύο γωνίας, ἡ δὲ τρίτη γωνία διαιρεῖται ἀπὸ τὸν Ἀρακυνθίαν, ὅς ἐστιν ἡ διαιρεσις ἐκ τῶν φαραγγίων, καὶ ἀπὸ τὸ ἀντικρὸ μέρος καὶ ἀπὸ τὸ δὲθεν, εἶναι ἐράχαι δύσβατοι καὶ ἀδύνατοι νὰ περὶθῶν ἀπὸ ἀνθρώπων, ἐκτὸς ἂν πρῶτον, μὲς σ. ο. ν. ἂ κατέβουν εἰς τὸ χάος, ἥτοι εἰς τὴν κλίμην τῶν φαραγγίων, καὶ ἀπὸ καὶ ἀνέβουν εἰς τὸν ὄρακον τῆς Ἀποκλειστοῦ, ἔχοντα ὕψος ἑκατὸ μὲ τὸ ἀντικρὸ, εἰς μερικὰ μέρη ὑπὲρ τοὺς 200 πῆγες, καὶ εἰς ἄλλα περιώτερον τὸ χαμηλότερον μέρος εἰς μικρὸν διάστημα ὅχι ὑψηλότερον ἀπὸ τὰς 20 πῆγες εἰς τὸ βάθος αὐτῶν τῶν δύο φαραγγίων πρέχον ἡ πηγάς διὰφορα νερά, τὰ ὅποια σχηματίζουν ρύακας, οἵτινες ἐκκινῶνται μετὰ τὸν Ἀγαλινόν, ὅστις πίπτει εἰς τὸν Ἀγέλην. Οἱ ρύακες αὗτοι τρέφουσι ἱκανὰ φάκια, τὰ λεγόμενα πέστρες. Ἡ τρίτη γωνία, ἥτις εἶναι ἡ ὑψηλότερη θέσις τῆς Ἀποκλειστοῦ, ἀπειρὴ πῆγας οἱ πρῶτες τοῦ Ἀρακυνθίου, καὶ ἡ Ἀποκλειστρά ὀφείλουσα τῆς κορυφῆς τῆς, ἀποκατασταίνεται καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ μέρος πᾶντὶ δύσβατος καὶ ὀχυρὰ, ἔχοντα ὕψος ὑπὲρ τοὺς 300 πῆγες, ὅστε κατὰ τὴν ἀπόφασιν μας τοῦ νὰ κοποῖν ἐπὶ τὸ μονοπάτι, ἀπὸ τὰ ὅποια μόλις ἀπερνῶν ἴδια, καὶ νὰ κοποῖν εἰς διὰφορα μέρη τὰ χαμηλότερα ἑλάντια, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι ὅχι ἕλγαι, γίνεται ὡς μία νῆρος, καὶ μὲ ἑλγαι φουλακίον, μὲ μόνον ἑκατὸν ἀνδρας, κατασταίνεται ἀπρόσβητος, ἀπειρὴ ἀπὸ ὅλην τὴν περιφέρειαν τῆς μόνον γωνίας νὰ στέκονται, νὰ κοποῖν κηλάρια δὲν ἡμπορεῖ νὰ πλησιάσῃ ἀνθρώπος ἡ δὲ εἰσοδὸς τῆς, ἥτις εἶναι πλησίον τοῦ ὑψηλότερου μέρους, καὶ αὐτὴ δὲν ἔχει εἰ μὴ δύο πηχὸν πλάτος εἰς μέσου βραχίον, καὶ μόνον πρὸς ἀνθρώπου ἡμπορεῖ νὰ ἐμβῇ. Πρὸς δυσμῶς εἶναι τὸ Ἀπόκρουν, καὶ πρὸς μεσημέριον τὸ Κράδαρι, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τὰ διὰφορα τμήματα Καρπενήσιον ἡ δὲ θέσις τῆς εἶναι ἐκ τοῦ τμήματος τῶν Βλαχονίων, καὶ ἔχει πλησίον μικρὴν κλίμην, Καστανέαν, τὴν καλεῖται τῆς ὁποίας εἶναι ἰδιοκτητὴ ἡ Ἀποκλειστρά, καὶ ἔχον καὶ σπαρομάτα μέσα. Διὰ τὰ ὅποια τοὺς ὑπεσέλην τὴν ἄμειον ἀποκρίμωσιν ἐκ μέρους τῆς Διοικητικῆς, καθὼς καὶ διὰ τὸν τόπον τῆς βιοκτητικῆς τῶν, ἂν κατεκίνη ἐν καιρῷ ἀποκαταστάσεως. Τὸ σῶμα Ἀποκλείου ἀπέχει μίαν ὥραν, καὶ τὸ Κισσοτόν, χωρίον Ἀποκλείου, δύο ὥρας τὸ δὲ τὸ Κράδαρον σχεδὸν τρεῖς ὥρας ἡ περιφέρειά τῆς εἰσθῆναι εἶναι σχεδὸν τριῶν ὥρων διάστημα, ἔξωθεν ὅμως ὑπὲρ τὰς ἐννέα ὥρας τρεῖς χιλιᾶδες ὀνομαζόμενοι χωρίον νὰ κατοικησῶν, καὶ ἐν καιρῷ ἀνάγκης κατοικεῖν ὡς πέντε χιλιᾶδες, διότι νῦν δὲν φοροῦνται διὰ τὸ εὐκρατον τῆς θέσεως, καὶ ὑπὲρ τὰς 25 χιλιᾶδας ἔρα, ὅσταν χρειασθῶν νὰ κλείσιν πρὸς τροφὴν τῶν

χίλια πεντακίσια ὅμως ἡμποροῖν νὰ τρέφονται δι' ὅλον τὸ καλοκαίρι (Ἐφημ. Ἑλλήν. Χρονικὰ, Μεσολογίου 25 Ἰουνίου 1824).

Τὸ φυσικὸν τοῦτο καταφύγιον ἡ Διοίκησης τῆς Δυτ. Χέρσου Ἑλλάδος, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δεινῶν ἐκ τῆς ἐπικειμένης εἰσοδῆς τῶν ὑπὸ τὸν Ὀμιρ Βρυώνην Γούρκων, ἐσκέφθη νὰ περιλάβῃ μεταξὺ τῶν μέτρων ἀνταρτίας τῆς. Ὡς τόπον ἀσφάλειας ἡτοίμασαν, ὑπὸ φρουρὰν Περουσιωτῶν ἡγούμενον τοῦ Γουδέλη, τὴν μεταξὺ τοῦ Ἀποκλείου, τῶν Κραβδάριον καὶ τοῦ Καρπενήσιον Ἀποκλειστράν, δεκαεπισχίλιας ψυχῆς ἐν καιρῷ ἀνάγκης χωροῦσαν, δι' ἀποτόμην ἐξασφαλισμένην ὀράκων καὶ μόντην ἐσθὴν ἔχουσαν τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, τὴν ὀχυρῶσαν πολυάντας τὴν ἐξάποδον εἰσοδὸν τῆς. Ἡ διαταγὴ τῆς ὀχυρώσεως, ὑπ' ἀριθ. 1656 τῆς 18 Μαΐου 1824, (Γ.Α.Κ. Φάκ. Δυτ. Χέρσου Ἑλλάδος) ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς τῆς Ἑλλάδος ἐπαπειλεῖ πανταχόθεν τὰ σύνορα τοῦ Δυτικοῦ μέρους αὐτῆς καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ μέρος τοῦ Καρπενήσιον, τὸ ὅποιον καὶ εἰς τὸν παρελθόντα χρόνον ἐστάθη τὸ διάτρον τῆς ἐχθρῆς εἰσοδῆς.

Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτὴν τοῦ Καρπενήσιον εὐρίσκεται τοποθεσία τῆς Ἀποκλειστοῦ ὀνομαζομένη, ἀρμόδια διὰ τὴν ἔκτασιν τῆς καὶ διὰ τὸ δύσβατον τοῦ ἐμβάσματος εἰς προφυλακὴν φαιμελίων καὶ πραγμάτων.

Κρίνον ἀναγκαῖον εἰς τὴν περίστασιν τοῦ νὰ ὀχυρωθῇ καὶ διὰ τῆς εἰρήνης καὶ νὰ προσηυθεῖ, εἰς προφυλακὴν καὶ ἐμφύκωσιν τοῦ λαοῦ τῶν εἰς ἐκεῖνον τὸ μέρος πλησίον Ἐπαρχίων.

Διατάξεις:

Α. Ὡς κατὰ τὸ Καρπενήσιον Ἀποκλειστρά νὰ ὀχυρωθῇ κατ' ὅσον συγχωρεῖ ἡ περίστασις, καὶ νὰ προσηυθεῖ μὲ πολεμικὰ ἐφόδια, καὶ τροφὰς, ὅσας ἐπιμένους ἡθέλει κληθῇ ἀναγκαῖαι.

Β. Ὁ κύριος Γεώργιος Δέλης ἐπιστάτης τῆς αὐτῆς τοποθεσίας, πρὸς τὸν ὅποιον ἐμπιστεύεται ἡ διαφύλαξις καὶ ἡ ἀσφάλειά τῆς. Θέλει ἔχει μαζί του δεκαεπταεταστράτους καὶ θέλει μείναι εἰς τὴν κωδέρησιν καὶ ἐπιστάσιν αὐτοῦ τοῦ μέρους, μέχρι νεωτέρας διαταγῆς τῆς Διοικήσεως.

Γ. Ὅστις θέλει φροντίζει νὰ γινῇ ἡ ἀναγκαῖα ἐκδούσεως. Καὶ ἐπειδὴ τὸ Ταμιεῖον στερεῖται χρημάτων διορίζεται νὰ ἐκδοσῇ κατὰ τὸ παρὸν ἐξ ὧν του, ἐσπῶν λογαριασμῶν τῶν ἐξοδωνθησμένων, διὰ τὴν πληρωθῇ μετὰ ἑνα μῆνα παρὰ τῆς Διοικήσεως.

Δ. Ὁ αὐτὸς θέλει φροντίζει νὰ ἰδεῖται τὴν Διοίκησιν διὰ τὴν πώλησιν τῶν προφῶν καὶ τῶν πολεμικῶν ἐφοδίων, ἅπαντα χρειάζονται διὰ τὸ μέρος αὐτὸ.

Ε. Ὅτιον δὲ αἱ ἀναγκαῖαι διαταγαὶ πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν

ἀρμάτων, πρὸς τοὺς Ἐπαρχοὺς καὶ πρὸς τοὺς κατοικοὺς τῶν Ἐπαρχιῶν νὰ συνεργήσουν εἰς πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀγύρῃσιν ταύτην.

2 Τον. Ἀντίγραφον τῆς παρούσης διαταγῆς νὰ σταλθῶσιν πρὸς τὸν Ἐπιστάτην καὶ πρὸς τοὺς ἀνηκούσας πολεμικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀρχηγούς.

Συγγράμμις ὁ Μαυροκράδης διὰ τοῦ ὕπ. ἀρ. 1073 τῆς 19 Μαΐου 1824 ἐγγράφου τοῦ ἀπευθύνθη καὶ πρὸς τὸν Πανοσιώτατον Ἡγούμενον τοῦ Μοναστηρίου Προυσσοῦ, παρακαλῶν νὰ συντρέξουν καὶ οἱ μοναχοὶ μὲ ὅ,τι ἡμποροῦσιν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἀποκλείστρας. Τὸ ἐγγράφον ἀρ. 1. Μ. Παναγ. Προυσιωτιστῆς, Ἀθήναι 1957, σελ. 183). (Βλέπετε καί τινες ἀνωτέρω σελ. 29). Εὐμένεος, τέλος, σχόλιον τοῦ ἐπισήμου δημοσιογραφικοῦ ὄργανου τῆς Διευθύνσεως, ἀναγγέλλοντος τὴν ἀπόφασιν τῆς ὁχυρώσεως τῆς Ἀποκλείστρας, εἶπε: «Ἡ Διοίκησις, προνοοῦσα περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν κατοίκων, ἀπεφάνισε νὰ ὁχυρώσῃ τὴν Ἀποκλείστραν. Ἀυτὴ ἡ ἐπιμελεστάτη θέσις διὰ τὰς παρούσας περιστάσεις τῶν Ἑλλήνων εὐρίσκειται μετὰ τῶν Ἐπαρχιῶν Ἀποκλείου, Κραββάρου καὶ Καρπενηρίου, περικυκλωθεὶς ἀπὸ ἐσχατοὺς ἀδάτους, ἔχει εὐνοηροῦσάν τιν ἐκαστον, χωρῶσαν πέντε χιλιάδας οἰκονομίας καὶ εἰς πρὸς νερὰ ἱκανὰ διὰ τὴν κατασκευὴν μύλων, καὶ μίαν μόνον εἰσοδον. Μία ἀποθήκη διὰ τροφῆς ἐν μικρῶν φρουρῶν εἰς τὴν εἰσοδον, καὶ εἰς μύλους τὴν ἀποκαθιστάσαν ἀπόρητον, καὶ ἱκανὴν νὰ ἀντιβῇ εἰς πολυετήν πολιορκίαν, χωρὶς παρὰ μικρὴν ἐνόλησιν, ἐν ᾧ μάλιστα εἰς τὰς ἐμπειροχρήμας πεδιάδας καὶ κοιλάδας ἡμποροῦν νὰ τρέφονται καὶ ἱκανὰ ἀγέλαα ζῆα». (Ἐφημ. Ἑλλην. Χρονικά, Μεσολογγίου 28 Μαΐου 1824).

Τὸ ἔργον τῆς προθέτου ὁχυρώσεως τῆς Ἀποκλείστρας ἐγένετο μὲ τὰς ἐν ἡμῶν, πρὸς ἀπὸ τῶν αἰ. κρίσεις περιστάσεις. Ἡ δὲ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1824 οἱ Εὐρυνταῖες εἶχον ἀποκρῆθῃ ἀπὸ τῆς αὐτῆς. Ὁ Λέλης, συμφωνῶν πρὸς τὴν ἐντολὴν τῆς Διοικήσεως, κατέβαλεν ἐξ ἰδίων τὰ ἐξόδα τῆς ὁχυρώσεως τὰ ὅποια βεβαίως ἀρχότερον τοῦ ἐμετρήθησαν παρὰ τῆς Διοικήσεως. Ἐγγράφον τῶν Γ.Α.Κ. περιέχον Ἀποκρίσιν διὰ τὴν ὁχύρωσιν τῆς Ἀποκλείστρας, κατὰ τὴν σεβαστὴν διαταγὴν τοῦ Ἐκκαμπροτάτου Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς Δ. Χ. Ἑλλάδος, ὅπ. ἀρ. 1656 τῆς 18 Μαΐου 1824 σημειωμένην, ὑπογραφήμενον ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Λέλη, ἀναβιβάζει τὴν δαπάνην ταύτην εἰς 3.468,10 γρῶνα, ἡ ὅποια ἀναλυτικῶς ἔχει οὕτω:

Διὰ ἐργατικά εἰς τὴν μετακίνεσιν τῶν πετρῶν, διόρθω-
μα καὶ φθίσιμο νέων στρατῶν, κόψιμον ἐδικῆς ... γρῶ. 267,1
Ἡμεροδουλίας τῶν μαστόρων διὰ τὸ τέλειον φθίσισμον
τοῦ Μαγιστοῦ 24 πηχῶν μᾶκρος καὶ 7 πλάτους, φθίσι-
μον τῆς πόρτας εἰς τὴν εἰσοδον καὶ ὀνὰ εἰς αὐτὴν ... > 67

Τῶν σαρτζιῶδων διὰ πάβλες, κόναλι καὶ λοιπὰ τοῦ Μύ- λου ...	γρῶ. 95
Διὰ σφαχτὰ, φασόλια καὶ ἑλῖες διὰ τοὺς μαστόρους καὶ τῶν σαρτζιῶδων καὶ χάρισμα τοῦ πρωτομάστορα ...	> 125
Διὰ τὸν Μύλον ἑξακοπὲς ...	> 325
Διὰ πλῆεις 714 τοίχου, ποὺ ἐγένον εἰς διάφορα μέρη ...	> 447
Διὰ φθίσισμον ἐνὸς καλυβίου ἑξακοπῇ ...	> 125
Τοῦ γύφτου διὰ τὰ σιδερικά ...	> 22
Κόστος εἰκοσι εἰδῶν, ὅποδ ἐκεῖ εὐρίσκοντα ...	> 180
Διὰ καρφικά καὶ 3 φθίσια ...	> 103
Διὰ σίδηρον καὶ τζώλικε ...	> 78
Διὰ ἀγῶνα δέκα ἐπιλήρωσα τρία εἰς πὸν πηγεῖόν μου τὰ ἐπτά δ' αὖτὰ μοῦ σταλθοῦν τὰ (...) Ἀπὸ γρῶνα 15 ἑκάστον ...	> 150
Διὰ μισθὸν ἐπτά ἐνδρόμων διὰ Μ/2 γρῶνα 25 ...	> 350
Διὰ τζαρούσια, ποὺ ἔδωσα τὸν στρατιωτῶν καὶ τοῦ Κατζαροῦ καὶ τῶν ἄλλων ...	> 35
Διὰ δλα τὰ ἐξοδευθέντα διὰ στήριξιν τῶν στρα- τιωτῶν καὶ ἐξόδα τροφῆς ἰδικά μου ...	> 551
	γρῶνα 3.468,10
Ὅμοιογράφος:	
Ἐλθὼν τὰ ἀνωθεν.	
Ἐν πρώτοις ...	γρῶ. 1.500
Ὁμοίως ...	> 1.100
3 Ἰαν. Διαταγὴ πρὸς δογῆνα ...	> 868,10

3.468,10

ἴτοι: γρῶνα τρεῖς χιλιάδες, τετρακόσια ἐξήκοντα ὀκτώ, καὶ δέκα,
καὶ ἐπιλήρωσαν τῇ 3 Ἰανουαρίου 1825. Μεσολόγγιον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΕΛΗΣ,

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1824 ἡ Διοίκησις εἶχε διορίσει καὶ Φρούρα-
χον τῆς Ἀποκλείστρας τὸν Διμ. Γουβέλη μὲ 75 στρατιώτας, διὰ νὰ προστα-
τεύσῃ τὴν ἐν αὐτῇ γυναικίονα εἰς περίπτωσιν ποὺ θὰ ἐμάνθανον οἱ Τούρ-
κοι τὸ καταφύγιον ἐκεῖνο. Ὁ Γουβέλης μάλιστα εἶχε νὰ λαμβάνῃ χρήματα
καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ναύπλιον ἄλλωποδὸν τοῦ διὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν λογι-
σασμῶν του, διότι, ὡς εἶπε, τὸ σῶμα του ἐτρέφετο δι' ἰδίων του ἐξό-
δων, χωρὶς νὰ παραδιδόναι κανέναν πολίτη καὶ χωρὶς νὰ πάρῃ ἀπὸ πο-
θεν, καθὼς τὰ λοιπὰ στρατεύματα (*)).

(*) Περὶ τοῦ γεγονότος διὰ τὸ φρούραχος Δ. Γουβέλης κατέβαλεν πολλὰ ἐκ
τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας γράφωμεν καὶ ἀνωτέρω σελ. 29.

Εἰς τὰς 20 Φεβρουαρίου 1825 οἱ ἐν Ναυπλίῳ Εὐρυνταῖες Ἀναγνώστης
Ἀθανασίου, Ζαχαράκης Μελιάζης, Γεώργιος Λέλης, Δημήτριος Γουβέλης
καὶ Μανώλης Περονήμιον ἀπερῆσαν ἑκπρὸς τὸ Σεβαστὸν Ἐκτελ. Σώμα-
σχετικὴν ἀρχαίον των, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ ἀρχαική ἀναβίβρις (Γ.Α.Κ.
Ἰστορ. Ἀρχ. Γέν. Βλαχρινόφην. Φακ. 8) πλουτίζει τὸ περὶ Ἀποκλεί-
στρας λήμμα. Οἱ ἀνωτέρω πέντε Εὐρυνταῖες μὲ τὸ προσηκόν σῶμα ὑπο-
σημειωμένον ζήτησαν δι' αὐτῶν τὸν ἀποδιδόναι εἰς τρέφμα τῆς Ἀποκλεί-
στρας ὡς ἑξῆς: «Ἐννοσὸν εἶναι εἰς τὸ Σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν Σώμα ὅτι
εἰς τὴν ἐπαρχίαν μας Καρπενήσιον ὁχυρώθη μὲ διακοπὴν τοῦ Γενικοῦ
Διοικητοῦ ἡ θέσις Ἀποκλείστρα ὀνομαζομένη καὶ ἡ Ἐκκαμπρότης του
δὲν ἔλλειψε νὰ σταίῃ περὶ καὶ ὀλίγας τροφάς, τὰς ὁποίας πάλιν ἐμε-
ταχειρίσθη διὰ τοῦς ἐκεῖσε στρατιώτας τῆς Σεβαστῆς Διοικήσεως, καὶ
τώρα δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐκεῖ παρακαταθήκην εἰ μὴ ὀλίγα φασόλια καὶ κοι-
κία. Ἡ αὐτὴ θέσις ἐγένετο ἐπὶ σκοπῇ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς μίαν ἐξοδον τοῦ
ἐσθροῦ, νὰ προσυλαχθῶσιν ἐκεῖ οἱ ἀδύνατοι, ὅχι μόνον τοῦ Καρπενη-
ρίου, ἀλλὰ καὶ Ἀποκλείου καὶ μέρους Κραββάρου. Χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι
προμηθευμένη μὲ τροφάς, τί χρησιμεύει ἡ ὁχύρωσις; Διὸ ἀναφερόμεθα
εἰς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν, ζητοῦντες νὰ φρονίσῃ νὰ σταλθῶσιν ἐκεῖ
εἰς δύο χιλιάδες κοιλὰ (*) σιτάρι ἢ καλαμπόκι καὶ τοῦτο νὰ διορισθῇ ἀμέ-
σως νὰ σταλθῇ εἰς παράδοσιν τοῦ Ἐπαρχοῦ, διὰ νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ καμ-
μία ἐξοδος τοῦ ἐσθροῦ, νὰ κοπῇ ἡ συγκοινωνία μὲ τὸ Μεσολόγγιον, καὶ διὰ
νὰ ἔχῃ τὸν ἀριμύδιον καιρὸν ἡ ἐπαρχία νὰ σταίῃ τὰ ἀναγκαῖα ζῆα διὰ
τὴν μετακίνησιν, διὰ τὴν ὁποίαν φροντίζομεν καὶ ἡμεῖς νὰ γράψωμεν
τῶν ἐπαρχιωτῶν νὰ σταλθῶσιν δλα τὰ ζῆα των ἀμσθί, διὰ νὰ μὴ ἐπι-
φορτισθῇ τὸ ἔθνικόν Ταμεῖον μὲ τὰ ἐξόδα τῆς μετακινήσεως». Ἐπίσης
τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1826, ἄλλος Καρπενηριώτης, ὁ Γ. Δημητριάδης, ἀνέ-
λαβεν ἐπιτήδεος ταξίδιον εἰς Ναύπλιον διὰ νὰ ζητήσῃ πολεμικὰ διὰ
τὴν ὁχύρωσιν Ἀποκλείστρας τοῦ Καρπενηρίου, αὐτῇ ποὺ «τὸν περαζομένο
χρόνον — ἔλεγεν — ἔσωσε πάνω ἀπὸ δέκα πέντε χιλιάδες ψυχὰς καὶ φέ-
σο θὰ ὠφελήσῃ πρὸς πόλιν, γὰρ εἶναι τόσο πλουτοπύργος, ἔχει νερὸ καὶ φυ-
λάττει μ' ἐκαστὸ καλὸς ἄνθρωπος, φάνει ὅμως νὰ ἔχῃ τὰ ἀναγκαῖα της».

Εἰς τὴν Ἀποκλείστρην τοῦ Καρπενηρίου ἐξήγησαν οἱ κάτοικοι τῶν
περίε γυρίων τὴν αὐστηρίαν των καὶ κατὰ τὴν ἐπιβουλήν τοῦ Τσελελε-
τίν - μπέη καὶ κατὰ τὴν ἐκστράτειαν τοῦ Κιουταχί καὶ Ἰμπραήμ κατὰ
τὸ Μεσολόγγιον. Εἰς δλας αὐτὰς τὰς περιπτώσεις τὸ γενητικὸν μονα-
στήριον τοῦ Προυσσοῦ πάντοτε ἐδοξίθει διὰ τὴν διατροφὴν τῶν ἐργαζομένων.
Ὁ σωτήριος δὲ αὐτοῦ ρόλος τῆς Ἀποκλείστρας, διαδιδόμενος μὲ τὴν σο-
ματικὴν παράδοσιν εἰς σήμερον, εἶναι γνωστὸς καὶ εἰς τοὺς συγγράμμους
Εὐρυνταῖες.

Οὕτω ἔμπορος τις τοῦ Καρπενηρίου ἀφηγήθη ποτὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ παπ-

(*) Ἡ ὁμογραφία τῶν κεμένων διατηρεῖται ὡς ἔχει.

ποῦ μου ἱ. Δ. Οἰκονομίδης στὰ 1821 ἦσαν δεκαπρὶς χρόνων. Ὁ πατέρας
τοῦ Παπαδημήτρη, ὅμοιο ἐπιδόθηκε ἡ ἐπαρκεία καὶ στὴν Εὐρυντανία,
πῆρε τὴν ἄλλη οἰκονομεία του καὶ πῆγε στὴν Ἀποκλείστρα κοντὰ στὴν
Καστανέα Προυσσοῦ. Τὸν γιό του, τὸν Γιάννη τὸν ἔστειλε στὴν Ἀρσένια,
στὸ Σαφάκια... Ὁ πατέρας τοῦ Οἰκονομίδη, ὁ Παπαδημήτρης, κατὰ τὴ
δέσμευσιν τῆς ἀναγκῆς πῆγε στὴ Λαμία νὰ πάρῃ τοὺς μισθοὺς τοῦ παι-
διοῦ του, γιὰ νὰ ζήσει τὴν οἰκονομεία του, στὴν Ἀποκλείστρα» (Λου-
κόπουλος Σαφάκης, 44).

*.

Σχετικῶς μὲ τὴν συμμετοχὴν τῶν Προκρίτων τῆς Καστανέας εἰς
τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας ἀναφέρομεν καὶ τὰ κάτωθι:

Ὅταν ἐγένετο ἡ ἐξοδὴ τοῦ Τσελελετίν Μπέη εἰς Καρπενήσιον ὡς
καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ὑπὸ τοῦ Κιουταχί καὶ τοῦ Ἰμ-
πραήμ τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν Προυσσοῦ - Καστανέας καὶ περίε γυρίων
ἡκολούθησαν τὸν Μάρκον Μπότσαρη εἰς Καρπενήσιον καὶ Μεσολόγγιον
καὶ ἐπιδέχοντο μὲ τὸν Πάτρ τῶν ἀνωτέρω, οἱ Καστανεῶται ἔλαβον μέ-
ρος εἰς μάχας καὶ συμπλοκὰς λαλοῦσας χώραν καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις
Εὐρυνταῖας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Εἰδικώτερον ἀναφέρομεν τὰς κάτωθι μάχας
αἰνέας ἐσημειώθησαν εἰς Εὐρυντανίαν καὶ Ἀγρῶνα τῇ συμμετοχῇ κυρίως
Εὐρυντάνων ἀγωνιστῶν, ὡς: Ρεντίνας, Σμυκόβου, Γιαννιτσῶς, Σκέλας,
Τέρνου, Καρπενηρίου, Καγκελίων (Βελουχίου), Μιράς, Νευροπόλεως,
Ἀγίας Τριάδος, Λάσπης, Μεγάλου Χωριοῦ, Ἀγίου Βλάση, Πετρίλου,
Κεφαλοβόρου (Καρπενηρίου), Καλαμακίδας, Ἀηλιά, Νόστιμου, Βρά-
χας κλπ.

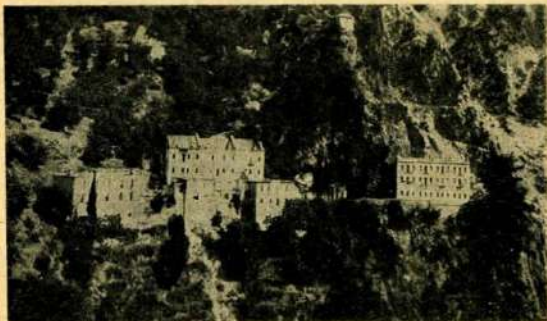
Σημειῶντες πρὸς τὴν παράδοσιν, ἥτις θεωρεῖται κατὰ τὸ μᾶλλον ἀξιό-
πιστος, εἰς τὰς ἀνωτέρω μάχας, ἔλαβον μέρος μετὰ ἄλλων καὶ οἱ Κα-
στανεῶται:

Καρανίκας ἢ Καρανικόπουλος, φέρεται ὡς συμμετασχὼν εἰς τὴν ἐξο-
δον τοῦ Μεσολογγίου. Οὗτος κατὰ τὸ δάστυμα τῆς πολιορκίας, κατέχων
καὶ πρακτικὰς τινὰς γνώσεις εἰς τὴν λατρικὴν, περιέβαλε τὸς πληρω-
μένους συντρόφους του, ἐπέδειξε τὰ τρώματα τούτων καὶ χρησιμοποιοῦν
ἀλοιρὰς ἀπὸ διάφορα ὅπλα ἐπὶ τοῖς ταῦτα. Λέγεται ὅτι οὗτος μετα-
νοιάσθη καὶ ἐκτοτε ἐλέγετο Μπαλτάς, ὅπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἐρίστανται
σήμερον πλεῖστα οἰκονομικά. Ἐξ ἀντιθέτου σὺδὲμα ὑρίστανται φέρονται
τὸ παλαιὸν ὄνομα Καρανίκας ἢ Καρανικόπουλος, τὸ ὅποιον ἐπέζησαν μόν-
ον ὡς τοπωνυμικόν — Καρανίκα Λακκία — παρὰ τὴν θέσιν Χαλικιόβρου τῆς
περιφέρειας Καστανέας — καὶ εἰς ἀπερίσσευς ἐπὶ εἰκόνας ἐν ταῖς Ἐκκλη-
σιαῖς μὲ τὰ ὄνομα Παναγιώτης καὶ Ἰωάννης Καρανικόπουλος.

Φλώρος, φέρεται ὡς συμμετασχὼν εἰς τὰς μάχας, κατὰ τὴν Ἑλλη-
νικὴν Ἐπανάστασιν, τῆς Καλαμακίδας καὶ τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ. Πιθανό-

Ε'. ΙΔΡΥΣΙΣ ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΥΣΣΟΥ - ΣΥΜΒΟΛΗ ΚΑΣΤΑΝΕΩΤΩΝ

Ἐπὶ τοῦ φεβρουαρίου Εἰκονομάχου Ἀυτοκράτορος Θεοφύλου (829 μ.Χ.) ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Προυσσώτισσας εἰκόνηται εἰς μίαν Ἐκκλησίαν τῆς περιγύρου πόλεως Προύσσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Ὅτε ἡ διαταγὴ περὶ διώξεως τῶν εἰκόνων ἐφθάσεν

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Προύσου.

εἰς τὴν πόλιν ταύτην, εἰς νέαν, πρὸς μεγάλου Ἀρχόντος τῆς Βασιλικῆς Αὐλῆς, δὲν ἤθελον νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸ βασιλικὸν πρόσταγμα καὶ παραλαβὸν τὴν σεβασμιάν Εἰκόνα τῆς Θεοτόκου μετέστη εἰς Καλλιπόλιν. Ἐκεῖ ἀποτίσεν τὴν ἱερὰν εἰκόνα, ἀντὶ ὅμως νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν τόπον του, κατέφυγεν εἰς Νέαν Πάτρας (Υπάτην) ὅπου ὠκοδόμησεν Ἐκκλησίαν πρὸς παρηγορίαν του.

Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ εἰκὼν τὴν ὅπου ἀποτίσεν ὁ ἕκτος Προύσσης ἄρχων εἰς Καλλιπόλιν εὐρέθη ὑπὸ τινων ποιμένων εἰς τι σπήλαιον καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον ὅπου σήμερον ὑπάρχει ἡ Ἐκκλησιούλα (τῆς Μονῆς) ὑποδείχθη εἰς τοῦτους ἀπὸ φωτεινῶν πυρσῶν, ὡς ὁ ὕμνωδός τῆς ἐποχῆς μαρτυρεῖ:

«Ὅτε τὰς Θείας εἰκόνας οἱ δοεθεὶς κατέστρεφον, τότε πανάχαρτε, Προυσιώτισσά σου παρεγένον ἐν Ἑλλάδι. Ταύτην γὰρ ἔδειξεν

κατηνύσσει ἡν στυλὸς φωτός, ἐν τῇδε τῷ σπηλαίῳ, πυρσὸς τοῦ θεοῦ ὅπου ὅπου νῦν σου ἐγένετο πρὸς εὐαγγελίαν ἡμῶν».

«Ἐν τῷ σπηλαίῳ παρθεὶς πύργος ἔδειξε, στυλὸς τὴν σὴν εἰκόνα, τοῖς ποιμαίνοντι τὴν Θείαν» ἔξ ἧς θαυμάτων θεῶν μαρτυρηταί, ἐξερχόμεναι ἅπαντα, τῶν Χριστιανῶν δριφύοντα πηλαγῶς, καὶ φαιδρῶς περισφύζοντι».

Ἡ ΠΡΟΥΣΣΙΩΤΙΣΣΑ: Πανόρος Θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Θεομήτορος Παναγίας. (Τὴ ἐν Εὐαγγελίᾳ τῆς Ρωμαιοῦς θαυματουργὸν καμῖλον, ἔχον τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶ, φυλάσσεται ἀπὸ δώδεκα αἰῶνας ἐντὶς Ἐκκλησιούλας, λαξευθείσης ἐντὸς θαλάμου, ἐνθα ὁμώνυμος Ἱερὰ Μονὴ τῆς Προυσιώτισσας.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου γεγονότος (τῆς διὰ πυρσὸς ὑποδείξεως τῆς ἱερᾶς εἰκόνης), πιθανολογεῖται καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ χωρίου Προύσσης, ἀντὶ Πυρσῆς, ἐπὶ τὸ εἰρηχότερον, ἐπειδὴ ἡ ὀνομασία αὕτη προφέρεται κα-

λύτερον ἀπὸ τοῦ Πυρσὸς καὶ ἡ Παναγία λέγεται Προυσιώτισσα. Κατ' ἄλλους τὴν ὀνομασίαν ἔλκει, ὅπου καὶ τὸ πιθανότερον, ἐκ τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως Προύσσης, ὅθεν, κατὰ τὴν παράδοσιν, προσήλθεν ἡ ἱερὰ εἰκὼν.

Τὸ γεγονός διεδόθη εἰς ὅλα τὰ περίε χωρία καὶ ἐφθάσεν εἰς τὴν ἀκοήν τοῦ προειρημένου ἀρχόντος, ὅστις ἐμόναζεν εἰς Υπάτην. Παραλαβὸν οὕτως καὶ δύο ἄλλους συνοδοὺς διαπεραιώθη εἰς Αἰτωλίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ Χαλκίδου τοῦ χωρίου Καστανέας, τοῦ θρόνου Ἀρκαδίου ἐφθάσεν εἰς τὸν τόπον ἐνθα ἡ ἱερὰ Μονὴ Προύσου. Τότε δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος δατὸς δρόμος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, οὔτε χωρίον ὑπῆρχεν, ἐκτὸς μικρῶν κατοικημάτων, ποιμένων τινων, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, τὸ μὲν Πλατάνι (σήμερον Τόρνος) καὶ δὲ Πατρικάδα (σήμερον Προυσσός) ὀνομαζόμενα. Ὅταν ἐφθάσεν λοιπὸν εἰς τὰ μέρη αὐτὰ καὶ εἰς τὸ ὑποδείχθαι σημεῖον, εὗρεν τὴν ἁγίαν εἰκόνα ἢ ἀμέσως ἀνεγνώρισεν. Ἀφοῦ προσκύνησεν ταύτην καὶ ἐπυλοδήρησεν τοὺς εὐρόντας ποιμένας, παρέλαβεν ταύτην ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς Υπάτην μετὰ τῶν δύο συνοδῶν του. Καθ' ὅδον, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των, κυρτασθέντες ἐκάθισαν ν' ἀναπαυθῶσιν παρὰ τὴν σήμερον θέσιν Ἅγιος Σώστης, ἀνῆλθεν τοῦ κατιστραφέντος Μικροῦ Κυρίου, πλὴν ὅμως, ἐκεῖ φαίνεται ἐκ τοῦ καμάτου ἀπεκομίσθησαν καὶ ἐγερθέντες δὲν εὗρον τὴν ἁγίαν εἰκόνα. Ἐνεκα τοῦτου ὑποφασθέντες μήπως οἱ ποιμένες ἐλάβουν τὴν εἰκόνα, διέτι οὐκ οὐδὲν ἤθελον τὴν ἀπόδοσιν ταύτης εἰς τὸν ἀρχοντα, ἐπέστρεψαν, ὁ ἀρχων μετὰ τοῦ ἐνδὸς δούλου, εἰς τὸν τόπον ἐνθα εὐρέθη ἡ εἰκὼν τὸ πρῶτον, δηλαδὴ ὅπου σήμερον ἡ Μονὴ, ὀλίγον ἀνωθεν τοῦ παραποτάμου Προυσιώτης, ὅπου καὶ τὴν ἐπανέβη. Κατόπιν τοῦτου ἐρημνεύσαντες τ' ἀνωτέρω ὡς ἐπιθυμῶν τῆς εἰκόνης νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ, ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐριστικῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Ὑστερον ἐτοίμασαν ἔσθλην τοῦ σπηλαίου παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας εἰκόνης, ἐνθα σήμερον ἡ ὑπάρχουσα Ἐκκλησιούλα. Ἱερομναχὸς τις ὀνόματι Ραφαὴλ ἐκ τοῦ χωρίου Ἅγιος Δημήτριος (Καστανέα) ἐχειροτόνησεν τοὺς μοναχοὺς, μετωνομάσας τὸν μὲν ἀρχοντα Διονύσιον τὸν δὲ δούλον Τιμόθεον. Ἐν συνεχείᾳ ἐτίσαν κελλίον (δωμάτιον) ἐναντι τοῦ σπηλαίου καὶ παρέμειναν ἐκεῖ ἀμφοτέρω μονάζοντες.

••

Περὶ τῆς ἁγίας εἰκόνης φέρεται παλαιὰ παράδοσις ὅτι εἶναι μία τῶν ἐξδομημένων εἰκόνων ἃς ἐξωγράφισεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἀποστόλος Λουκᾶς, ἣν καὶ ἐν φωτιστικῇ δημοσίευσίμῳ ἐν σελίδι 43. Περὶ ταύτης ὁ ὕμνωδός λέγει:

«Ἐβόλα τὰ χεῖλη τῶν εὐσεβῶν τῶν προσκυνοῦντων τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτήν, τὴν ἱστορήσαν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου ἱερωτάτου τὴν δόξηγιάν».

Τοῦ Ἀποστόλου τοῦτου, ἄλλωστε, εἰς τὸ χωρίον Κλετύος - Εὐρυτανίας καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ Κορύττα, ἐν τῇ ἱερᾷ Ναφὶ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Νέου, φυλάσσεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νικηφόρου τοῦ Β' ἐνδὸς ἀργυρᾶς θήκης ἱερὴν καὶ θαυματουργὸν καμῖλον. «Ὁ πῆχυς ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος τῆς ζωγραφικῆς χειρὸς τοῦ Ἀποστόλου Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ σὺν ἐνὶ ὄνυχι», περὶ τοῦτου ὁ ὕμνωδός ἱστορεῖ:

«Δεῦτε ἀσπασώμεθα εὐλαβῶς, χεῖρα τὴν Ἁγίαν ἱστορήσανσαν θαυμασιῶς, τὴ τῆς Θεοτόκου ἐν Εὐαγγελίῳ, Λουκᾶ τοῦ Θεοφύλου, τὴν ἐν Κορύττῳ νῦν».

Τὸ ἀγνωστον τοῦτο, διὰ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, καμῖλῳ ἐπιχαλοῦνται εἰς πᾶσαν δευτὴν περίπτωσιν οἱ περίε κάτοικοι, ὡς ἀπέναντι, ἐπισκοπῶν, ἐπιστημῶν κλπ. Εἰς τὰ συζήματα συγγίλα ἀναφέρονται πλεονεξία ὅσα θαύματα.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ἱατρὸς ὢν καὶ ζωγράφος, περιόδευσεν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον, γενόμενος συγχρόνως ἱατρὸς ψυχῶν καὶ σωματικῶν. Αὐτὸς ἐξωγράφισεν τὴν Θεοτόκον ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἐπὶ τριῶν εἰκόνων διὰ κηροῦ, μαστίχης καὶ χρυμάτων. Συνέγραφε τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον καὶ τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἀναπαύσθη εἰς Θήβας - Βασιλίαν. Ὁ τάφος του ἔγινε γνωστὸς ἀπὸ τῶν κληρῶν, διότι ἀνέβλυσε εἶδος ἱατρικοῦ παρασκευάσματος, δι' ὃ ἔθεραπευοντο οἱ πάσχοντες ἀπὸ νοσήματα τῶν ἐφθαλμῶν. Ἐπὶ Κων'νου υἱοῦ τοῦ Μ. Κωνσταντατίνου ἐγένετο ἡ ἀνακαμίδῃ τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου, ἅπανα ἐναπετίθησαν ὑπὸ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν τοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Κων'λει, ὡς καὶ ἄλλων Ἀποστόλων.

Ἀλλ' ἃς ἐπανέβημεν εἰς τὸ ἱστορικὸν τῆς ἱδρύσεως τῆς Μονῆς Προύσου ὑπὸ τοῦ ἀρχόντος μοναχοῦ Διονυσίου.

Οἱ ἀσχυλῆντες μὲ τὴν χρονολογίαν ἱδρύσεως τῆς Μονῆς ἀνάρχουν ταύτην τὸ 840 μ.Χ., ἤρχισαν δὲ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο λαμβάνοντες ὅτι ὅταν τὸν χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ εἰκονομάχου Ἀυτοκράτορος Θεοφύλου (829—842 μ.Χ.) καὶ τὸν χρόνον διαμονῆς τοῦ Διονυσίου εἰς Νέαν Πάτρας (Υπάτην). Τὴν ταυτὴν χρονολόγησιν τῆς ἱδρύσεως τῆς Μονῆς ἤλθον νὰ ἐπαληθεύσων ἡ σχολαστικὴ ἔρευνα, ἡ καὶ ἐνέμνησε καὶ ἡ μελέτη τῶν ἐγγράφων στοιχείων τῆς Μονῆς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Καθηγέτου τοῦ Λαμπροῦ Καρασιμάνη (*) τὸ ἔτος 1929, ὅτε ὑπερέτει ὡς Διευθυντῆς

(*) Ὁ καθηγητὴς Λάμπρος Καρασιμάνης ἐνεργήσας τὸ πρῶτον τὴν ἔρευναν τοῦ ἀρχείου τῆς Μονῆς κατέστησεν γνωστὴν τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος δὲ ὑπὸ τοῦτου βιβλίου «Εὐαγγελικὰ Σελίδες» ἠρώτησεν αἰτίαις διασ, ἐν τῷ παρόντι καταχωρηθείσας πληροφορίας. Οὕτως ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ἐπισκοπείοντες τὴν 11 Ἰουλίου 1960, ἐξεσημείωσαν ἐκ σεφῶν ἐντὸν Διευθυντῆς τῆς Διόσεως Μέσης Ἑκπαίδευστος τοῦ Ἑλληνικοῦ Παιδείας.

τῶν ἡμερησίων Προυσῶν (βλέπε βιβλίον Α. Καρασιάνη — Εὐρυτανία καὶ Σελίδες).

Παρ' ὅσον ὅτι ἐξ ὁδῶν ἐγγράφου στοιχείου ἀποδεικνύεται ἡ συμβολὴ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Καστανίας εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς Μονῆς, δοσιμὸς ὅμως ὑποστηρίζεται ὅτι οὗτοι συνέβαλλον εἰς αὐτὴν ἐκ τῶν κατωτέρω :

1. Τυχάνει ἀπολύτως ἐξαιρετικὸν ὅτι ὀφίσταται τὸ χωρίον Καστανία. Διεστρέι μάλιστα καὶ Μονή, ὃ ἱερμονάρχος τῆς ὁποίας, ὀνόματι Ραφαὴλ, ἐξεργάζονταν μοναχοὺς τὸν ἀρχόντα καὶ τὸν δούλον, ὡς ἀνωτέρω ἀναφέραμεν.

2. Εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο χωρίον πληρὸν οὐδὲ κατοικημάτων ποικίλων, ὀνομαζομένων Πατριάδα (ὅπου νῦν Προυσῶς) καὶ Πλατὴν (ὅπου νῦν Τόρνος).

Δὲν δὲν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ κάτοικοι Καστανίας, ἀποσταλοῦντες τὴν ἐπαρχὴν ἐκείνην, τὴν μεγάλῃν πλειοψηρίαν τοῦ πέριξ τῆς Μονῆς πληθυσμοῦ, ἦσαν ἐκεῖνοι, οἵτινες μεγάλως συνέβαλλον εἰς τὴν καθίδρυσιν αὐτῆς. Τὸ ἀντιθετὸν, ἄλλωστε, ἂν ἦτο ἀδυσπόνητον, καθ' ὅσον διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἀπέτειλε καλὸν, Θεοῖα ἐπιταγή, ἡ πάσι δυνάμει συμβολὴ πάντως χραισμάς εἰς τὴν κατασκευὴν ἡσάν, πολλὸ δὲ περισσότερον διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου Καστανίας εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ἐκ καλῆς κινήσεως θὰ ὑπεργροεῖτο παρὰ τοῦ ἱερμονάρχου Ραφαὴλ ὅπως ἐνισχύουσιν τὸ ἔργον.

..

Ἡ ἱερὰ Μονὴ Προυσῶν ὀφείλει τοὺς παλαιότερους χρόνους εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἐπισκόπου Ἀγρίδος - Ἀγρίων καὶ ὡς τοιοῦτος ἐλέγετο τότε ὁ Ἐπίσκοπος Εὐρυτανίας μετὰ ἔδραν τὸ Καρπίνηρσιον.

Ἡ ὁρᾶσις τῆς Μονῆς ἦτο πάντοτε ἡ ἐνδοθεμένη. Κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίες ἡ Μονὴ μέσθι τῶν αἰώνων ἀνταπεκρίθη πλήρως πρὸς πᾶν ὀφειλὴν καὶ ἰδεῖν ἀπὸ χριστιανικῆς, ἀνθρωπιστικῆς καὶ πνευματικῆς πλευρᾶς, οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ τρέφῃ τοὺς παυνόντας, νὰ ποτίσῃ τοὺς διψόντας, νὰ ἐλεῇ τοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ μεριμνᾷ διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, παρ' ὅσον τὰς ἀντιθέτους περιστάσεις καὶ τὰς καταστροφὰς ὡς ὑπέστη μέχρι σήμερον ἀπὸ διαφόρων ἐπιδρομῶν καὶ δὴ κατὰ διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνου τῶν Ἰωαννίνων. Γράψανται χειρόγραφα ἐν τῇ ἀρχεῖῳ τῆς Μονῆς ἅπανα μαρτυροῦντες τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Μονῆς πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ἀγρίδος - Ἀγρίων δι' ὃν παρακαλεῖτο ὅπως ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν δημιουργίαν ἐκεῖν ὡς ἐκείνην μετὰ τῶν πιστῶν, ἵνα διηγηθῇ καὶ φέρῃ εἰς πέρας τὴν φιλοφρόνησιν ὅσον τῆς. Τυχάνει τοῖς πᾶσι γνωστὸν, ὅτι πολλὰ οἰκογύναι τῆς ὁρεῖνης καὶ πτωχῆς αὐτῆς περιοχῆς ἀπὸ τῶν καὶ ἀποδίδουν μέχρι σήμερον, ἐκ τῆς Μονῆς, προσφέροντες, ἅμα καὶ τὰς ὑπηρεσίας τῶν.

Ἡ Μονὴ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ μέχρι τέλους τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ὁπόσῃ, ὡς ἀνωτέρω ἀναφέραμεν, παντοειδῆς δοκιμασίας καὶ καταστροφῆς. Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Γερμανο - Ἰταλικῆς κατοχῆς (1941-44) ἡ ἱερὰ Μονὴ ἐγένετο παρανόλημα τοῦ πυρός. Οἱ Γερμανοὶ ἔβαλον φωτιά καὶ ἐκαύσαν τὰ πάντα, διεσπῆθη μόνον πρωτασία τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης ἡ εἰς τὴν σπηλιὰ τοῦ ὁράου Ἐκκλησιολογία καὶ τὸ καθολικόν, διότι, ὡς λέγεται, ἰσχυροὶ ἀνέμοι ἐκ τῶν ἐσθῶν ἡμποῦν τὰς φλόγας νὰ πλησιάσων αὐτῇ, πρῶτα ὅπου ἡνάρχοντο τὸν Γερμανὸν Διοικητὴν, ὅστις ἤγειτο τοῦ ἀποσπάσματος τὸ ὅπου ἐβόλε τὴν φωτιά, νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν, φοβούμενος τὴν τιμωρίαν τῆς Παναγίας.

Περὶ τῆς διαφυλάξεως τῆς Μονῆς ὁ ἡμῶν δὲ λέγει :

«Διαφυλάττε Μονὴν σου αἰωνίζουσιν περὶ σου πανάχαρτε, ἐξ ὁράων ἐχθρῶν καὶ τῶν θρασυμένων τε, σπένδοντες ἀπαντας, τοὺς μονάζοντας, ἐν ὁμοιᾷ ἀγαπᾶτε, καὶ ἀγάπη τῇ τελείᾳ».

Κατὰ τὴν ἐπακολούθησιν ἐγκαταλείβον τῆς περιοχῆς (1946-1950) ἡ πάνσοφος εἰκὼν ἡκολούθησεν τὴν προσφυγὰ, συμπαύχοντα καὶ συμπονοῦσα μετὰ τῶν προσφύγων, ὡς ὁ ἡμῶν δὲ κατωτέρω ἐστὶν.

«Ὅπως πρόσφυς ἐγίνου, εἰκὼν σου Θεόνεμπε, καὶ δι' αὐτῆς ἔφερες πάντα εἰς τὰς πατρίδας των, οὓς καὶ διέσωσας, δι' ὃ δοξάζομεν κόρη μὴ τὴν Προυσιώτισσαν, ἦν μᾶς δόδορσας».

«Καιρὸ χαλεπὸν ἐπὶ ἡρῆας πρόσφυς, μεσούντος αἰῶνος εἰκοστού, τίκα σου ἰσχυρήσας, κυρία σὴ πανήγυρτε δι' ὃ αἰετοῖς μήποτε ἡμᾶς ἀφήσῃ τὸ στέος σου».

Ἡ πάνσοφος εἰκὼν κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς παρέμεινε μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1950 εἰς Ποταμιόλα Μαρμαρυγιαντῶν ἐσθῶν τοῦ Ἀγρίνου. Ἀπὸ τοῦ 1948 οὐδαὶ ἐβρίσκειτο εἰς τὸ Μοναστήριον καθ' ὅσον καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς Μονῆς ἡκολούθησεν αὐτῇ. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς, κατὰ μίαν ἀπῆλθον ἀναμνηστικὴν ἀλλοθίαις, ἡ Μεγαλόχαρις Παναγία, διεστρέι τὸ καντήλι τῆς ἀναμνηστικῆς. Τὰ γεγονότα ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως: Κατὰ τὰς ἐκκαθαριστικὰς ἐπιχειρήσεις ὡς ἐνήργησεν ἡ 9η Μεραρχία τὸ 1949 ἐπέβησαν καὶ ἀπὸ τὴν Εὐρυτανίαν, ἐκκαθαρίζοντες τοὺς ἀντίστας. Τμήμα αὐτῆς διέβλεπεν καὶ ἀπὸ τῶν Προυσῶν, τοῖς δὲ Ἀγιοματικαὶ καὶ Στρατιωτικαὶ κατέβησαν στὸ Μοναστήριον. Ἐκ τῶν ὅσων εἶδον ἐκεῖ, ἀναλήφθησαν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἱεροῦ τόπου. Εἰσῆλθον στήν σκοτεινὴ Ἐκκλησιολογία μέσα στὴ σπηλιὰ καὶ ἐκεῖ παραδόξως παρατήρησαν παρὰ τὴν κλεισμένην Ὑπὸ τὴν ἑνὸς καντήλι ἀναμνηστικὸν καὶ γονυστῇ πρὸ αὐτοῦ μίαν καίτοι γυναικα. Τὸς φάνηκε περίεργον πῶς αὐτὴ ἡ καλογράφα μέσα ἐκεῖ στήν ἀρχιμὰ καὶ πῶς ἔχῃ; Τὴν ἐρωτοῦν, καὶ αὐτὴ σημαίνει τοὺς ἀπανταῖ: Πα-

διά μου, ὡς ἔδω μόνον μου δύμῳ χρόνῳ. Δὲν χρειάζονται διὰ τὴν δικήν μου ζωὴ φροντῇ καὶ φρονί. Μοῦ ἀρεῖται ὅτι ἔχω τὸ καντήλι μου ἀναμνηστικόν. Οἱ Στρατιωτικαὶ κορυμνίσαν, δὲν ἔδωσαν τὴν δέουσα προσοχὴ, πληρὴ ὅμως ὅταν διήλθον ἀπὸ τὴν Ναυπάρκτον ἐξήλθον καὶ συνήγαγον τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην εἰς τὴν διηγήθησαν τὰ ὅσα εἶδον. Ὁ Μητροπολίτης τοὺς ἐγνωστοποίησεν ὅτι πρῶτα, ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν προσφύγει πλεον τῶν δύο ἐσθῶν καὶ εἰς τὸ Μοναστήριον δὲν ὑπάρχει οὐδαίς, τοὺς ὑπέδειξεν ὅπως μεταβῶσι εἰς Ἁγίον Διονύσιον ἔθνα εὐρίσκειν ἡ ἁγία εἰκὼν καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῇ, πρῶτα ὅπου καὶ ἐπαύσαν. Μόλις ὅμως εἰσῆλθον εἰς τὴν Νάον τοὺς κατέλαβον φέως, διότι παρετήρησαν ὅτι ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν ὁμοίαν μετὰ τὴν καλογράφην τοῦ ὁράου στὸ Μοναστήριον καὶ ἀμέσως, ἐπιστοποίησαν τὸ θαῦμα. Ἀπὸ ἡνάρχον τὸ καὶ τῶν ἐνομότατων, ἡκολούθησαν τὴν Παναγίαν καὶ τὸ θεῖον ὄφρος καὶ ἐπανεκαμῆσαν στὸ Σεβασμιώτατον διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὸ θαῦμα, διότι ἡ καλογράφα τοῦ ὁράου στὸ Μοναστήριον καὶ τοὺς εἶπεν τὰ ὅσα διηγήθημεν ἀνωτέρω. ἦτο ἡ ἱδία ἡ Παναγία.

..

Ἐν τῇ Μονῇ ὀφίστανται ἡ ὑπῆρχον (ὅσα ἐσπῆθησαν ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς ἐπιδρομῆς καὶ τὰς πυρκαϊῆς) πλείστα κεμήλια καὶ βιβλιοθήκη με παλαιὰ καὶ νεώτερα συγγράμματα. Ἐκτὸς τούτου, ἅμῃ μεγάλῃς ἀξίας, δυσκοπότερα, σταυροί, λείψανα ἁγίων, δόλοχρυσά Εὐαγγέλια καὶ ἐν ἐκποσθὲν τὸ ἔτος 1838, τὸ ὅποιον εἶναι μετεφρασμένον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπὸ τινος λογίου Μαζήμου τοῦ Καλλιπολίτου. Ἐπίσης ὀφίστανται διάφορα χειρόγραφα καὶ κώδικες, ἐξ ὧν ἦλθον εἰς φῶς πολλὰ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθέντων πατριαρχικὰ συγγράμματα ἐπὶ μεμβράνης καὶ χάρτου, ἐξ ὧν ἡμῶνται ἐπὶ τὸ πάλαι ἡ Μονὴ διακρίνεται ὑπὸ τοῦ Ὀικουμενικοῦ Πατριαρχείου Κων) λέου. Ὁμοίως εἰς τὴν σημερινὴν ἐπὶ πλακῶς τετραγώνου ἐν τῇ σπηλιᾷ ὀφίσταται γεγραμμένη ἐπιγραφή, ἔχουσα οὕτω:

«Ὅτι μεταλλεῖον ἀργυροχρῶς πύλον
ἀλλ' ἔδωκεν φέρον
πάντα λίθον μὴ κίον».

Φαίνεται ὅτι ὅπισθεν τῆς πλακῶς αὐτῆς, καλυπτομένης μέρες ἐκκαλυμμένη ἐπὶ τοῦ ὁράου, ὀφίσταται κατὰ, λόγῳ ὅμως τῆς ἀπαγορευτικῆς διαταγῆς «πάντα λίθον μὴ κίον» οἱ ἐκείνους προσηλαμένοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ διασαλεύουσιν τὴν πλάκα.

..

Ἡ φήμη τῆς Μονῆς κατέστη γνωστοτάτη ἀπὸ τὸ Πανελλήνιον, προστρέχουσιν δὲ πρὸς αὐτὴν ἀπὸ πάσης γωνίας τῆς Ἑλλάδος, ἔχοντες τὴν

πρὸς τὸν Θεὸν μετάν τῆς Θεοτόκου πρὸς ἰατρὴν πάσης σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀσθενείας, ὡς ὁ ἡμῶν δὲ ὁρθῶς ἀπέδειξαν:

«Τῇ Προυσιώτισσῃ εἰκὼν σου περὶ
εἰς ὅσον οἰκέτας σου,
ἴσως δομημαί τοὺς κάμνοντας, φέως
κολάσεως τοὺς σοὶ καταφύγοντας, καὶ
ἀμῶς τῆς δόξης τοὺς προσκυνούντας σε».

Ἄνεως ποταμὸς χάριτος καὶ θαυμάτων. Τὰ θαῦματα εἶναι ἀναρίθμητα. Ἀναφέρονται πολλὰ εἰς τὴν ἱερὰν διηγήσιν ἀλλὰ καὶ πολλὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια γνωρίζουν μόνον οἱ κατ' ἴδιον ἐνεργηθέντες (*).

Τοιαύτη εἶναι ἡ δύναμις τῆς Παναγίας ὡς πάντοτε νὰ προσηλαται πρὸς τοὺς αἰτούντας τὴν βοήθειαν. Ἐπὶ τούτοις ἐστηρίχθη ἡ ὑμνογραφία κατὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν τῆς, τὸ δὲ ἀπολυτικόν τῆς λέγει:

«Τῇς Ἑλλάδος ἀπόσης Σὺ προσηλασαι πρῶτα καὶ τερατογὰς ἐξισίον τῇ ἐκ Προσῶς εἰκὼν σου, Πανάχαρτε Παρθένε Μαρίμ' καὶ γὰρ φρονίεις ἐνδοχὴ τοὺς τυφλοὺς, δεινὸς τε ἀπελάνας δαίμονας, καὶ παλαιότους συσφίγγεις ἀνάθῃ: κρημνόντες οὐδαίς καὶ πόσης βλοῆς τοὺς Σοὶ προστρέχοντας. Δόξα τῷ Σῷ δόσορ τοκοτῶ, δόξα τῷ σὶ θαυματάσαντι, δόξα τῷ ἐνεργούντι διὰ σοῦ τοιαῦτα θαῦματα».

..

Ἡ ἐπίσημος ἐσθὴ τῆς Παναγίας εἶναι σὺς 15 Ἀργύστου ἐκάστου ἔτους. Τὴν 23ην Ἀργύστου τελεῖται π.α.μ. ἡ γυρὶς καθ' ἣν παρατηρεῖται συρροὴ χιλιάδων προσκυνούντων ἀπὸ πάσης κατεύθυνσιν καὶ μάλιστα

(*) Ἀλλοτε καὶ ὁ γράφων ἔχει ἴδιον ἀντίληψιν τῆς στοιχῆς καὶ δυνάμεως τῆς Προυσιώτισσας. Ὑποκρίτων ὡς ἐκείνος ἀξιοματικῶς ἔλαβε μέρος κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πολέμους 1940-41 καὶ 1947-48. Τὴν 13 πρὸς 14 Νομβρίου 1948 (ἐσθὴν τοῦ Ἁγίου Φιλίππου) εἰς Βουλγαρίαν ἄσους, ἡ διαίτῃ εἰς ἡν ὑπῆρτε, δυνάμεις 200 περίπου ἀνδρῶν, ἐντελὴς μετὰ ἐνδοχῶν ἀνταρτικῶν δυνάμεως 2500 (ἐκ μέρους Νοτίου Ἑλλάδος ἐνσωματωμένη διὰ μίαν Τετταχίαν). Μετὰ πλείων μὲν ἐσθῇ παρακαλούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνταπάλου, κινηθέντος νὰ σολιμὴ ἀχμῶντος. Πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐπαρτίμην, προσηλαμένη νὰ ἀχμῶντοσθῇ ἡ νὰ διαφύγῃ τὸν κλόν ἡ νὰ φανθῇ. Ἐν μέσῳ καταπληκτικῶν πυρῶν, ἐκκαλύψεως ἐνδοχῶς τὴν Προυσιώτισσαν, κατέβησαν νὰ διαφύγῃ ὡς ἐκ θαύματος καὶ μετὰ παρῆλθον ἀρετοῦ χρόνου διαστήματος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν μονάδα τοῦ. Οἱ συνάδελφοί μου, οἵτινες ἐνῶσαν, ἐν τῷ μετὰ, εἰς ἀπολέσθ, δυν τὸν ἴδιον ἐξέφεραν τὴν ἐσθὴν τῶν.

στα μετά την σύνδεση της Μονής δι' ἀμφοτέρους ὁδούς. Οἱ εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ ἀπὸ τῶν πάντων κινδύνων προφυγόμενοι ἐκ τῶν δυσβάτων καὶ ἀποκρίνοντες σημεῖον διὰ τῶν ὁποίων διέρχονται, ἀρκεῖ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν παρθένον τῆς Παναγίας ὅπου.

Περὶ τῆς τελομένης πανηγύρεως ὁ ὁμιηδὸς λέγει:

«Λαμπρὰν τελοῦντες πανήγυρον, φύλοισι λαμπρῶς ἐορτάσωμεν, λαμφοὶ τῷ σκεῦματι, θείας εἰκότος εἴην Σύνταξιν, Πυρσοῦ καὶ εὐχαρίστως δοξολογήσωμεν».

Ἡ Μονὴ Προυσοῦ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της ἦτο ἀνδρική. Ἐδέχτο διὰ τὸ μοναχικὸν σῆμα μόνον ἄρρενες, διὰ τοῦτο καὶ ἡ εἰσοδος γυναικῶν ἦτο ἀπηνεχρυσμένη. Κατὰ τὸ πατριαρχικὸν σύγγλυον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' τῆς 21 'Ιουλίου 1820, ἡ εἰσοδος τῶν γυναικῶν ἦτο ἀπηνεχρυσμένη καὶ ἀπηνεχρυσμένη εἰς τοὺς πατέρας νὰ δέχονται γυναῖκας. Ἐπιτρέπεται μόνον νὰ εἰσέρχονται μετὰ τῆς δευτέρας εὐλαβείας καὶ νὰ ἐξέρχονται ἀμέσως κατὰ τὴν ἐστῆσαν πανήγυριν τῆς ἐνδόξου μνήμης τῆς Παναγίας. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐφηρμόζετο μέχρι καὶ τοῦ 1922 ἐπὶ ἡγουμενίας Κωνσταντίνου Παπαδημητρίου.

Εἰς τὸν κώδικα τῆς Μονῆς περιέχεται πράξις τῶν πατέρων τῆς Μονῆς δι' ἧς ἀπηνεχρυσέτο ἀπολύτως ἡ εἰσοδος γυναικῶν εἰς τὴν Μονήν, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὸ ἀπὸ 15 μέχρι 24 Ἀυγούστου χρονικὸν διάστημα. Ταῦτα καὶ μέτρα ἐλήφθησαν διὰ νὰ φυλαχθῇ ἡ σεβασμότης τοῦ Μοναστηρίου ὡς οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἱεροὶ νόμοι διακελεύονται. Ἀναφέρεται ὅτι, ἐὰν συγχὴν θρασυὲς τις τῆς καρδίας ᾔθελεν ἐμβάσει γυναῖκα εἰς τὴν Μονήν καὶ καταφρονήσει τοὺς ἱεροὺς Νόμους νὰ ἔχη τὰς ἀρὰς πάντων τῶν Ἁγίων Πατέρων. Ἡ κατακρυφθεῖσα ἀντιμέτωπ ἐν περιλήψει πράξις ὑπογράφεται παρὰ πάντων τῶν Μοναχῶν καὶ Ἱερμοναχῶν τῆς Μονῆς.

Ἐκτοτε τὸ μέτρον τοῦτο ἤρριπεν καὶ εἰσέρχονται γυναῖκες χάριν προσκυνησῶς ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἑλὰς τὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους, μὲ τὸν περιορισμὸν ὅτι δὲν δύνανται νὰ παραμείνουν πλέον τοῦ 24 ἡμερῶν. Ὁφείλουσι ὅμως νὰ εἶναι σεμνὴ καὶ ταπεινὰ ἐνδεδυμένοι ὡς προσήκει διὰ γυναικας ἐπιθυμούντας νὰ προσκυνήσωσιν μὲ εὐλάβειαν καὶ νὰ ζητήσωσιν τὴν χάριν καὶ τὸ ἔλεος τῆς Πανταναστήσας.

ΣΤ'. Η ΜΟΝΗ ΘΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ

Ἡ Μονὴ ἀπέτελεσεν κατὰ τὰ χρόνια τῆς σκλαβίας τὸ «κρυφὸ σχολεῖον» τῆς περιχώρης Ροδημῆς. Ἐνταῦθα κατέφευγον τὰ σκλαβικῆν «Ἑλληνοπούλα» νὰ μάθουν τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα, νὰ ἐντυφώσωσιν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ἰδεώδη καὶ τοὺς θρόλλους τῆς ἱστορίας μας καὶ νὰ διατηρή-

σωσιν, ἐν μέσῳ μυρίων ἀντιστάσεων μέχρι τῆς ἀνεξαρτησίας μας, τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην τῶν ἀθανάτων ἑλληνικῶν παραδόσεων.

Ἐν τῇ Μονῇ ὑπῆρχεν ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων σχολεῖον τὸ ὅποιον διατηρεῖται μὲ οικονομικὰς θυσίας τῆς Μονῆς καὶ τὸ ὅποιον δὲν περιορίζετο εἰς τὰ κοινὰ γράμματα, ἀλλ' ἦτο ἀνώτερον σχολεῖον Ἑλληνικῶν

Πατριό - Κοσμάς.

γραμμάτων δι' ἑλάνκηρον τὴν Ροδημῆν. Τὴν διακροῖν ταύτην μεταξὺ Ἑλληνικῶν καὶ κοινῶν γραμμάτων κάμει καὶ ὁ Κοσμάς ἱερμοναχὸς (Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς) (*) εἰς ἐπιστολῇν του πρὸς ἀδελφὸν του Χρύσανθον τὸν Ἐσχωρίτην, εἰς ἣν ἐξιστορεῖ διὰ περιλήψεως τριάντα ἐπαρχίας ἐν αἷς δέκα σχολεῖα Ἑλληνικὰ ἐποίησεν καὶ διακόσμησεν διὰ κοινὰ γράμματα.

(*) Ὁ Κοσμάς - Αἰτωλός, Ἑλληνομοναχὸς καὶ διδάσκαλος (1714—1779), ἐκνήνη ἐν Μεγάλῳ Δένδρῳ τῆς Ναυμακίας καὶ ἐταφείτο ὡς κοινὸς Κόσμος. Ἐν ἔτει 1758 περικλήθη τὸ μοναχικὸν σῆμα, Ἐσχωρίτης ἐπὶ ἡμερῶν ἐν Σαγδίῳ - Παφλασίδος. Ἀπὸ τοῦ 1760 ἄρχεται τοῦ Κοσμά ἡ μεγάλη δράσις, ὡς

διὰ νὰ γίνῃ νοσηρὸν πόσον δυσχερὲς ἦτο ἡ σκητὴρσις ἐνδὸς τοιαύτου Σχολείου κατὰ τοὺς μύρους τῆς σκλαβίας, ἀνατρίχοντες διὰ κατὰ τὸ ἔτος 1815 εἰς τὸν ἀνακαινιστικὸν κώδικα τῆς Μονῆς Προυσοῦ ἀναγράφεται τὸ ἑξῆς:

«Κατὰ τὸ παρὸν, ἔχει καὶ χρεὸς τὸ Μοναστήριον, ἦτοι, δάνεια σὺν τόκῳ πανγὰ 28, ἦτοι γρόσια χιλιάδες δεκατέσσαρες, ὡς αἱ ὁμολογίαι τῶν δανειστῶν μαρτυροῦσιν, καὶ ἔστω εἰς ἔνδεικν. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ χρεὸς ἐπαρκαταστέλλεται τὸ Μοναστήριον, διὰτι, ἀπολυθὼν καὶ ἐρροῦμενα τῆς Παναγίας τῆς Βλαχέρνας, ἐπρεπε νὰ διατηρήσῃ τὸ ἐκ παλαιὸν εἰς τὸ Μοναστήριον πρὸς λειτουργεῖν σχολεῖον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων τῆς Ροδημῆς».

Τὰ Σχολεῖον τοῦτο, φάνηται κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς σκλαβίας καὶ διὰ τῆς Ἐκκlesiasticῆς, εἴτε λόγῳ ἐλλείψεως προσωπικοῦ εἴτε λόγῳ μεγάλῃς οικονομικῆς ἀδυναμίας εἰς τὴν ὁποίαν περιήλθεν ἡ Μονή, ἀνέστειλεν τὴν λειτουργίαν του, πλὴν ὅμως δὲν κατηργήθη παντελῶς. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῷ κομητηρίῳ τῆς Μονῆς εἰς θέσιν Ἁγίου Πάντος ὑφίσταται τὰ κάσθη «ἐκκλησιαστικὰ γράμματα» ἄνευ μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ Προυσοῦ ἀνεστήθη καὶ πάλιν διὰ συνεισφοράς καὶ βοηθείας. Ὡς δὲ ὑμνηρεῖται ἐκ τοῦ ἐν συνεχείᾳ πλήρους καί μόνου τοῦ συναμολογηθέντος ἐν τῇ Μονῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συμφορητικῶς, μετέσχον τῆς συνεισφοράς καὶ φέρονται συνυπογράψαντες τοῦτο καὶ οἱ Καστανεῖται Κύριλλος Καστανοφύλλης, Δ. Ταρμαμπέως καὶ Νεταλκω-στογιάννης (*).

Ἱεροκήρυκος καὶ ἐθναποστόλου. Διέτρεξεν τὴν Μακεδονίαν, Ἡτιον, Θεσσαλίαν, Σερβίαν, νήσους Αἰγαίου καὶ Ἰωνίους κρητίζων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Προέβλεπεν τὴν ἰδούσαν σχολεῖον καὶ Ἐκκλησίαν. Ἐκνήνη κατὰ διαταγὴν τοῦ Καίσερος - Πασσᾶ τῇ 24.8.1779. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἔταξεν τοῦτον μετὰ τῶν Ἁγίων τὴν δὲ μνήμην του ἐορτάζει κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου του. Ὁ Λαὸς καλεῖ τοῦτον Πατριό - Κοσμάν. Εἰς ἀνάμνησιν του ἀποδομῆθῃ Ναὸς ἐν συνεχείᾳ μετὰ τὴν Κοινοποιίαν Θεοῦ πρὸς Λαοφίλῳ (Μπαρκοῦν) δεξιὰ τῆς γεννητέρας τοῦ Μεγάλου Δένδρου. Διὰ τῶν Ἁγίων Ἰσακίου Κοσμά, τὸν Αἰτωλὸν ὁ ὁμιηδὸς λέγει:

Τὸν ἀναμνηντὰ ὑψηλὴν, τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς Ἀπόστολον ἄλλον νῦν, τὸν καὶ ἐν ἀλλοίῳ τελείαν τὸν βίον, Κοσμάν τὸν Αἰτωλὸν, ἡμῶν τιμῆ-σωμεν».

(*) Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω πλῆθον καὶ ὁ Δ. Δημιτρίου νὰ ἦτο Καστανεῖτης ἐκ τῶν μετακινουμένων ἀπὸ Καστανῆς εἰς Καρδίαν.

Τὸ συμφωνητικὸν τοῦτο ἔχει ὡς ἑπεται:

«Ἐρευνάτε τὰς Γραφάς, διὰ ἡμῶς δοκεῖται ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ζωὴν μαρτυροῦσιν περὶ ἐμοῦ. Ταῦτα φησὶν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. Πόσον γούν εἶναι ὠφέλιμον καὶ ψυχικῆς σωτηρίας πρὸς τὸν, τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον, γνωστὸν εἶναι σχεδὸν τοῖς πᾶσι. Διότι ἐκ τούτου οὐκ ἴσως οἱ μαθητευόμενοι σπείλουν τὸν ἑαυτὸν τοῦς μὴ κατὰ χρησιμότητα ἦσαν καὶ ἡθεύοντες νὰ κινεῖσιν κατὰ ἀνθρώπων καὶ μὴ τοῖς τριτοῖς καὶ ἐπαινετικούς τρόπους τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ διδάσκοντες ἀντάως καὶ τὴν θεωρίαν καὶ καθίστανται τῷ ὄντι χριστιανοί, ὅπου αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ καθ' αὐτὸ ἔργον τῶν χριστιανῶν. Τοῦτου χάριν ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ θεομητορικῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Προυσοῦ μονάζοντες θεῶν ζήλω κοινόμενοι διὰ τὴν κοινὴν ὠφελίαν τῶν ἀδελφῶν μας χριστιανῶν, ἐργαζομεν κοινῇ γνώμῃ καὶ ἀποφάσει συσθεῖς σχολεῖον τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων, αἰνάντι τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Μονῆς, ἐν τῷ κομητηρίῳ (στοῦς Ἁγίους Πάντας) δι' ἰδίων ἀναλωμάτων, καὶ διὰ τῆς συνεισφοράς καὶ βοηθείας τῶν φιλογενῶν ἀδελφῶν, τὸ ὅποιον οὐκ ἴσως εἰς τοὺς προσεχόμενους ἐνταῦθα καὶ μονάζοντες θέλει γίνεαι ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γενεαίοντα χωρία, ἅπαντα ἀπεβαρβαρώσωσιν ὑπὸ τῆς ἀμοιβῆς, ὥστε ἀπὸ καὶ αὐτῇ τῇ ἵσκει κληνίζονται οἱ δυστυχεῖς. Ὅθεν συνειληφέντες μετὰ τῶν προεισταμένων τοῦ χωρίου Προυσοῦ καὶ Καστανῆς κατεβάλλομεν ἑκαστος διὰ ψυχικὴν σωτηρίαν, ὁ μὲν Γεράσιμος, Ἡγούμενος, ἐξ ἰδίων γρόσι, χιλία, ἦτοι 1000, ὁ δὲ πνευματικὸς Κόρυλλος ἐξ ἰδίων γρόσι, χιλία, ἦτοι 1000 Γαβρίηλ ἐξ ἰδίων γρόσι, πεντακόσια, Νο 500, καὶ ὁ Ἰωάννης Οὐκ-ἄμουν γρόσι, τετρακόσια, ἅπας συμπαροσόμενα γίνονται γρόσι, τρεῖς χιλιάδες καὶ τριακόσια, Νο 3300. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ ἡμετέρα συνεισφορά δὲν εἶναι ἱκανὴ μόνη πρὸς ἀμάρτυρον καὶ σπαρσίαν τῆς Σχολῆς, διὰ τοῦτο ἐκράσαμεν εὐλογον α) μὲν ν' ἀναλάβῃ τὸ μέρος ὁ πνευματικὸς ἡμῶν Κόρυλλος νὰ καθιδεύσῃ εἰς ὅποιον δέηται μέρος ἤθελε στοχασθῇ ἡ Πανοσιότης του, ἵνα διὰ τῆς συνδρομῆς καὶ βοηθείας τῶν φιλογενῶν συναχθῇ μία ἱκανὴ ποσότης, καὶ ἐπειτα τόσον ἡ ἡμετέρα συνεισφορά, ὥσιν καὶ ἡ συναχθεῖσα ποσότης αὐτοῦ νὰ κατατεθῇ εἰς ἀσφαλὲς μέρος σὺν τόκῳ, καὶ ἐκ τοῦ τόκου τοῦτου νὰ δίδεται ὁ ἐτήσιος μισθὸς τοῦ διδασκάλου, β) Ἐὰν ὁ πόντος ἀπεβελίξῃ τὸν συμφωνηθέντα ἐτήσιον μισθὸν τοῦ διδασκάλου, τότε τὸ περισσεῖον νὰ ἐξοδεύηται εἰς βέλβια καὶ ἄλλα χρεώδη τῇ μαθήσει πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν μαθητῶν. γ) Ἀν ἐκ παρρηκῶν περιστάσεων χρόνος ἔνα, ἡ καὶ δύο, καὶ περισσώτερον (ἔπερ μὴ γίνετο), ἐλλείπει διδασκαλίας, τότε ὁ πόντος αὐτὸς νὰ συναρμθῇ εἰς τὴν ποσότητα τοῦ κεφαλαίου, ἀπὸ νὰ γίνετα καὶ αὐτὸς κεφάλαιον. δ) Ἡ αὐτοκρατορία καὶ κατὰ δύναντον συνεισφορά, ἢν ἑκαστος κατεβάλλομεν νὰ μὴν ἔχη πλέον νὰ ζητήσῃ οὔτε παρ' ἡμῶν, οὔτε παρὰ συγγενεῶς, οὔτε παρ' ἄλλου πινός, ἀλλὰ νὰ μὴν διεκδικῇ

και άσπλευτος. ε) Νά είναι εις χάος ο μισθωτός αυτός διδάσκαλος να παραδίδη γραμματικά εις όσους ύποτακτικούς του Μοναστηρίου ήθελε συστήσει εις αυτόν δ' κατά καιρών 'Ηρώμενος, και εις όσα παιδιά τύχαιεν εκ του πληρωθέντος χωρίου Προυσσού, και εις όσα έλλοιαν εκ του γενηθέντος χωρίου Καστανιάς, χωρίς να ζητήσας' αυτόν άλλην παραμικρήν πληρωμήν, διά τού είναι την μικράν κόμην ταύτην Καστανιάν παρθεύ των πρώτων σπουδαστών, οίτινες όχι μόνον τού φιλικών τους άφαιρούσαν, αλλά και άκαθάρτουσαν εν γη και θαλάσση έν κη της καλής συστάσεως της Σχολής ταύτης. στ) 'Εκρίνανεν εύλογον και έργον τρία άπαράλλακτα γράμματα ύπογεγραμμένα ταίς ίδιαις ήμιν ύπογραφαίς, τού εν μείν να εύρίσκειται εις τού Μοναστηρίου, τού άλλο εις χείρας του προϊσταμένου χωρίου Προυσσού, και τού τρίτον εις χείρας των Καστανιάν ώστε, εάν κατά θέληση εν των τριών μερών, ή και δύο, άπόυ να χαλάσθαι και άλλοίωσθαι την σύστασιν της Σχολής, να έμφοδίζηται από τού άλλος μέρος. 'Εάν δέ τις ποτέ, μακρία μόνη κινήσει και έξω από θείου φόβου γενόμενος, θέληση να οικειοποιηθή, να ταράξη και να μετατρέψη εκ του κοινωφελούς και αξιοπαιού έργου τούτου, εις οίονδήποτε άλλο έργον και την συνδρομήν ταύτην, δ' οιούσους ζών και μετά θάνατον να έχη αντίδικον την Κυρίαν Θεοτόκον, και πρόσκαιρον ου μόνον την Κυρίαν εν τη φοβερά ήμέρα κρίσεως της κρίσεως. Τα τρία ταύτα άπαράλλακτα γράμματα να έχωσι τού κύρους και την ισχύν επί παντός δικαστηρίου και πάσης έξουσίας. Διά και έτσι εις ένδειξιν ήμων' (1820) 'Ιανουαρίου 30 εν τη Μονή του Προυσσού.

(Τ.Σ. της Μονής)

Λιταός και 'Αρχάφον Δοσίθεος επιείθεσι
'Ηρώμενος Γεράσιμος θεοφώ
Κύριλλος 'Ιερομόναχος και Πνευματικός θεοφώ
Γεωργιά 'Ιερομόναχος θεοφώ
'Ιωάννης Οικονόμου θεοφώ
Γεώργιος Δημητρίου και ανεκτός του συνδρομητού Γερασίμου θεοφώ.

Δημήτριος Ταγματικός θεοφώ.

Δημήτριος Δημητρίου θεοφώ.

Νεοκλαυτογιάννης θεοφώ.

Την έκτέλεσιν της απόφασως, ληφθείσης την 6 Δεκεμβρίου 1819, άνέβησαν, ως έμφανίζεται εκ του συμφωνητικού, εις τόν δραστήριον εκ Καστανιάς Ιερομόναχον Κύριλλον, όστις έκτελων την έντελην άνεγώγησεν εις Κωνσταντινούπολιν παρά τού τότε Πατριάρχου Γρηγορίου τού Ε' κομίζων μεθ' έαυτού ένσφράγιστον προκήρυξιν περί άναστάσεως της Σχολής κατά την συμφωνίαν των προστών Προυσσού και Καστανιάς. 'Ε-

πιστολήν περί επαναστάσεως της Σχολής άποστάλη και προς 'Επίσκοπον Αιγής και 'Αρχάφον έπως και όστις έβη άρραώς «οίς οίδα πρόβας, έκδοσαι δέ και έπιτίμον κατά παντός όστις ήθελεν παραστή τά καλώς θεδογημένα. 'Ο προσηθείς εκ Καστανιάς Ιερομόναχος φθάσας εις Κων) την 'Ιούλιον 1820 παρουσιάσθη εις τόν Οικουμενικόν Πατριάρχην εις έν υπέβαλλε τά μεθ' έαυτού έγγραφα. 'Από έλαθεν την ύλκήν ένίσχυσιν και τού φρικτού έπιτίμου (*) έπέστρεψεν εις την Ιερών Μονήν. 'Αντίγραφον τού έπιτίμου ύφίσταται εις τόν κώδικα της Μονής.

'Εκτός της άπιστολής ήν εξετέλεσεν ο Ιερομόναχος Κύριλλος εις Κων) λιν και άλλαχού, άπεστάλη, προς περιούλογον έρώτησιν ανά τού Πανελλήνιον και έπιστολή, συνταχθείσα υπό τού ίδιου, δι' ής, κατά τού εν τη Μονή ύφιστάμενον χειρόγραφον, παρεκαλούντο «Οι Πανιερώτατοι και Θεοεπράδηντοι Μητροπολίται, οι Ιερώτατοι 'Αρχιεπίσκοποι, οι Θεοφιλέστατοι Επίσκοποι, οι σεβασμιώτατοι οίκοι και προκοπήγελαι, οι πανσεβότατοι καθηγούμενοι των Ιερών Μοναστηρίων, οι Εξοχίστατοι Ιερείς, οι έντιμότατοι κληρικοί, οι ευγενέστατοι άρχοντες οι τιμιώτατοι πρεσβύτες, οι χρησιμώτατοι πραγματισται και τεχνίται, οι διάφοροι πρωτομειστορες και μάλιστα και οι λοιποί άπαξ άπαντες εύσεβέστατοι χριστιανί», όπως συνδράμωσαν έκαστος και εκ θεού φωτισθή, δ' μέν πολύ, δ' δέ όλίγον, ίνα ή σχολή διά της θεαρέστου αύτου έλεγμοσύνης λάβη τελείαν την σύστασιν.

Κατόπιν των άνωτέρω, ή Σχολή ήρξατο επαναλειτουργούσα, ως έμφανίζεται εις πατριαρχικήν εγκύκλιον, αντίγραφον της οποίας ύφίσταται εν τού κώδικι της Μονής και εις τνα παράγραφον έντέλλεται: «Η προσδιορισθεύσα ύπογραφία... της αύτής κοινής των 'Ελληνικών Γραμμάτων Σχολής να διενεργήται και να διδύται παρά τού Ιερο Μοναστηρίου άνω διακοπής, μεθ'ένος των προϊσταμένων της Μονής άδειαν έχοντας να παρεμποδίσουν την χορηγίαν της τροφής ταύτης προσάσει: ολδήποτε».

Περί της επαναλειτουργίας της Σχολής ύφίστανται και έτερα χειρόγραφα εν τη Μονή, έν μάλιστα τούτων άποτελεί ένδειξιν περί τού ότι ο πρόεδρος της Σχολής Ιερομόναχος Κύριλλος κατέβαλλεν εις τόν διδάσκαλον τόν έντίμον αυτόν μισθόν από 'Ιουλίου 1824 — 'Ιουλίου 1825.

••

Συνοψίζοντες: 'Ανωτέρω, δυνάμεθα δεικνύμεν να είπομεν ότι εις την

(*) 'Επιτίμον «ως τοιοῦτον, ως απαράντητον... τών επί κοινή όφελεία καλώς δεδομένων, άφορισμένων ήσαν και καταρριφθέντων και άσυνήθων, λυθέντες δέ από τού μυσθίου, κληρονομήσαν την έλευσιν τού Νεζή και την άρχήν τού 'Ιωάννου, στένοντες άνω και τρέμοντες επί της γης ως δ' Κύν και ή όργη τού Θεού εις επί τάς κεφαλάς αύτών, οσχισθείς δέ ή γη κατέσκησεν αύταίς, έχοντες και τής άράς πάντων τών άπ' αύτών 'Αγίων και των όλίων Γραμμάτων δικά και δικτά θεοφών Πατέρων της 'Εκκλησίας των εν Νεαίς και των λοιπών 'Αγίων Αγρόδων».

ανάπτυξιν και συντήρησιν της Σχολής τού μέγιστα συνέβαλλον οι κάτοικοι Καστανιάς, δι' ό, ως είδομεν, υπήρχεν ρητή συμφωνία δια από τούς κατοίκους της Καστανιάς, «οίτινες όχι μόνον τού φιλικού τους άφαιρούσαν, αλλά και ένυθύνονταν εν τη γη και θαλάσση», δέν έπρεπε να ζητήται παραμικρή πληρωμή. Πρώτος πρόεδρος και Δ) ντης (και διδάσκαλος) της επανασταθείσης Σχολής υπήρξεν, ως προείπομεν, ο Κύριλλος - Καστανιόφυλλος (*). Πέραν τούτου, ως είδομεν, εκ των τριών άπαράλλακτων γραμμάτων (συμφωνητικών), ύπογεγραμμένων παρά των συμφωνη-

(*) 'Ο Κύριλλος όστις 'Ιερομόναχος της εν τού 'Αγίω 'Ορει Ρωσικής Μονής τού 'Αγίου Παντελεήμονος εν τη όπείε ήμόνασεν και 'Ελίμης μοναχή, άνήρ μουσώσεως, ως φαίνεται εκ διαφόρων χειρογράφων ποιημάτων, άπαντα διασώζονται εν τη Μονή, δοκασίως ρέσσης και ήλιωτής παντός καλού, έγκατεστάθη εν τη 'Ιερή Μονή του Προυσσού εν έτει 1813, ως καταγράφεται εκ τού ένσφραγιστού μαρτυρικού γράμματος (είδος άδείας), τού οποίου είναι κατατεθειμένον εις τού άρχαί της Μονής. Αυτή ή άδεια έδόθη αύτῃ, ίνα άπέλθῃ εις Καστανίαν, και, άφ' ου φέρῃ εις πέρας διαφόρους ύποθέσεις του, να έπιστρέψῃ επί τού ίδιου. Ελθόντος δέ, δι' ο Κύριλλος όστις, Καστανιόφυλλος τού επώνυμου, μαθητεύ εν της κόμης Καστανιάς, τού Δήμου 'Αρσανθίου, τού γένους 'Αθανασίου, ήτο δέ προσφιλής μαθητής τού ποιητοφιλότητος λογίου Νικοδήμου τού 'Αγιορείτου, Εύρίσκοντες τούτον άμείζοντα κατά έτη 1815 — 1820. 'Η άνω άδεια ύπογεγραμμένη παρά της 'Ιερής Συνόδου τού 'Αγίου 'Ορους, φέρει ήμερομηνία 18 'Ιουλίου 1813. Όστις όμως έλθών ένταθα παρέμεινε, διά τού δικαιολογηθή δέ διά την μη έπιστροφήν του, έστειλε κατά την 20 Αύγουστου 1820 έπιστολήν προς τνα διδάσκαλόν του, μονάζοντα εν τού Ρωσικού μοναχίου, Βενέδουτον άνωμύζοντα, έν ή είχεται, όπως ο Θεός έκλήρησεν τόν πόθον του, τού να άξιώσῃ δηλαδή να τόν εκπέμψῃ ή Ιερά άδελφότης τού Κοινοβίου, επειδή έχει άφ' αύτου να έπανέλθῃ. 'Αντίγραφον της έπιστολής ταύτης ύπόκειται κατατεθειμένον εις τού 'Αρχαία της Μονής. Όστις ήτορε και διδάσκαλος της σχολής αύτης, διότι έφοσονται μερικά ιδιόχειρα σημειώσεις του κατ' άλφηβητικήν σειράν, περί διαφόρων θερηκευτικών, ίστω, γλωσσολογικών και, ζητημάτων, και αί άποκτα σημειώσεις ήσαν άσφαλώς βοηθητικά της διδασκαλίας του, σημειώσεων και τούτου, ότι έκτός τούτων έκείσταντα και άλλα, άπογραφεύμενα μαρτυρικά γράμματα, έν οις ένφανίζεται, ότι όστις επαναλειμμένος μετέβη εις Θεσσαλονίκην και άλλαχού διά διαφόρους ύποθέσεις τού 'Αγίου 'Ορους καταγράφεται όθεν, ότι όστις ήτο ούχι της ηγεσίας άξίος άνδρας, αλλά μαρφημένος και ικανός κατά πάντα και διά πάντα.

Ο λόγιος αυτός κληρικός άποτελεί σταθμόν ήστορικών διά την ανεμαχίαν άναγνώσιν της Μονής και άνω αυτού ή Μονή δι' ήτο ένδημένη εις άνάστασιν. 'Απώρεν ο έμφανής και άσφραγιστής της άνωτέρας Σχολής 'Ελληνικών Γραμμάτων διά τού οποίαν μετέβη και προσκομίζας εις τού Οικουμενικόν Πατριαρχεον διά να έπιτύχῃ τήν ένίσχυσιν και την ένίσχυσιν ταύτης. 'Ο ίδιος έχουσθη να με-

νάτων προϊσταμένων των χωρίων Προυσσού, Καστανιάς και 'Ιερών Μονής, συμφωνήσῃ όπως εν μείν εύρίσκειται εις τού Μοναστήριον, τού άλλο εις χείρας των προστών Προυσσού και τού τρίτον εις χείρας των Καστανιανών, εις τρόπον ώστε έν εν των μερών ήθελεν χαλάσῃ ή άλλοίωσῃ την σύστασιν.

«Αγία Πάντες. Παρά την Μονήν Προυσσού.

της Σχολής να έμφοδίζηται από τά άλλα και να έχωσιν τά γράμματα ταύτα ισχύιν επί παντός δικαστηρίου και πάσης έξουσίας.

Αλλά τ' άνωτέρω δέν εξακολουθών την συμφωνίαν των προστών της Κασ-

τανιάς εις πόλιν διά να μεταφέρῃ τά λείψανα τού άσφαγισμένου Γερασίμου τού Νέου τού εν Μενάων Κυρίου. 'Εκμελήθη διά την σύνταξιν και έκτέλεσιν της Ιεράς Διαθήκης. 'Ανέγραψε πολλά συγγράμματα τού Νικοδήμου, ως εις κώδικα της Μονής διαλυμένον ετών αύτῷ ποιημάτων ίδιαις χερσί καλλιέγραφα. Ποῦ και τότε άπεβίωσεν ο εκ Καστανιάς λόγιος και κληρικός δέν είναι γνωστόν. Τά σωζόμενα πνευματικά του έργα μαρτυροῦσιν την πνευματικήν και χριστιανικήν δοξάν τού άνδρός και τόν κατατάσσον εις την χορείαν των λογίων κληρικών, οίτινες έταξαν την ζωήν των ύπέρ της δημοφείας της 'Ελληνικής Παιδείας και της άναστήσεως της έκκλησίας.

στάνεας, καθ' ὅτι καὶ οἱ ἑτεροὶ δύο (Καστανεώται), ἐκ τῶν ὑπογράφοντων τὴν συμφωνίαν, προσετοί. Δ. Ταραμπάκος καὶ Νταλκασιωτόγαννης (καὶ πιθανὸν καὶ ὁ Δημόστουλος), ἐνεργῶς παρηκολούθησαν τὰ τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς.

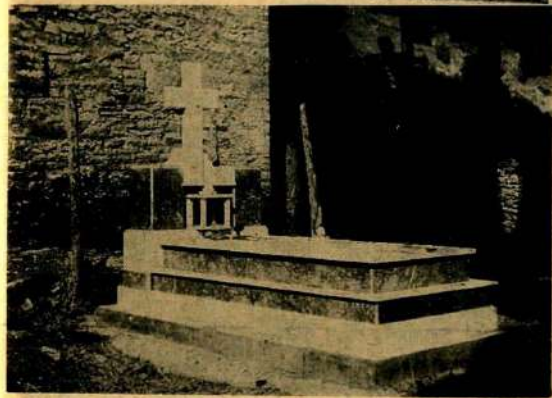
Ἡ θέσις παρ' ἧς ἐλευθερίστη ἡ Σχολὴ καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἦτο ἡ ἐνοικιστὴ καὶ μέχρι σήμερον « Ἀγιοὶ Πάντες ». Μεταγενεστέρως μεταφέρθη ἡ Σχολὴ ἐκ τῆς Μονῆς εἰς τὸ χωρίον Προυσσῶς. Ἐνθὺ ἐστεγάσθη εἰς αἷχλια θεωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου Ἀγαθελίδου μέχρι τοῦ ἐτος 1961. Κατὰ τὸ ἐτος τοῦτο, ὁ διαμύχανος Χριστόφορος Κατσάμπας, εἰς ἐνδειξὴν εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν τόπον ἐθεῖ ἐμβαλεῖν τὰ πρῶτα γράμματα καὶ διὰ τὴν μετέπειτα ἐπιτυχὴ σταδιοδρομίαν του, προέβη εἰς τὴν κατεδάφισιν τοῦ πεπαλαιωμένου κτιρίου καὶ ἰδίως διαπάνους ἀντικαθίστασιν σύγχρονον ἐκπαιδευτήριον, τὸ ὅποσον ἐφοδίασεν διὰ τῶν ἀπαραίτητων μέσων. (Ὁ αὐτὸς ἐνεργήτης, ὡς γνωρίζομεν, ἔχει ἀναλάβῃ τὴν συντήρησιν τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ διδασκαλικοῦ προσωπικοῦ διὰ μηνιαίας ἐπιχορηγήσεως καὶ τὴν διατήρησιν οὐκιστορείου διὰ τοῦς ἀπύρους μαθητὰς τῆς περιοχῆς. Τὸ σχολεῖον ἀπὸ τῆς ἐπαναστατάσεώς του, τὸ ἐτος 1820, ἐλευθερίστη συνεχῶς κατ' ἀρχὴν ὡς Σχολὴ Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὁστὸς ὡς Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, μετέπειτα ὡς ἡμιγυμνάσιον καὶ ἔθνη ὡς γυμνάσιον νέου τύπου.

Εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην ἐδίδασκαν ἑκατονταὶ διδάσκαλοι ὡς: ὁ Νεόφυτος Δούκας, Εὐγένιος Νοβόλογος καὶ ἄλλοι, ἐπολιτάσαν δὲ πλείστοι ὅσοι, ὅστινες μετέπειτα διέπρεψαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, προσενηκόντες μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα καὶ ὡς τοιοῦτους ἀναφέροντες ἐλαχίστους, ὡς τὸν Ἀναστάσιον Ἀγαθελίδην, φιλόλογον καὶ φιλόσοφον, τὸν Σπαραττῆν Γεώργιον Κουδολῆν, ἐκ Προυσσῶς, ὅστις ἐχρημάτισεν Ὑπουργός, Πρωτοπυργός καὶ Ἀναστασιεύς ἀσκήμ, τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν Δαμασκηνόν, ἐκ Δοδρεώσας Ναυπακτίας, ὅστις ἐχρημάτισεν Ἀναστασιεύς, τὸν Σπαραττῆν Θεόδ. Παπαθανασιάδην (νῦν Διολέκτρην τοῦ Βασιλείου), τὸν Χρυσ. Κατσάμπαν κ.ά.

Ἡ ἱερὰ Μονὴ Προυσσῶς προσφέρουσα πάντοτε τὰς ὑπηρεσίας τῆς καὶ συμβάλλουσα εἰς τὴν διατήρησιν τῆς Σχολῆς, παλαιόθεν καὶ σήμερον, διατηρεῖ ἐξόντων τῶν παυχῶν μαθητῶν παρέχουσα εἰς τοιοῦτος στέγην καὶ τροφήν.

Ζ. ΕΘΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΠΡΟΥΣΣΩΤ

Ἡ ἱερὰ Μονὴ Προυσσῶς, τῆς ὁποίας τὸν ἱθὺνοντα ρόλον διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιοχῆς κατέδειξαν τὰ εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια ἐκτεθέντα, προσέφερεν τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὴν μεγάλῃ ὑπόθεσιν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. Ἐνταῦθα κατέφευγον ἡ

Τὸ μετρίον τοῦ ἱερομονάχου Γερμανῶς, εἰς θέαν Ἀγιοὺ Πάντες, ἐνθὺ τὸ κομμητήριον τῶν μοναχῶν.

ἀλυσσοδεμένη πατρίς ὡς ἀναζητήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς. Ἐνταῦθα οἱ ἐκπροσωποὶ τοῦ σκλαβωμένου Γένους τῆς περιοχῆς τῆς Ρούμελης συνήρχοντο διὰ νὰ λάβουν τὰς ἀποφάσεις τῶν διὰ τὴν αἰσίαν ἐκθασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως.

Εἶναι γνωστὴ ἡ συμμετοχὴ τοῦ κλήρου καὶ τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν μεγάλῃ προσπάθειαν τοῦ Γένους. Ὅνόματα ὡς οἱ Γρηγόριος ὁ Ε', Ἀθανάσιος Διάκος, Παπαφλέσσας, Δούκας κ.ά., ἀποτέλεσαν φωτεινὰ παραδείγματα τῶν ἀγωνιστῶν ἐνὸς ἰεῦδους, τοῦς ὁποῖους ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἐξοικονομεῖ ἰδιαίτερος νὰ τιμᾷ.

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀναφέραμεν εἰς τὸ ἱστορικὸν τῆς Ἀποκλειστικῆς

Καστανεάς καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν καταδεικνύονται ἡ ἱερὰ Μονὴ Προυσσῶς ἦτο ἐνεργῶς ἀναμειγμένη εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑθνικῆς Ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Ὁ ρόλος τῶν ὁποίων διεδραμάτισαν οἱ ἐν αὐτῇ μονάζοντες δὲν περιρρίπτει εἰς τὴν διακρίσιν τῶν δεκαετησίων ἀμάχων, ἐγκαίσιμον τῆς Ἀποκλειστικῆς, οὐδὲ εἰς ἑτέραν ἀκωνομικὴν ἀρνήσιν τοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἐνεργητικώτεραν συμμετοχὴν εἰς αὐτόν, διὰ τῆς παροχῆς ἀσπίδος εἰς ἀγωνιστάς. ἔχοντας ἀνάγκην περιβάλλεως καὶ χρυσυγέ-
του.

Ἡ Μονὴ τοῦ Προυσσῶς ὑπῆρξεν τὸ ἄσπλον τῶν πολέμων τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς. Εἰς ταύτην μεταξὺ ἄλλων κατέφυγον καὶ ὁ μέγας Γεώργιος Καραϊσκάκης ἵνα νοσηλευθῇ, καθ' ὅσον ἐπασχεν ἀπὸ ἐλονώσεων ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ φυματίων. Λέγεται ὅτι παρέμεινεν ἐκεῖ νοσηλευόμενος ἐπὶ ἑξάμηνον, ἦτοι ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1823 μέχρι Φεβρουαρίου 1824, ὅτε ἀπεκατεστάθη ἡ ὑγεία του. Ἀποδησας τὴν ἰασὶν του εἰς τὴν ἀγίαν εἰκόνα, εἰς ἐνδειξὴν εὐγνωμοσύνης περιέβαλλε ταύτην μὲ ἀργυρον εἰκόνα, κατὰ τὴν παράδοσιν ἀστειευμένου, καὶ τὸ ἔθηκε εὐθὺς: « Ὅσοι μετ' ἐλπίδα μοῦ ἦβλες καὶ σὺ κυρά μου, γὰρ νὰ μὲ κάνης καλά ». Τὴν ἐπαγγέρισαν τῆς εἰκόνης πιστοποιεῖ ἐπιγραφὴ ἀναγεγραμμένη εἰς τὸ «ποιμήνιον» τῆς εἰκόνης τῆς Προυσσιστίσεως καὶ ἦτις ἔχει ὡς ἀκολουθεῖ: « Δαπάνη τοῦ γενναίου Σπαραττῆ Γεωργίου Καραϊσκάκη ». Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὗτος ἀπέρρεκεν εἰς τὴν Μονὴν τὸ προσφιλὲς του γιγατάγιον, τὸ ὅποσον οὐδεὶς μέχρι σήμερον εἰς τὸ σκευοφυλάκιον τῆς Μονῆς.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Καραϊσκάκης διακρινόμενος διὰ τὴν εὐσεβεῖαν του οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ἐπικοινωνεῖ τὸ Θεὸν διὰ τὸ ἀγωνιζόμενον Ἔθνος. Ὅταν διέμευεν εἰς τὴν Μονὴν Προυσσῶς ἑκάστην πρωΐαν καὶ ἑσπέραν κατερχόμενος ἐκ τοῦ δωματίου του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν παρεκάλει τὴν Παναγίαν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Ὅτε κατεδύνετο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἄσθενής ὢν, ἀνῆλθεν εἰς Δαμνίσσαν Εὐρυτανίας φιλοξενούμενος ὑπὸ τῶν φίλων του Ποιδασιῶν. Ἐκεῖ ἐκάλεσεν ἑνα ἱερέα, Παπαγιάννην Φωριόμηνον ὀνομαζόμενον, ν' ἀπευθύνῃ προσευχὰς πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἀναρρώσεώς του. Μὲ δάκρυα σὰ μάτια εἶπεν εἰς τὸν ἱερέα: « παρακάλεσέ μου τὸν Θεὸ νὰ γίνω καλά διὰ τὸ Ἔθνος ».

Ἡ δημόδης ποιήσας τὴν εὐλόγειαν τοῦ ἥρωος ἀπηθανάτισεν ὡς ἀκολούθως:

Τῶν ἀνδρειωμένων ε' ἄματα
δὲν πρέπει νὰ παύωνται
πρέπει σὲ τέτοια θεολογία
ναῖναι νὰ λειτουργήσονται.
« Ἐγὼ κα' ἐν ἐλαδῶντα
σὴντροφοὶ μὴ λυπάστε

θε' νὰ κερμάσω ε' ἄματα
ἐπ' αὐτὸ σ' ἄγιο Βῆμα
κα' ὡς τὰ διαβ' ὁ λειτουργὸς
θε' νὰ τὰ βάλλω νὰ ῥθω.

Ἀργότερον ὅταν ἐρρονεῖτο ὁ Μάρκος Μπότσαρης εἰς τὸ Καρπενήσιον καὶ οἱ συναγωνισταὶ του ἀπεφάσαν νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς Μεσολόγγιον, διήλθον καὶ ἐσταμάτησαν εἰς τὴν Μονὴν ἵνα ἀναπαυθῶνται, ἀναποθέοντας τὸν νεκρὸν εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ Ναοῦ. Μόλις ἐπιληροφόρητο τοῦτο ὁ Καραϊσκάκης κατήλθε τὸ δωμάτιον του, ἐπληρώσας τὴν σφύρον τοῦ Μάρκου, ἐθρήνησε τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἥρωος καὶ καταπληρώσας τὸν νεκρὸν εἶπεν: « Ἀμποτε, ἦρωα Μάρκο Μπότσαρη, νὰ πῆθαινα κα' ἐγὼ σὺν καὶ σῖνα ». (Πράγματι, κατὰ μίαν συμπλοκὴν μετὰ τῶν Τούρκων, ὁ Καραϊσκάκης, παρὰ τὸ Φάληρον τὴν 22 Ἀπριλίου 1827, ἐπληρώθη θάνατος καὶ τὴν ἐπομένην, ἡμέραν τῆς ἐορτῆς του (Ἀγίου Γεωργίου) ἐξέπνευσεν).

Οἱ δύο σωζόμενοι πύργου, ὅστινες εἶναι ἀνωθεν τῆς Μονῆς, εἰς τὰ δύο ἀρχαία σημεῖα, ἱερῶντοσαν πρωτοβουλία τοῦ Καραϊσκάκη διὰ τὴν προστασίαν τῆς Μονῆς καὶ ὀνομάζονται Πύργου τοῦ Καραϊσκάκη.

Διὰ τὸν Μάρκον Μπότσαρη σημαίνει τὸ κατωτέρω περιστατικόν, ἐκ τῶν πολλῶν, ἄξιον τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς εὐσεβείας τοῦ ἀνδρός. Ὅπως ἐρχόμενος ἐκ Μεσολογγίου εἰς Καρπενήσιον μετὰ Προυσσῶς διὰ τὴν μάχην τοῦ Κεφαλοδρόσου - Καρπενήσιου, ἐστάθρευεν ἐπ' ἐλπίσιν εἰς τὴν Μονὴν μὲ τοὺς ἐπιτελεῖς του. Ἀπρὸ προσεχέστερον τὴν θαυματουργὴν εἰκόνα, καθ' ὅτι ἐπύργωνε καὶ αὐτὸς εὐσεβής, ἔθηκε μὴ χροῖα ἀσθμὴ εἰς τὸν ἡρώοντα τῆς Μονῆς λέγοντας: « Πάρε αὐτὰ παπὰ μου, διὰ νὰ κάνης τὸ μνημόσυνο τοῦ Μάρκου Μπότσαρη ». Ὁ ἡγούμενος, ἐκπληρῶς ἱερὸς. Μὰ συστήθηκε ὁ Μάρκος: « Ὅχι, ἀπῆντησαν ὁ ἴδιος, δὲν συστήθηκε, ἀλλὰ πᾶν νὰ σκοτωθῇ. Καὶ πράγματι ἐκεῖ πᾶν ἐπύργωνε (Κεφαλοδρόσου - Καρπενήσιου) σὺς 9 Αὐγούστου 1823 ὁ Μάρκος, κεντηθεὶς ἀπὸ ἐχθρικήν σφαῖρα, ἔπεσε νεκρός, ἀπὸ ἐπέφερε μὲ τοὺς 350 Σουλῶτες καὶ Εὐρυστᾶνας μεγάλῃ καταστροφῇ εἰς τοὺς Τούρκους ὑπὸ τὸν Τσελεβήμητη (*) ».

(*) Ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν δείγμα αὐτοθυσίας. Ὅσοι ἐρρονεῖτο ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ σιλλῇ αἰχμάλωτον τὸν ἀσπυγόν τὸν Τούρκον Τσελεβήμητη. Τὴν ἐπακολούθησαν εἰς Μεσολόγγιον μεγαλοαρετὴ κηδεῖα τοῦ ἡ δημόδης ποιήσας ἀπεθανάτισεν ὡς ἀνωτέρω:

Μεγάλος θόρνος γίνεται μέσα στὸ Μεσολόγγι,
τὸν Μάρκο πᾶν στὴν Ἐκκλησίᾳ τὸν Μάρκο πᾶν στὸ μνημ.
ἔζητα παυδὲς πᾶν μεροστὴ καὶ δένει δεσποτάδες
καὶ λίσω πᾶν Σουλιώτιστες...».

Ἡ δημοτικὴ μας ποιητὴ περιέγραψε σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ ὑμναιότερα δημοτικὰ τραγούδια τὸν θάνατο τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ὡς ἑξῆς:

«Ὁν τάνουσε ἡ μαύρη γῆ τρεῖς χρόνους δὲν χορεύει,
ὄν τάνουσε καὶ τὰ θανάτω καὶ καὶνα γαυγαῖαν,
ὄν τάνουσε καὶ ὁ σάρανος τρεῖς χρόνους δὲν σταλάζει,
ὁ Μάρκος ἀποκείθηκε καὶ ἀνέσωσε καὶ χίλους».

Ἐκ χειρογράφων συζήτησαν ἐν τῇ Μονῇ κατακρίνεται διὰ αὐτὴν τότε κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Τσελαλιόγλου εἰς Καρπανάσιον ὅσον καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου ὑπὸ τὸν Κιουταχί καὶ Ἰμπεράτη Ἐφραίμ πᾶν τὸ δυνατόν διὰ τὴν ἐνίσχυσην τοῦ ἀγώνος ἀπὸ ὀλικῆς καὶ ἡθικῆς πλευρᾶς. Ἐφραὴν εἰς αἰσὶν πέρασ πλῆθος ἀποστολῶν. Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀναφέραμεν, ἀπετέλεσαν τότεν ἔνθα συνήρχοντο οἱ ὀπλαρχοροὶ καὶ ἐλαοκράντο αἱ κατασκευαστικαὶ τοῦ ἀγώνος ἀποφάσεις. Εἰς ταύτην κατέφρουον οἱ ἔχοντες ἀνάγκην περιβάλλεως καὶ ἀνακούσεως πολεμισταί, εὐρισκόντες πᾶσαν δυνατόν φιλοξενίαν. Γενικῶς προσήνεγκαν μεγάλας ἐπιμελείας ἀπὸ τοῦ Χριστιανικῆς καὶ Ἀνθρωπιστικῆς ἀπόψεως ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν Ἑθνικὴν νοσητέαν. Ἡ δόξα τῆς Μονῆς οὕσα ὡς προεβλεβήθη, ἐπλήρωσεν τὰ δύο διὰ τὸν Ἑλληνα ἱκανὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατριδοφιλίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτιθέμενων θύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ Ἱερὰ Μονὴ Προυσσοῦ δὲν ὑπῆρξεν μόνον ἄσπλον τὸν διὰ τῆς προσευχῆς καὶ μετανοίας ἐπιθυμούντων νὰ ἐξέλθοσιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ ἀπὸ τῆς ἐκείνου ἀποστολῆς αὐτῇ Μονῇ ὑπῆρξεν κέντρον ἐν ᾧ διετηρήθη ἀσπύστος ἡ εὐλόγα τῆς Ἑθνικῆς συνειδήσεως διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας μέσῳ τῶν αἰώνων. Διεφύλαξε, συνεπῆς πρὸς τὰς παρῶντας περιστάσεις, τὰ γνήσια ἑλληνικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐδού τῆς πατριδοφιλίας ἀπὸ τὸν ὅσον τῆς δουλείας, νὰ πληρωθῇ ὁ ἑκτετατός ἐκείνης στίχος τοῦ προομίου «ρύσαις τε αὐτὴν γῆν τε πᾶσαν ἐξ Ἑλλάδος».

Η. Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ- ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἰς τὸ χωριὸν εἶναι μονότονος, ὅπως ὅλων τῶν ὁρεινῶν χωρίων. Δὲν ὑπάρχουν εἰς τοῦτο κέντρα ψυχαγωγίας καὶ φυσικὰ οὔτε κινηματογράφοι. Τὰ θράδια οἱ Καστανεῶται, μετὰ ἀπὸ τὴν καθημερινήν τους ἐργασία, μεταβαλύνουν εἰς τὸ καφενεῖον νὰ πῶν κανένα καφέ, ρακί, νὰ παίξουν τὰ χαρτιά. τῶν ὁποίων σχεδὸν ὅλοι εἶναι καλοὶ γνώστοι, νὰ συζητήσουν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων κοινῶς ἢ ἀτομικῶς ἐνδιαφέροντος καὶ νὰ λάβουν τὰς ἀποφάσεις τῶν.

Εἰς τὸ χωριὸν αἱ ἐφημερίδες φθάνουν καθυστερημένα. Τὰ νέα συνήθως πληροφοροῦνται ἀπὸ τὰ ραδιόφωνα - τρακτῆστορ τὰ ποῖα ὑπῆρξαν ἀληθῆς εὐλογία διὰ τὸ χωριὸν καὶ ἄλλα χωρία, ἀπὸν στεροῦνται ἡλεκτρικῶν. Ἐκτὸς τοῦ καφενεῖου αἱ συναντήσεις τῶν Καστανεῶν γίνονται καὶ κατ' οἶκον.

Κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ ἑορτὰς οἱ Καστανεῶται ἐκπληροῦνται τὰ θρησκευτικὰ τῶν καθήκοντα μεταβαλύνουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Μετὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν σχεδὸν ὅλη ἡ ἡμέρα, μετὰ μικρὰν διακοπὴν διὰ μεσημβρινὸν γεῦμα, καταναλίσκεται εἰς τὰ καφενεῖα. Τότε, ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μετ' ὅλων τῶν συγχωριανῶν διὰ νὰ ρυθμίσουν διαφόρους ὑποθέσεις κυρίως ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς τῶν ζωῆς.

Εἰδικῶς κατὰ τὰς ἑορτὰς οἱ συγχωριανοὶ συνηθίζουν νὰ μεταβαλύνουν εἰς τὰ σπίτια τῶν ἑορταζόντων νὰ πολυχρονίσουν τοὺς, καὶ τῶν συγχρόνως καὶ τοῦ εἰσθιμένου καράματος.

Εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Χριστουγέννων οἱ Καστανεῶται ἀποδίδουν ἰδιαιτέρως σημασίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἑορτάζουν ταύτας μετὰ πάσης ἐπισιμότητος.

Ἀπασα αἱ οἰκογένειαι σφάζουν ἓνα καλοθερμένο σφάγριον, ἐπὶ τῇ σκοπῇ τοῦτον προετοιμασμένον.

Κατὰ τὰς ἑορτὰς Πάσχα καὶ Χριστουγέννων ἔρχονται εἰς τὸ χωριὸν καὶ πολλοὶ ξενιτευμένοι συγχωριανοὶ νὰ συνεστῶσι καὶ συνδιασκεδάσωσι μετὰ τῶν οἰκείων τῶν καὶ συγγενῶν τῶν. Ὅλοι ἀπέχουν ἀπὸ καλῆς ἐργασίας καὶ ἐπιβιβάζονται εἰς συναγῆς τραγωῖα καὶ διασκεδάσεις. Οἱ καπέλλες προετοιμάζονται ὅστε κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, νὰ ἐμφανισθῶσι εἰς τοὺς χοροὺς μετὰ κανονικῶν φορέματα καὶ παπούτσι. Ὁ χορὸς καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τοῦ Πάσχα γίνεται μετὰ τὴν ἀπογευματινὴν λειτουργίαν εἰς τὸ προαύλιον τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Πρῶτος σὺρει τὸν χορὸν ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου μετὰ τὸ κατεῖναι «ἀπολυτὸν» τραγοῦδιον:

«Σήμερον εἶν' ἡ λαμπρὴ
καὶ μεγάλῃ ἑορτῇ,
σήμερον χορεύουν ὅλοι
ἱερεῖς καὶ Ἀποστόλοι.
Πρῶτον δάδουν τὸν Ἀνδρέα
τὸν μεγάλο ἱερέα,
ὅστερα δάδουν τὸν Γιάννη
γιὰ νὰ δῆς χορὸν πὺν κῆναι,
καὶ μετὰ δάδουν τὸν Πέτρο
ποὺ χορεύει μετὰ τὸ μέτρο».

Οἱ Καστανεῶται εἶναι φίλεργοι, αἱ ἐργασίαι τῶν κυρίως συνίστανται,

ἐκτὸς ἐξαίρεσέων τινῶν ἀπασχολουμένων μετὰ οὐκ τέχνης, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, θενοροσκίαν, ἀμπελοοργάν, μελισσοκομίαν, κτηνοτροφίαν καὶ ὕλοισιαν. Αἱ γυναῖκες βοηθοῦν τοὺς ἄνδρας εἰς τὰς ἀνωτέρω γεωργικὰς ἐργασίας καὶ ἐπιπροσθέτως ἐπιδίδονται εἰς τὴν οἰκαοικονομικὴν ραπτικήν καὶ ὀργανικήν.

Αἱ συνήθεις καλλιέργειαι τῶν εἶναι τὰ δημοτικὰ, κυρίως καλαμπόκι, φασόλια καὶ κηπευτικά, νομάτες, λάχανα, πατάτες, κολοκύθα κ.λ., διότι καὶ κηρύττον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ποτιστικά.

Ἡ θενοροσκία καλλιεργεῖται ἀποδίδει πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν δημοτικῶν καρπῶν, διὰ τοῦτο καὶ σὺν τῇ χρόνῳ καὶ ὀκνῇ ἐπεκτείνεται. Ὅλα τὰ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ ἰδιαιτέρως ἡ καρυδιά, ἡ κερασιά, ἡ μηλιά, ἡ πυκνιά, ἡ ἀχλαδιά, ἡ καστανιά, εὐδοκίμου εἰς τὴν περιοχὴν. Ἡ εὐλογία εὐδοκίμει εἰς τὰ χαμηλὰ εἰς ὕψιμετρον σημεῖα. Αὐτοὶ σχεδὸν ὅμοις ὁ πλουτοπαράγοντος αὐτὸς κλάδος τῆς ἐλαικομίας εἶναι σχεδὸν ἀγνωστός. διότι δὲν ἐπαυξήθη ἐκ μέρους τῆς πολιτείας ἡ δέουσα ὁδηγία καὶ ἐκ μέρους τῶν συγχωριανῶν ἡ προσπάθεια ὥστε ν' ἀναπτυχθῇ καὶ ἡ καλλιέργεια ἐλαιοδένδρων, ἥτις τὰ μέγιστα θὰ ἐνίσχυον τὴν τοπικὴν οἰκονομίαν.

Ἡ ἀμπελοοργία, καίτοι ἡ Καστανεὶα εὐρίσκειται εἰς μεγάλο ὕψιμετρον, εἶναι ἀνεπτυγμένη, θύναται δὲ νὰ ὑποστηρίχθῃ βαθμῶς ἐπὶ τὸ ἐξαιρετικὸν εἰς ποιότητι καὶ γεῦσι «Καστανεῶτικον» κρασί, προσκίμει εἰς τὴν ἀγοράν, ἀποτελοῦν ὅσον τὸ κύριον ἐσοδὸν τῶν συγχωριανῶν. Ἐκτὸς ταύτου, ἀπὸ τὸ στέμνισμα οἱ Καστανεῶται παράγουσιν — ἐν κρυπτῇ φυσικῇ — ἱκανὴν ποσότητα «ρακί».

Ἡ κτηνοτροφία δὲν εἶναι ὅσον πρέπει ἀνεπτυγμένη, καίτοι ἡ περιοχὴ εἶναι λίαν ἐκτεταμένη καὶ προσφέρεται διὰ ταύτην ἰδίᾳ ἐπ' αἰγας. Αὐτὴ θύναται ν' ἀναπτυχθῇ ἀρκετὰ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν καλλιέργειαν κτηνοτροφικῶν αὐτῶν καὶ ὡς τοιαῦτα εἶναι ὁ τόπος τὸ τρυφίλλι, τὸν βίκον, τὸ ρόβι καὶ ἄλλα ἄλλα θύναται ν' ἀποτελέσουν πλουσίαν τροφήν διὰ τὰ ζῷα.

Ἡ μελισσοκομία εὐνοεῖται, ἀλλὰ εὐρίσκειται εἰς μικρὰν ἀνάπτυξιν, διότι οἱ κάτοικοι δὲν ἀπέδωκαν τὴν δέουσαν προσοχὴν εἰς ταύτην καὶ ἀπὸ ἑλλείψεως κατεπὶλλοῦ καθοδηγήσεως.

Ὁ βασικὸς πλοῦτος τῆς Καστανεῶς, ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἀναφέραμεν, τυγχάνει ἀνεκμεταλλεύτου ἐλλείψεως συγχωρικῆς. Τὰ δάση, κυρίως ἐξ ἐλάτης, ἀνήκουν εἰς τὸ Δημόσιον. Οἱ Καστανεῶται, κατόπιν ἀδείας τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἀρχῆς παραδίδονται εἰς ὕλοισιαν δι' ἀτομικὴν τῶν χρησιν. Ἡ ὀρθολογικὴ — ἐπιστημονικὴ ἐμεταλλεύσεως τῶν δασῶν τὰ μέγιστα θὰ συνετέλῃ εἰς τὴν ἐνθάρρυνσιν τῶν κατοίκων.

Ἐν ἀνακεφαλαιώσεως συνάγεται, ὅτι τὰ παραγόμενα προϊόντα, κυρίως εἶναι: 1) δημοτικὰ καὶ καρποὶ (καλαμπόκι, φασόλια, φασόλι, κ.λ.κ.), 2) κηπευτικά (πατάτες, κρομμύδια, λάχανα, κ.λ.κ.), 3) φρούτα (σταφύλια, κεράσια, κορυμβία, ἀχλαδιά, μήλα, δα-

μάκηνα, σύκα κ.λ.κ.), 4) ξηροὶ καρποὶ (καστανά, σύκα καὶ καρύδια), 5) γαλακτοκομικά (γῆρας, βούτυρο), 6) μέλι, 7) κρασί καὶ ρακί (ποίπορο) καὶ 8) ὀλίγον κρέας.

Αὐτοὺς τὸν Καστανεῶται εὐρίσκει διὰ τοῦτο οὕτως ἐγκαταλείβουν τὸ χωριὸν καὶ καταφεύγουν εἰς τὰ ἀστικά κέντρα καὶ τὴν ἀλλοδαπὴν ὅπου ἐπιδίδονται εἰς ἄλλους τομεῖς ἐπογλυμματισμοῦ.

Ἡ περιοχὴ τῆς Καστανεῶς ὅπως καὶ ὅλη ἡ Εὐρυτανία παράγει πολλὰ ὅσταντα, ἀπὸν ἀντιπρὸς εἰς τὴν λαϊκὴν ἑθελόδα. Τὰ ὅσταντα ταῦτα, μερικὰ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται κατωτέρω, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτοφυῆ καὶ ἔχουν φαρμακευτικὰς ἰδιότητες, γνωστὰς εἰς τοὺς Καστανεῶται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ταῦτα, ἐπεξεργαζόμενα καταλλήλως καὶ ἀναμειγνύμενα μετὰ ἄλλα συστατικὰ ὑπὸ εἰδικῶν (πρᾶκτικῶν), ἀπεδιδόχθη, ἐν τῇ πράξει λίαν ἀποτελεσματικὰ κατὰ διαφόρων ἀσθενειῶν.

Ταῦτα εἶναι:

Ἡ παπαρούνα, ἀπὸ τὴν ὅποιον παράγεται τὸ ἀρκὸν, ἀποτελεσματικὸν διὰ τὸν τεχνικὸ ὄνον καὶ τὴν νευροσπασμὸν.

Τὸ σκουρὶδι, τὸ ὅποιον εἶναι κατάλληλον διὰ τὰς διαταραχὰς τοῦ στομάχου τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ ἐνίων ζῶων.

Τὸ τῶν τοῦ βουλοῦ, τὸ ἄνθος τοῦ χαμομήλου καὶ τῆς φροξυλίας, τὰ φύλλα τοῦ πλίου ἀποτελοῦν θαυμαστὰ καὶ εὐγενεστὰ ῥόφημα διὰ τὰ κρυολογήματα. Τὸ τελευταῖον εἶναι καὶ καταπραυντικὸν τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Τὰ δατύμωρα θεραπεύουν τὰς ἀφθῆς τοῦ στόματος. Τὰ φύλλα τῆς μαλίκης ἐνδείκνυνται διὰ ὑποκλισητοῦς.

Ἡ ἀγρίδα εἶναι διουρητικὴ καὶ κάνει καλὸν σπὴν νεφροελάττωσι.

Ἐπίσης καθαρίζουν νὰ νερὰ ἀπὸ τὰς πέτρες τὸ νυχθὺ καὶ ἀσπυροχόρτι. Τὸ σφυροχόρτι θεραπεύει τὴν «σοῦφρα» τῶν μικρῶν παιδιῶν.

Τὸ ἀρβύλλιον τῆς ρίγανης κάνει καλὸν σπὴν ἐνδοκρίτην.

Τὰ λαχανόφυλλα καὶ τὰ πεντάμωρα εἶναι ἀντισπασμικὰ καὶ ἐνδείκνυνται ὡς ἐπιθέματα σπῆς πλῆγῆς.

Ὁ δίσκος ἀνακουφίζει τοὺς πόνοους τοῦ στομάχου.

Τὰ φύλλα τοῦ εὐκαλύπτου εἶναι κατάλληλα διὰ τὴν κοκκίτιδα (καρκαλί τῶν μικρῶν παιδιῶν).

Τὸ ρετίνιον τῆς ἐλάτης εἰς χαπύκια εἶναι κατάλληλον διὰ τοὺς στομαχικοὺς. Ὡς κατὰλασμα ἐνδείκνυνται εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ὄγκους τοὺς ὁποίους ἀνάγει καὶ καθαρίζει τὸ πόνον.

Τὰ κρομμύδια ὡς ἐπιθέματα καταπραυνοῦν τοὺς ἐξωτερικοὺς πόνοους.

Ἡ χρῆσις τῶν ἀνωτέρω καὶ πολλῶν ἄλλων ἀμύχων, γίνεται κατόπιν

συνταγής ειδικών. Έν τῷ χωρίῳ ἐκτός τῶν ἀνωτέρω ὑφίστανται καὶ ἄλλοι «εἰδυκοί» διὰ τὴν θεραπεῖαν καταγμάτων καὶ ἐξαρθρώσεων. Τὴν ἰκανότητά των οἱ ἀνωτέρω συνήθως φερίζουν εἰς τὴν ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν ἐπὶ γενεῖς πολλὰς μετέδωτον πρακτικὴν γνῶσιν περὶ τῶν θέματων ταῦτων.

Γνωστὰ φασάκια τυγχάνουν εἰς τοὺς Καστανεώτας οἱ χρωστικῆς ἰδιότητες τῶν φυτῶν καὶ τὰ ζῶοντα καὶ ἀναλλοιώτα χρώματα, ἅτινα διδόν. Ὅστω: Οἱ φλοῖδες τοῦ μέλεος ἔδωκαν μαύρα μύλλινα καὶ βαμβάκι κατὰ τὰς ὑφάσματα, οἱ φλοῖδες ἀπὸ κρεμμύδι διδόν τὸ μπλε χροῖμα, τὰ φύλλα τῆς μολύχας τὸ πράσινο καὶ τὰ χλωρὰ τριφύλια ἀπὸ τὰ καρύδια τὸ καφέ.

..

Ἡ Καστανέα ὅπως ἄλλῃ τῇ Εὐρυτανίᾳ καὶ γενικῶς ἡ Ρούμελη, ἔχει πλούσιον λαογραφικὸν ὕμνον. Αἱ παραδόσεις, αἱ χαρακτηριστικαὶ παροιμίαι, τὰ ἀνέκδοτα, τὰ ἔθνη καὶ ἔθνη, οἱ ἔθνη, αἱ προλήψεις, οἱ διδακτικοὶ μῦθοι καὶ γενικῶς αἱ πάσης φύσεως ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητα στοιχεῖα διὰ τὴν διαπιστώσιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἱστορικοῦ χαρακτῆρος, τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν ψυχικὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἐν τῷ παρόντι δὲν ἔστι ἀπολύτως ἰδιαιτέρως καὶ ἐν ἐκτάσει μὲν λαογραφικὰ θέματα παρὰ ταῦτα δημοφιλῆ, φροντιστὴν δὲν θὰ ἦτο ἀδιάφορος διὰ τὸν ἀναγνώστην ἡ παράθεσις ὁρισμένων λαογραφικῶν στοιχείων. Ὅστω, παραθέτουμεν κατωτέρω ὀλίγα τινὰ ἀπὸ τῶν ἔθνη καὶ ἔθνη τοῦ γάμου.

Αἱ διατυπώσεις τοῦ γάμου σὺν χωρὶς ἀρχίζον μὴ ἐβδομάδα ἐνωρίτερον. Τὸ πρῶτ' τῆς Τετάρτης οἱ οἰκονόμοι τῶν μελλοντικῶν ἀποστέλλουν σὺν μύλῳ τὸ σπῆτι μὲ τὸ ἀλεύρι τοῦ ὁποῦ θὰ ζυμώσιν τὴν «προβάναν» (ἄρτους τοῦ γαμήλιου γεύματος). Τὸ σπῆτι συνοδεύει σὺν μύλῳ ἕνα κορίτσι τοῦ ὁποῦ ζῶν οἱ γονεῖς τοῦ. Ἀπὸ τὸ ἀλεύρι δὲν κρατᾷ «ἄτ'» ὁ μύλωνας.

Τὸ ἄρθρον τῆς Τετάρτης ἀναπνέονται τὰ προζύμια. Ἀγρία καὶ κορίτσια ποὺ ἔχουν τὴν γενεὴν των κοσμηθῶν τὸ ἀλεύρι. Οἱ καλὸν γόρῳ ἀπὸ τὸ «σκαφίδι», ὁ γόρῳ καὶ κανένα νόμισμα «ἵνα νὰ γίνῃται εὐχερὲς τὸ κοσμήματα» τραγουδοῦν:

Ψιλά λιχὰ εἴ' ἀλεύρι
κι' ἀρῶντα τὰ προζύμια
κι' ὁ γόρῳ ποὺ τὰ ξανάπνευ
μὲ μύλῳ μὲ πατέρας.
Εὐχόμενος μανουῖλα μου
στὰ πρῶτα κοσμηθῶ.
Μὲ τὴν εὐχὴν παιδάκι μου
νὰ ζήσης νὰ προζύμης.

Τὸ ἴδιον ἄρθρον τὰ κορίτσια καὶ ἀγρία ἀλείφουν μὲ τὴν ζύμη τοῦ μελλοντικῆς διὰ τὰ καλορίζικα.

Τὴν Πέμπτη τὰ κορίτσια ἀπὸ τὸ ἴδιον ἀλεύρι ζυμώσουν τὰ φουμά τοῦ γάμου.

Τὴν Παρασκευή γίνεται ἡ παράδοσις τῶν προικῶν. Ταῦτα ἀποστέλλονται κυρίως ἀπὸ κληρονομώματα, κούρτες, δελτιῆς κλπ., εἶναι τοποθετημένον τὸ ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου, σχηματίζοντα ἕνα σωρὸν (γίκο) ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἀνέρονται δύο νέοι. Ὅστω, εὐθὺς ὡς τὰ κορίτσια ἀρχίσουν τὰ τραγουδιὰ ἀναποδογυρίζουν τὸν «γίκο» διὰ τὰ ἐπακολουθήσῃ τὸ «μαλιώτισμα» ἐνθ' ἐν τῷ μεταξύ οἱ προσκεκλημένοι ρίπουν εἰς τὰ προικὰ νομίσματα (χέρματα) καὶ ρυζὶ. Ἐν συνεχείᾳ καταβιβάζουν οἱ «προικολόγοι» (ἀπεσταλμένοι τοῦ γαμβροῦ) διὰ τὴν παραλαβὴν. Εἰς τὰ ζῶα ποὺ θὰ φερῶνται τὰ προικὰ δένουν στὰ «καπίστρια» μανδύλια λευκά. Ὅταν ἐτοιμασθῶν πρὸς φόρτωσιν, εἰς συγγενεῖς τῆς νύμφης παρίσταται εἰς τὴν παράδοσιν, ὅπως γίνονται, ἀπὸ προηγουμένους ὅπως λέγει ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους συμβολικῶς ὀλίγα χρήματα.

Ἐπὶ τῇ προέξει δὲ τῇ νύμφῃ, ἐντὸς ὀλίγου, ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὸ πατρικὸν τοῦ σπῆτι τὰ κορίτσια τραγουδοῦν, ἐνθ' αὐτῇ συγκεκμημένη κλαίει:

Μιά Παρασκευή, κι' ἕνα Σάββατο ἄρθρον
Μάννα μ' εἰδικὴν ἐπ' εἴ' ἄλλα τὰ παιδάκι τῆς,
κι' ὁ πατέρας μου κι' αὐτὸς μοῦ λέει «φεύγα».

Τὸ Σάββατον ἄρθρον γίνεται ἀποχωρητικὸν γλέντι σὺν σπῆτι τῆς νύμφης, σὺν ὁποῦ κυρίως μετέχουν οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης.

Τὴν Κυριακὴν ὁ γαμβρὸς, μὲ μερικὸν ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους, πρῶτον θὰ μεταβῇ εἰς τὸ σπῆτι τοῦ κομπάρου διὰ τὴν τὸν συνοδεύσῃ εἰς τὸ σπῆτι τοῦ, ἵνα ἐν συνεχείᾳ μὲν ἔλθῃ τὸν συμπεθέρον μεταδῶν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ πεθεροῦ πρὸς παραλαβὴν τῆς νύμφης.

Πρὸ τῆς ἀφίξεως σὺν σπῆτι τῆς νύμφης τοῦ γαμβροῦ μετὰ τῶν συμπεθερῶν, καταβιβάζει προηγουμένους εἰς τοῦτο ὁ «σχαριάτης» ἵνα ποδίσῃ τὴν νύμφην μὲ τὰ παπούτσια ποὺ τοῦ ἔδωκεν ὁ γαμβρὸς καὶ προσφέρει συγγενεῖς κρασί σὺν πατέρα τῆς νύμφης ἀπὸ τὴν «κοίτα» ποὺ φέρει μαζί τοῦ. Ὅσοι καταβιβάζουν εἰς οἱ συμπεθεροὶ μαζί μὲ τὸν γαμβρὸν, ὁ ἑαυτοῦ συνήθως ἵπταται λευκὸ ἄλγος. Ἐπειτα ἐπίσης μεταβιβάζουν καὶ ὁ κομπάρης καὶ τινες στενοὶ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ. Εἰς τὸν γαμβρὸν ἔφιππον πρὸ τῆς εἰσόδου σὺν σπῆτι τῆς νύμφης, παρέχεται ἕνα ποτήρι μὲ κρασί, ἀπὸ τὸ ὁποῦ ἀπὸ πῆλ ὀλίγον καὶ τὸ ὑπόλοιπον χύσῃ σκυροειδῶς, περὶ τὸ ποτήρι στὴ στέγη τοῦ σπῆτι. Ἐν συνεχείᾳ ὁ γαμβρὸς «ρίχνει» μύλιν, διακοσμημένα μὲ νομίσματα καὶ ἀλάτι, στοὺς στενοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης καὶ μετὰ ταῦτα, ἀπὸ δεξιῆς ὁρισμένα δώρα καὶ κανένα χαλιδεὺς «χαστούκι», ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω, κατέχευται τοῦ ἄλγους. Ἀπὸ φιλικῆς τῆς

χέρι τοῦ πεθεροῦ εἰσέρχεται σὺν σπῆτι μετὰ τῶν προσκεκλημένων ἑποὺ δέχονται κεράσματα, συνήθως κρασί καὶ μεζέδες.

Ἀκολούθως ἐκκινῶν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, κατ' ἀρχὴν ὁ γαμβρὸς μὲ τοὺς προσκεκλημένους του καὶ ἑπονται ἡ νύμφη μὲ τοὺς δικούς της.

Μετὰ τὸ μυστήριον, ἀπαντες οἱ προσκεκλημένοι τῶν νεονύμφων, μεταβιβάζουν σὺν σπῆτι τοῦ γαμβροῦ. Ἡ νύμφη πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ σπῆτιος παραμένει ἔξωτος. Κατ' ἀρχὴν τῆς εἰσόδου μὴ κοιλούρα φορεῖ τὴν ὅποιαν, ἀπὸ «σπῆτι», ἐπάνω σὺν κεφαλῇ τῆς, τὰ τεμάχια διακρίνει στοὺς συγγενεμένους. Κατόπιν «ρίχνει» μύλιν διακοσμημένα στοὺς στενοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ καὶ δὲν κατέχευται ἀπὸ τὸ ἄλγος ἀνὸς πεθεροῦ ἡ ἡ πεθερὰ δὲν τῆς τᾶς καί, συνήθως ἕνα χωράρι. Μετὰ ταῦτα κατερχομένη, πλησιάζει τὴν πεθερὰ, σπῆτι καὶ τῆς φιλᾷ τὸ πόδι. Ἀκολούθως ὁ γαμβρὸς, παραλαβὴν δώρας τινάς, ἀπὸ κλίμα, κόβει ταῦτας ἐπὶ τοῦ ἀνω μέρους τῆς κάκας τῆς κυρίας εἰσόδου, λέγων:

Κόω, κόω,
Ὅλοι τὸν ἄρτουσιν;
Τὶ κόβεις;
Ὅντος ἀπαντά,
Τὴν στέγη τῆς νύμφης.

Τ' ἀνωτέρω ἐπαναλαμβάνονται τρίς.

Μετὰ ταῦτα ἀπαντες εἰσέρχονται εἰς τὸ σπῆτι τοῦ γαμβροῦ ἑποὺ ἐπικαλοῦνται ὁλοντικὸν γλέντι (*), ἀναλλάσσονται θερμὲς εὐχὲς μετὰ τῶν συγγενῶν, προσκεκλημένων καὶ τοῦ κομπάρου ὡς: «Νὰ ζήσουν οἱ νεόνυμφοι, «καλὸς ἀπογόνος», «καλὴ πόλη στοὺς ἀνέπαντους», «στὰ παιδιὰ τους, ὅσοι ἔχουν παιδιὰ», καὶ τέλος, πρὶν φύγουν, εἰς μὴ τραγουδοῦν τὸ εὐχετήριον τραγουδοῦν:

«Νὰ ζήσῃ ἡ νύμφη κι' ὁ γαμβρὸς, νὰ ζήσῃ κι' ὁ κομπάρης,
νὰ ζήσῃ κι' ὁ προεστὴς ποὺ προεστὴν τὴν νύμφην».

Καὶ μετὰ τὸν γάμον ἐξακολουθοῦν αἱ συνήθειαι: Ὅστω, τὴν Τετάρτη ἡ νύμφη πρέπει νὰ μεταβῇ στὴ δόξιν διὰ νερό καὶ ν' ἀσπασθῇ ταῖσιν μὲ ἕνα νόμισμα. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν θὰ μεταβῇ διὰ ζύλα καὶ θὰ πλύνῃ.

Τὸ Σάββατον ἄρθρον, οἱ γονεῖς τῆς νύμφης μετ' ἄλλων συγγενῶν μεταβιβάζουν σὺν σπῆτι τοῦ γαμβροῦ, ἑποὺ πρὸς τὴν τὴν παρατίθεται τραπέζι. Τοῦτο ἀποκαλεῖται μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν λέξιν «πίφλα».

(*) Ἐκαστὸς προσκεκλημένος, μετέχον εἰς τὸ παρατιθέμενον, εἰς τὸ σπῆτι τοῦ γαμβροῦ, τραπίζει, τὴν Κυριακὴν ἄρθρον, ἀποστέλλει ἀπὸ τοῦ Σάββατος τεμάχον κρέατος καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ συμποσίου προσκομίζει ἐπίσης ἕναν ἄρτον, ποσότητα οἶνου καὶ ἕνα γλυκίσμα ἢ μίαν τυροκόμα.

Εἰς ἀνταπόδοσιν, ἁμέσως τὸ ἐπόμενον Σάββατον, οἱ νεόνυμφοι μετὰ συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ μεταβιβάζουν σὺν σπῆτι τῆς νύμφης ἑποὺ τοὺς παρατίθεται τραπέζι ἀποκαλοῦμενον «προφῆται».

Οἱ Καστανεῶται, γνήσιοι Εὐρυταῖοι, ἀποδίδουν μεγάλῃ σημασίαν εἰς τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκονομίας. Αἱ τυχόν μακροχρόνια ἀποθημῆαι οὐδέποτε σχεδὸν ἀμελοῦνται τὴν πρὸς τὰ μέλη τῆς οἰκονομίας τοὺς σπογγίην, μοναδικὴν τὴν δὲ νεοῖν εἶναι ὁ νόστος εἰς τὴν οἰκονομικὴν των ἔσταν.

..

Ἀπὸ πολὺ παλαιὰ, ἀγνωστον πότε, οἱ Καστανεῶται καθιέρωσαν καθὲν χρόνον δύο πανηγύρια. Τὸ ἕνα γίνεται στὴς 20 Ἰουλίου, ἑορτὴν τοῦ Προφήτου Ἡλίου καὶ τὸ ἄλλο στὴς 26 Ὀκτωβρίου, ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Κατ' αὐτὰ ἡ λειτουργία γίνεται σὺν ὁμόνοια παρεκκλησίας τοῦ Προφήτου Ἡλίου καὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Εἰς ταῦτα ἐκτὸς τῶν συγχωρικῶν, συρρέουν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων. Ἡ προετοιμασία γίνεται ἀπὸ μὴ ἐβδομάδα, τοῦλάχιστον, ἐνωρίτερον ὥστε ἡ κάθε οἰκονομία νὰ ἐροδισθῇ μὲ τὰ χρειαζόμενα διὰ τὴν περιποιηθῇ τοὺς ξένους ποὺ θὰ φιλοξενήσῃ σὺν σπῆτι τῆς. Τὸ χωρίον κατὰ τὴν πανηγύριν λαμβάνει ἑορταστικὴν ὄψιν. Οἱ κοπέλλες φροντίζουν νὰ παρουσιασθῶν στὴν Ἐκκλησίαν μὲ κομνηνὰ φορέματα καὶ δὲ τὰ καλύτερον ἔχουν, διότι ἐδῶ ποὺ τὰ λέγεμεν, τὸ πανηγύρι προσφέρεται καὶ ὡς μοναδικὴ εὐκαιρία διὰ κανένα «νεοδαλίσματα».

Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἔξωτ' τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπακολουθεῖ χορὸς. Οἱ κάτοικοι προσφέρουν, ἀπὸ τὸ πρῶτον, ἕξω τῆς Ἐκκλησίας, κατέστημα, μεζέδες, κρασί, ρακί, γλυκὰ καὶ ἄτ' ἄλλο ὑπάρχει, στοὺς ξένους. Τὰ ὅρατα τραγουδιὰ, δημοτυγμήματα τῆς ἀνώνυμης λαϊκῆς μούσας, καὶ τὰ χορεύουν εὐστατεῖς νέοι καὶ λιγυρὲς κοπέλλες μὲ «μεγαλὸ ἀλὸν» ταλιμάκια» πηλίκια καὶ «στέλνουν» στροφάς, χαρίζον τοὺς παρακολουθοῦντας τὸν χορὸ μίαν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν.

Ὁ κάθε χορευτής, ὅσους σὺν τὸν χορὸ, ἐπιδεικνύει προσφέρει στοὺς «λαρτζήδες» ἕνα χαρτονόμισμα. Μετὰ μικρὴ διακοπὴ, διὰ τὸ μεσημέριον φαγητὸ, σὺν σπῆτι τῶν πανηγυρίζοντων, ὁ χορὸς καὶ ἡ διακόσμος μεταφέρονται εἰς τὸ κέντρον τοῦ χωρίου, συνήθως, σὺν μεγάλῳ ἀλὸν τοῦ «Πανασιονίου» μέχρις ἄρθρον τὸ ἄρθρον, διὰ τὰ ἀνεγχεσθῇ καὶ πάλιν σὺν σπῆτι, λαμβανόμενον ὑπ' ὄψιν δὲ οἱ ξένοι δὲν φεύγουν ἀθιμῶν, ἀλλὰ συνήθως τὴν ἐπόμενην τὸ πρωτ.

Τὰ πανηγύρια ἀποτελοῦν εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλώσιν οἱ Καστανεῶται τὰ ἰδιαίτερους φιλόδοξα αἰσθητικὰ τους. Εἴδομεν ἄνωτέρω δὲ εἰς τοὺς ξένους προσφέρονται δωρεὰν εἰσέματα ἐκ τοῦ «καταστημῶτος» τοῦ πανηγυριοῦ. Ὅτε δὲ ὁ πανηγυρικὸς μεταφέρεται εἰς τὰς οἰκίας, οἱ ξένοι καλοῦνται νὰ ἐκλέξουν τὴν προτιμῆται των μετὰ τὸν πολλὸν προσλήψαν.

Ἀλλά ἡ παροικιὸν φιλοξενία τῶν Καστανειῶν Εὐρυτάνων δὲν περιορίζεται εἰς τοὺς ἑθνικοὺς τῶν πανηγύρεων μόνον. Πᾶς διερχόμενος τοῦ χωρίου μας εἰς οὐδὲν ποτὶς ἐποχὴν τοῦ ἔτους τυγχάνει κατὰ δύναμιν περιποιήσεως. Ὁ Καστανειώτης συμπατριώτης μας τὴν φιλοξενίαν αἰσθάνεται ὅχι μόνον ὡς καθήκον, ἀλλὰ καὶ ὡς ευχαρίστησιν.

✱

Ἄλλην ευχάριστον ἐκδήλωσιν, διὰ τοὺς Καστανειώτας, ἀποτελοῦν τὰ φθινοπωρινὰ ξεφλουδίσματα. Εἶναι καὶ αὐτὴ μία πατροπαράδοτος συγγαγία. Οἱ χωριανοὶ συγκεντρώνονται ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, στὸ σπίτι ποὺ τοὺς ἐκάλεισεν νὰ ξεφλουδίσουν τὰ καλαμπόκια. Κατ' αὐτὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δουλειὰ ποὺ προσφέρουν ξεφλουδίζοντας, γίνονται πολλὰ ἀστεία καὶ ᾄδονται πλείστα τραγούδια. Μετὰ τὴν δουλειὰ, ἐπαισιολογεῖται σχετικὸ φαγοπότι καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀρχίζει ὁ χορὸς, ὅστις παρατείνεται μέχρι ἀργὰ τὴν νύκτα καὶ μέχρι τοῦ χορέφου ὀλοῦ. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ σπίτια.

✱

Μία ἀκόμη συνήθεια, ἐπικρατοῦσα ἀπὸ πολὺ παλαιὰ στὸ χωριό, εἶναι ἡ προσφορά δώρων εἰς τοὺς μαστόρους τῶν νεοκατασκευῶν οἰκοδομῶν. Ὅταν τὸ σπίτι γένηται στὰ «τάσιματα» (καστανεινὴ στέγη), τότε ὅλοι οἱ συγχωριανοὶ καὶ φίλοι, τοῦ οἰκοδομηθέντος τοῦ σπιτοῦ, κτηνάρχου θώρα, κατὰ προτίμησιν ἐξ ὑψίστου, διὰ τὰ καλορίζικα ὅπως λέγουν. Τὰ δώρα παραλαμβάνει ὁ πρωτομάστορας, ὅστις ἀπὸ ἀνέλιθον φηλὰ στὴν ὑπὸ κατισχυρὴν σκεπὴν, μεγαλοφώνως ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ «καλὸς ὄρσεν τὸ δῶρον τοῦ...» καὶ ἐν συνεχείᾳ εὐχεται εἰς τοῦτον καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του μακροχρόνιον, εὐτυχίαν, προκοπὴν καὶ πᾶν τὸ ποθετόν. Ὅσοι δὲ ἀναρτῶν τὸ προσφερθὲν δῶρον ἐπὶ σχετῆσι τεταμένου ἐπὶ τῆς σκεπῆς, μετὰ τῶν ἄλλων, ὅπως νὰ διακρίνονται ταῦτα ἀπὸ μακριὰν. Τὰ δώρα συγκεντρώνονται κατανέμονται μετὰ τῶν μαστόρων.

✱

Αἱ ἀνωτέρω περιπτώσεις ὅμως δὲν εἶναι οἱ μοναδικαὶ κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Καστανειώτης ἐκδηλώνει τὰ φιλόλληλα αἰσθήματα ἀλληλεγγύης καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀμετακίνητης συνεργασίας διὰ τὸ ἀσφαλὲς καὶ κοινὸν καλόν.

Οἱ «π α ρ α λ ῖ ε ς» ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὴν γνώρισμα τῆς μικρᾶς κοινότητος τῆς Καστανείας. Αὐτὲς εἶναι ἀγγραφαὶ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ἐκάστοτε κάποιου συγχωριανοῦ μας, στὸς ὁποῖους μετέχουν ἐθελοντικὰ καὶ φυσικὰ χωρὶς ἀμοιβή, πέραν ἐνὸς καράματος, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸ ὑπόκειται, ὅλοι δοκοὶ παρακαλοῦνται πρὸς τοῦτο. Ὅπως μία οἰκογένεια ἔχουσα οὐρανὸν ἀνάγκη π.χ. μεταφοράς τῶν ὀλίγων πρὸς ἀνέγειραν τοῦ

σπιτοῦ τῆς, μεταφοράς τῶν καυσωξίων διὰ τὸν χειμῶνα, μεταφοράς τῶν γεωργικῶν προϊόντων πρὸς ἀποθήκευσιν κλπ., εὐρίσκει προθυμίαν τοὺς συγχωριανοὺς νὰ ἐργασθῶν δι' αὐτὴν ὅπως μὲ τὴν σειράν των καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτῆς θὰ ἐργασθῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν γετόνων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀποδημιὸν Καστανειώτης δὲν ἀποβάλλει τὴν πρὸς τοὺς συγχωριανοὺς τοῦ ἀγάπην καὶ ἀλληλεγγύην. Εἰς πρῶτην εὐκαιρίαν, τὸσον διὰ νὰ εὐρεθῇ πλεῖστον τινὸν ἐξ αὐτῶν, ὅσον καὶ διὰ νὰ βοηθήσῃ τοῦτους, δὲν φέρεται κόπων ἀλλὰ καὶ ἐξόδων διὰ νὰ ἐπιτύχῃ «πρόσκλησιν» εἰσόδου εἰς τὴν χώραν ὅπου καὶ αὐτὸς ἔχει ἀποδημίαν, ὅσον δὲ φθάσῃ ἐκεῖ ὁ προσκλήθεὶς κάμνει τὸ πᾶν διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ ἔστω καὶ ἂν εἰς τὸ χωρίον δὲν ἦσαν ἰδιαιτέρως φίλοι.

Γενικῶς οἱ Καστανειῶται συμπαρίστανται ὁλοθύτως τῶσιν εἰς τὴν χώραν ὅσον καὶ εἰς τὴν λύπην ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ.

✱

Οἱ Καστανειῶται ὅπως καὶ ὅλοι οἱ Εὐρυτάνες χρησιμοποιοῦν κατὰ τὰς συζητήσεις των μεταφορικὰς παροιμιώδεις φράσεις πρὸς ἐπίμνησιν καὶ ἐπισφράγισιν τῶν λεγομένων. Μὲ τίς λαϊκὲς αὐτὲς παροιμίες, ποὺ τόσο ἐπιθετικῶς παρεμβάλλουν στὴν συζήτηση, κατορθύνουν (ὅπως πιστεύουν) νὰ προσδιορίζουν πῶς ἔγιναν, νὰ ζωηρανέουν αὐτὸ ποὺ θέλουν νὰ εἰπουν.

Ἰδοὺ κατωτέρω μερικὲς ἀπὸ αὐτὰς:

Γιὰ ἓνα ἔξυπνο λέγουν: «Καλοῦσιν τὸν φύλλον».

Ὅταν θέλουν νὰ συστήρουν σὲ κάποιον νὰ εἶναι φρόνιμος, λέγουν:

«Νὰ κἀθῆσαι σὰ νύκτῃ ἀπὸ δευτέρου».

Τὸν ἀετονύχι κλέβουν τὴν χαρακτηρίζουν μὲ τὴν φράση: Σοὺ κλέβει τὴν χάντρα ἀπὸ τὸ μάτι».

Ὅταν θέλουν νὰ δείξουν πὼς κάποιος εἶναι ἀδιέκδοτος λέγουν: «Τὸ χούτ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ψυχὴν».

Εἰς τὴν ἀνεπαρκείαν λέγουν: «Στὴ θουριά καλὸ καὶ τὸ χαλᾶξ».

Γιὰ τὴν ἔξυπνάδα καὶ τὴν ἰδιωκίαν τοῦ Καστανειώτη λέγουν: «Ὁ ὄντος εἶναι θάνατος καὶ ὁ Καστανειώτης διάβολος».

Προκειμένῳ: καλεῖς ν' ἀρνηθῇ πράξιν ἴδιαν ἐπὶ ἀρροχτημῶν πᾶν τοῦ ἀποδίδουν, λέγει: «Ὅτε κότες ἔχω, οὔτε μὲ τὴν ἀλεπού μαλῶν».

Ἐπειδὴ ὁ καιρὸς κατὰ τὸν Μάρτιον εἶναι ἀσταθὴς, λέγουν: «Μὴ σὲ γελᾶς; ὁ Μάρτιος τὴν αὐγὴν καὶ χάσας τὴν ἡμέραν».

Σ' ἓνα μεγάλο κρύο λέγουν: «Κάλιο πέντε κάρβουνα παρὰ χίλια πρόβατα».

Διὰ νὰ καταδείξουν τὸ εὐκολόν μιας περιπτώσεως λέγουν: «Χωρὶ ποὺ φαίνεται κολαστὸς δὲν θέλει».

Προκειμένῳ νὰ δείξουν εἰς κάποιον ὅτι πρόκειται περὶ ἀσημάντου προσφοράς, λέγουν: «ἢ γίδα δὲν κουταίνει ἀπὸ τὸ κέρατο».

Γιὰ τὸν ἄνθρωπον ποὺ κάνει οἰκονομία ἐκεῖ ποὺ δὲν χρειάζεται, λέγουν: «Γιὰ τὸ καρφὶ ἔχασε τὸ πέταλο».

Γιὰ τοὺς φωνακλάδες, ἐπειδὴ συνήθως εἶναι ἀκύνειτοι, λέγουν: «Ἀπὸ σκύλου ποὺ δὲν πρὶναι, τί σὲ μέλλει αἰ' ἂν γυνίξῃ».

Ὅταν θέλουν νὰ τῶνισουν πὼς ἡ δουλειὰ δὲν πρέπει νὰ παραμελεῖται, λέγουν: «Ἡ δουλειὰ, δουλειὰ καὶ ὁ χορὸς γαϊτάν».

Τὴν ἀπληροῦτα χαρακτηρίζουν μὲ τὴν φράση: «Γυμνάθηκε ἡ γὰρ σὰ σὺκα κα' ἔφαγε καὶ τὰ σκυφύλλα».

Εἰς ευχαρίστησιν, ἐπὶ προσφοράς μὴ γενομένης δεκτῆς, λέγουν: «Ὁ λόγος σου μὲ χόρτασε καὶ τὸ φαγὶ σου φάτω».

Γιὰ τὴν ἀγενετικὴν συνάρκειαν σημεθερίων, λέγουν: «Ὅσο ὁ σημεθερός γενεῖται καὶ τὸ αὐτὸ προσφά».

Μετὰ τὸν θάνατον ἐνὸς συζύγου, οἱ τοῦ θανόντος συγγενεῖς, λέγουν: «Γέφυσε τὸ ὄδο: χάλασε ἡ «συμμερία»».

Δι' ὅσον τὰ κτήματα εὐρίσκονται μακριὰν τοῦ τόπου διαμονῆς, λέγουν: «Σιὰ ἀμυρὰ φῶτε καὶ σὲ χωριὸ καλοῦσιν».

Δι' ὅσους ἡμιποστέλλεται ἡ εὐλιχρύνει των, λέγουν: «Κάλλιο σημεφνὰ στὸ χωριὸν παρὰ μάγγανα στ' ἄλδον».

Εἰς περιπτώσεις ποὺ φιλονικεῖται χωρὶς συμφέρον, λέγουν: «Δύο γαϊδάροι μάλιναν σὲ ξενὴ ἀχυρῶνα».

Τέλος μὲ τὸ χωῖον ποὺ τοὺς διακρίνει αὐτοσυμμερίζονται: «Ὅλοι εἰ γένηται μὲν γενεῖται».

✱

Ἐπίσης παροιμιώδεις ἐκφράσεις ἀπετέλεσαν διὰ τοὺς Καστανειώτας διάφορα χαρακτηριστικὰ γεγονότα, οὗτοι:

Ὅταν εἰς παρατιθέμενον γέμια κάποιος ἔχει προτίμησιν εἰς ἓνα φαγητὸ μόνον καὶ μάλιστα τὸ καλλίτερον, λέγουν:

«Σὰν τὸν Καματερογιάννη».

Αὐτὸ λέγεται, διότι κάποτε συνέβη ὁ ἀγωγιάτης τοῦ χωρίου Κ. Καματερογιάννης εἰς παρατιθέμενον γέμια ἀπὸ ἐλγῆς, κυρὶ καὶ ρεπαλάκια, νὰ προτίμησιν μόνον τὸ τυρὶ καὶ ν' ἀρπύξῃ τὰ ἄλλα. Εἰς παρατήρησιν τῆς οἰκοδεσποίνης νὰ πᾶρῃ καὶ κανένα ραπανάκι ἀπήντησεν μὲ τὴν εὐθυμολογίαν, ἥτις τὸν διέκρινεν:

«γ' αὐτὸ μὲ λέγουν Καματερογιάννη, προτιμῶ τὸ τυρὶ κα' ἀρπύξω τὸ ρεπαλάκι».

Ὅταν εἰς συζήτησιν, λέγεται κατὰ, εἴτε ἀπὸ ἀμύθεια εἴτε ἐξ ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως, ποὺ δὲν ἔχει σέβασιν μὲ ταῦτα, λέγουν:

«Σὰν τὴν Λαχαρολευθερίαν».

Τοῦτο δὲ διότι κάποτε συνέβη ὁ Ἐλευθ. Λαχαροπούλος νὰ φιλονικίη

τῇ μὲ γετόνῳ του ἐπὶ κτηματικῆς διαφοράς, γεγονός ἐπερ τὸν ἡμέραν εἰς ἔγρησιν τὴν ἐπιτόπιον δικαστικὴν ἔρευναν (προσωπικὰ μέτρα). Πρὸς τοῦτο ἐφύναξεν, εἰς τὴν σύζυγόν του, εὐρισκομένην εἰς τὴν οἰκίαν των, νὰ τοῦ ἐτοιμάσῃ τὸ σακκούλι, προκειμένῳ νὰ δώλῃ τῷ φράγμα διὰ τὸν δρόμον, πρὸς [Καρπενήσιον], λέγων ἐπὶ λέξει: «Ἰναικά, φέρε τὸ σακκούλι: νὰ πάω στὸ Καρπενήσι νὰ φέρω τὰ προσωρινὰ μέτρα».

Ἡ σύζυγός του ἀγνοοῦσα «ποῖον διατάσσιν» εἶναι τὰ... «προσωρινὰ μέτρα», τὸν ἡρώτησεν φωνάζουσα: «Δευτέρῃ τὸ μεγάλο σακκούλι ἢ τὸ μικρὸ θέλεις»;

✱

Οἱ προλήψεις καὶ οἱ δοξασμοὶ ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν Καστανειῶν. Αἱ πεποιθήσεις αὐτὰ εἶναι κατὰ τὸν μᾶλλον τοῦ παλαιότερου παρελθόντος. Ἀφ' ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀδύνατος ν' ἀναμετρήσῃ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἀνεγνώρισε εἰς ταῦτα ὑπερφυσικὴν δύναμιν καὶ ἠσθάνετο φόβον καὶ σεβασμὸν. Κάθε φαινόμενον ποὺ δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ ἐξηγήσῃ, τὸ θεωροῦσε ὡς προειδοποίησιν πρὸς τὴν δύναμιν αὐτῶν, εἰ καὶ καλὸ ἢ κακὸ θὰ συνέβαινε. Αἱ προλήψεις διατηρήθησαν σὴν σέφῃ καὶ στὴν καρδίᾳ τῶν ἀνθρώπων διεσώθησαν στὴν ἐποχὴν μας ἀπὸ γενεὰς εἰς γενεάν.

Ἰδοὺ μερικὲς χαρακτηριστικὰς τοιαύτας:

Ὅταν ἡ κότα μνηστὴρ στὸ λάλημα τὸν κόκορα, κάποιος λέγων θὰ πεθάνῃ καὶ διὰ νὰ ἀποφευχθῇ τὸ κακὸ, σφάζουν τὴν κότα.

Τὸ οὐρλιασμα τοῦ σκύλου, τὸ λάλημα τῆς κουκουβάγιας, τὸ χαροπούλιον, θεωροῦνται κακοὶ οἰωνοί.

Ὅταν παῖξῃ τὸ δεξιὸ μάτι προημενίσται κάποιος καλὸ, τὸ ἀριστερὸ αἰ, παῖξῃ τὸ ἀριστερὸ,

τὴν πρωτοχρονιά θεωρεῖται καλὸ γούρι νὰ εἰσέλθῃ πρῶτὸ στὸ σπίτι ἄρρεν παιδί, δι' αὐτὸ καὶ τὸ προκαλοῦν.

Ὅταν ἴδω, ἀράχην νὰ περπατᾷ ἐπάνω των, θεωρεῖται ευχάριστος γεγονός.

Τὰ πολλὰ μαυράδια στὴν πλάτη τοῦ σφαχτοῦ ἢ σὲ καρδίᾳ τῆς κότας σημαίνουν πόλεμον.

Τὸ ἄρδον ἢ νοικοκυρὰ δὲν δυνάμει φωνεῖται, ἀλλὰ ἡ προζύμη.

Ὅταν ἡ γάτα κίπτεται πρὸς Νύκτον προημενίσται ὁρχή, ἐνθ' ἀντιθέτως πρὸς Βορρᾶν καλὸς καιρὸς.

Ἀπὸ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανείων ἀπαγορεύεται τὸ λούσιμο, ἐπειδὴ εἶναι τὰ «καλοκαὶζούρια» καὶ φοβόμαστε μὴ τοὺς προκαλέσουν κακὸ, ὅταν εἶναι γυμνοί.

Διὰ νὰ προφυλάσσονται ἀπὸ τὸν βασανισμὸν φέρουν «χαϊμαλί».

Ὅταν τὸ παιδί ἀρροσίστῃ κατ' ἀρχὴν θὰ σπείδουν στὴν εἰδικὴ νὰ τὸ ἐξετάσῃ ἀπὸ «μάτι».

Ὅπως οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τὰ ζῷα, τὰ δένδρα, τὰ σπαρτὰ προ-

δύλλονται από το «κακό μάτι» και διά να τὰ προφυλάξουν κρεμούν σφόδρα καί πολλές φορές διά τούς «κακοδοκίμους» λέγουν, σφόδρα καί κρεμμύδια στά μάτια τους.

Τό φάρμακον θεωρείται επιβεβαίωσης τῆς ἀληθείας.

Ἄν στό μάτι σχηματισθῇ κριθάρικα καλεῖται ἡ εἰδική νά τό «λυχίσω». Πρέπει νά εἶναι πρωτότοκος καί νά λέγεται Μαρία, διὰ νά ἔχῃ ἱκανότητα πρὸς θεραπείαν.

Ὅταν ταξιδεύῃ κανεῖς ἀπό τὴν οἰκογένεια εἰς ἄλλοι τοποθετοῦν λίγῃ προσνάδα στήν πόρτα.

Ὅταν μεταδῇ κανεῖς διά πρώτη φορά στό μῦλο, ὁ μυλωνάς υποχρεοῦται νά ἀλευρώσῃ τὸν ἐπισκέπτη.

Ὅταν βγάλῃ δόντι, πρέπει νά τό πετάξῃ στή στέγη, λέγοντας «παρε κοκαλένω καί δώσε σιδερένω».

Κλωσά δὲν βάζει ἡ νοικοκυρά πού εὐρίσκεται εἰς ἐνδιαφέρουσα κατάσταση.

Τὰ πολλὰ νοικοκυρία στά ἑλαιο προμηθεύουν ἐὰν χειμῶνα.

Τὰ πολλὰ γέλια θεωροῦνται προμήνιμα λίπης.

..

Παρακάμπτοντες ἄλλα θέματα, ἀναγκάσιμα εἰς ἑτέρας συνηθείας καί ἐθιμολογίας τῶν Καστανεωτῶν, κλείομεν τὰ σχετικά μὲ τὰ ἔθνη καί ἔθιμα διὰ τῶν κάτωθι:

Ὅπως καί εἰς ἄλλα μέρη οὗτω καί εἰς Καστανεάν εὐρέως συναντᾶται ἡ συνηθεια ν' ἀποδίδονται παρονόματα ἢ παρατσούκλια εἰς ἄτομα καί εἰς ὁλοκληροῦς οἰκογενεάς. Ταῦτα ἐπικρύν πολλοί, ἐκεῖνοι, εἰς τὸν ὅποιον ἀπεδοθήσαν, καθιστάμενα εἰς πλείστας περιπτώσεις δευτέρα ἐπωνυμία.

Χαρακτηριστικαὶ περιπτώσεις, εἰς τὸ χωρίον μας εἶναι, μεταξύ ἄλλων καί αἱ:

Τῶν οἰκογενειῶν Γεωργοπούλου μὲ τὰ παρονόματα «Καραμήνης», «Καραχρήστου» καί «Ὑψου».

Τῶν οἰκογενειῶν Τσατσάρηλου μὲ τὰ παρονόματα «Σαμαρᾶς», «Μπακαλίας».

Τῶν οἰκογενειῶν Κουτρούμπα μὲ τὰ παρονόματα «Παναῆς», «Καραουλάνης».

Τῶν οἰκογενειῶν Δημητριάδῃ μὲ τὸ παρόνομα «Δασκαλαῖο».

Τῶν οἰκογενειῶν Σπυροπούλου μὲ τὸ παρόνομα «Κοκκίνης».

Τῶν οἰκογενειῶν Νικοπούλου μὲ τὸ παρόνομα «Καματερός».

Οἰκογενειῶν τινῶν Λωρίδα μὲ τὸ παρόνομα «Κουτρογιάννης».

Τῶν οἰκογενειῶν Ἀθανασιάδῃ, μὲ τὸ παρόνομα «Παναγιώτης».

Οἰκογενειῶν τινῶν Παλαῖο μὲ τὸ παρόνομα «Παλιγοσταναῖο» (*).

Οἰκογενειῶν τινῶν Παλαῖο μὲ τὸ παρόνομα «Σαγιώρης».

Μιάς οἰκογενείας Τσιλεμένη μὲ τὸ παρόνομα «Ραφτάκης».

Μιάς οἰκογενείας Ταραμπίκου μὲ τὸ παρόνομα «Κεράνης».

Ἄλλης οἰκογενείας Ταραμπίκου μὲ τὸ παρόνομα «Λιγδής».

Ἑτέρας οἰκογενείας Ταραμπίκου μὲ τὸ παρόνομα «Βαρβαρής».

Μιάς οἰκογενείας Μπαῖκου μὲ τὸ παρόνομα «Ρανιομήνης».

Μιάς οἰκογενείας Τριανταφυλλοπούλου μὲ τὸ παρόνομα «Ταῖς-μέκης».

Μιάς οἰκογενείας Δαλακώστα μὲ τὸ παρόνομα «Γαλάκας» (**).

Β'. ΚΑΣΤΑΝΕΑ ΚΑΙ ΚΑΣΤΑΝΕΩΤΑΙ

Μὲ τὴν ἐν συντομίᾳ περιγραφὴν μας τῆς ἱστορίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προυσῶ κατεδείξαμεν ὅτι αὕτη ἦτο ἀρρήκτως συνεισφέρουσα μὲ τὴν τοιαύτην τοῦ χωρίου Καστανεά.

Ὡς ἴδωμεν οἱ πρόκριτοι Καστανεῖς τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς Μονῆς καί ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν πολυπλευρὸν δράσιν τῆς ἀνθρωπιστικῆς, χριστιανικῆς, μαρτυρικῆς καί ἐθνικῆς.

Εἰς τὸ περί τοῦ χωρίου Καστανεᾶ Γ' κεφάλαιον ἐξεθέσαμεν τὰς φυσικὰς καλλὸνας τοῦ χωρίου, τὸ φιλόδοξον τῶν κατοίκων, τὴν ἀνεπὶ διαμονῇ ἐν τῷ χωρίῳ εἰς οὐκίσματα ἀνεγερθέντα ἀπὸ ξηνητευμένων κατοίκους τοῦ χωρίου εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καί ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ κεφάλαιον Δ', περί τῆς ἐθνικῆς δράσεως τοῦ χωρίου, ἀνεφάρμεν τὴν ἐνεργὴν συμμετοχὴν τῶν κατοίκων εἰς τὸς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἑθνικῆς Ἀνεξαρτησίας καί δὴ κατὰ τὴν Ἐπαναστάσιν τοῦ 1821.

Ὡς ἀνεφέρθη τὸ χωρίον μέχρι τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου εὐρίσκειτο εἰς περίοδον ἀμῆνης. Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου τὸ χωρίον ἤρχισεν γὰρ φθίγγῃ συνεχῶς καί ἐνῷ ἀπαριθμοῦσε τὸ ἔτος 1940 ὄντι τῶν 900 κατοίκων, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1961 εὐρίσκειται μόνον μὲ 399! Ἡ ἄλλαν ἀλίσθητὴ μείωσις τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπὶ ζήτησιν τῆς ἀναπύσεως καί τῆς προσόδου τῆς περιοχῆς καί κατ' ἐπέκτασιν τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, ἀρτίζεται κυρίως εἰς τὴν φυγὴν τῶν κατοίκων πρὸς τὰ ἀστυ-

(*) Οἱ ἐπιζώντες διατηροῦν τὸ παρόνομα τοῦτο ἀπὸ τὴν προσάπτειν τὸν ὄνομαζόμενον «Παλιγοσταναῖο», Κοτόμπος τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τυφλοκρατίας, ἐπὶ ὅς ἐβλεπεν καί ἡ συνοικία, ὅπου οὕτω διαμένοντι, τὸ ὄνομα «Παλιγοσταναῖο».

(**) Πρόκειται περὶ τοῦ ἐπὶ λέκτορος ἀρχιμείστου Π. Γ. Δαλακώστα, ὅστις ἠποφθέτως ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς τὰ ἀριστοκρατικότερα ξενοδοχεῖα τῶν Ἀθηνῶν ἐξέπληξεν μὲ τὰ ὁπότερα γεγονῆα τοῦ Ἑλληνικοῦ καί ξένους μυλομαζαδες ἀριστοκράτες.

κά κέντρα καί ἰδιαίτερως πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν (Αὐστράλιαν, Καναδᾶν, Γερμανίαν κλπ.).

Οἱ κάτοικοι τῆς Καστανεᾶς, εἴτε ἐν διασπορᾷ εἰς τὰς μεγαλοπόλεις τῆς χώρας καί τοῦ ἑξωτερικοῦ, εἴτε ὡς κάτοικοι πιστοὶ τοῦ χωρίου διακρίθησαν πάντοτε εἰς ὅτι εὐκατοῦς ἐπεδόθη, διὰ τὸν ζῆλον καί ἀφοσίω-

Κάτοικοι τοῦ χωρίου Καστανεᾶ κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Καστανεᾶ - Τόπος - Προυσῶς.

σιν πρὸς τὴν ἐργασίαν, διὰ τὴν εὐκρίνειαν, ἐργατικότητα κλπ.

Ὅστω τὸ μικρὸν μας χωρίον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σειρὰν ἀλόκληρον τέκνων του, τὰ ὅποια ἐσημείωσαν θαυμασίαν σταδιοδρομίαν ἐν μόνον εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τέχνας, καί τὰ ἐπαγγέλματα, ἀλλὰ καί τὰς ἐπιστῆμας, τὰ γράμματα καί εἰς τὴν ὁμηγερίαν τοῦ Κράτους.

Ἐκ τῶν τελευταίων τινὲς διακρίθησαν ὅπως ἰδιαίτερως, οὕτω:

† Ἀθανασιάδῃ Παναγ. Ἐξηγητὴς - Ἐπαρχος (*).

† Ἀθανασιάδῃ Κων(ῶς) Ἀντ' ῥχης.

† Ἀθανασιάδῃ Παν. τοῦ Χαρ. Δασονόμος.

† Ἀθανασιάδῃ Παν. τοῦ Γ. Δασονόμος (**).

(*) Ἦτο συγγενὴς τῶν προαναμενηθέντων Κυρίλλου - Καστανοφύλλῃ καί Γαλακίου (κατὰ τὴν ἀφήγησιν ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ πρώτου καί ἀδελφὸς τοῦ δευτέρου). Ἀντέλεσεν Ἐπαρχος Ἀργολίδος, Ἀπεβίωσεν ἐν Καστανεᾷ τῇ 1904.

(**) Ἐρρονεθῆ ἀπὸ τῶν Γερμανῶν τὴν 14.12.1943 εἰς Καλάβριτα.

Βλαχάκῃ Αἰκ. τοῦ Κ. (τὸ γένος Γ. Γεωργοπούλου) Ἰδ. Ὑπάλληλος.

Βαστάκης Γ. τοῦ Σωτ. Ὑπάλληλος Ἡλεκτρ. Ἑταιρείας.

Βαστάκης Π. τοῦ Σωτ. Ἰδ. Ὑπάλληλος.

† Δημητριάδῃ Κων(ῶς) Δημητριάδης (**).

† Δημητριάδῃ Ἀριστ. Δημητριάδης Ἐλληνοδιδάσκαλος.

† Δημητριάδῃ Ἀνδρ. τοῦ Κ. Τελώνης.

† Δημητριάδῃ Δ. τοῦ Κ. Δημητριάδης.

† Δημητριάδῃ Ἀριστ. τοῦ Κ. Ὑπάλλ. κός Χωρ(ῶς) κῆς.

Δελιγιάννης Ἐλευθ. τοῦ Φ. Δημητριάδης.

† Δελιγιάννης Π. τοῦ Φ. Δελιγιάννης - Συμβολαιογράφος.

Δελιγιάννης Μανελ. τοῦ Φ. Δημητριάδης.

Δαλακώστα Δ. τοῦ ΑΘ. Ἀντ' ῥχης.

Δελιγιοπούλου Γ. τοῦ Κ. Δασονόμος.

Δελιγιοπούλου Κ. τοῦ Εὐθ. Πράκτορ - Ἐφ. Ἀξ(ῶς) κός.

Δαλακώστα Γ. τοῦ Η. Ἰδιωτικὸς Ὑπάλληλος.

Κουτρούμπα Δημ. τοῦ Εὐθ. Καθηγητῆς Φιλολογίας.

Λωρίδας Γ. τοῦ Νικ. Ὑπάλλ. Ὑπ. Συγκοινωνιῶν.

Λωρίδας Ἀθαν. τοῦ Στ. Καθηγητῆς Μαθηματικῶν.

Μπαλτάς Στ. τοῦ Κ. Ὑπάλλ. Ὑπ. Ἐσωτερικῶν - Ἐφ. Ἀξ(ῶς) κός.

Μπαλαγιάννης Ἀθαν. τοῦ Γ. Δασονόμος.

Μπαλαγιάννης Γ. τοῦ Ἀθαν. Δημητριάδης.

† Παπαχρήστου Ἀριστ. τοῦ Χρ. Δασονόμος.

Παπαχρήστου Χρ. τοῦ Κων. Πτυχιούχος ΠΑΣΠΕ - Ἐφ. Ἀξ(ῶς) κός.

Παπαχρήστου Γ. τοῦ Κων. Πτυχιούχος ΠΑΣΠΕ καί Νομικῆς.

Παλαῖος Ἀπόστ. τοῦ Δ. Ὑπάλλ. Ἐθν. Τραπεζίτης.

Παλαῖος Χρ(ῶς) τοῦ ΑΘ. Ὑπάλλ. Ἐθν. Τραπεζίτης.

Πάδης Εὐάγγ. τοῦ Νικ. Ὑπάλλ. Ι.Κ.Α. - Ἐφ. Ἀξ(ῶς) κός.

Σταθόπουλος Χρ. τοῦ Δ. Δημητριάδης - Ἐφ. Ἀξ(ῶς) κός.

Σταθόπουλος Εὐστ. τοῦ Δ. Δημητριάδης.

Σταθόπουλος Γεωργία τοῦ Χρ. Δημητριάδης.

Τσιβάνης Γεώργιος τοῦ Ἀθαν. Ἐλεγκτῆς Κ.Τ.Ε.Α.

Γεωργιόπουλος Νικ. τοῦ Ἀθαν. Ὑπάλλ. Ἐθν. Θεάτρου.

Γεωργιόπουλος Κων(ῶς) τοῦ Δ. Ἰατροῦ.

Γεωργιόπουλος Ντῆνα τοῦ Γ. Ὑπάλλ. Τ.Ε.Α.Ε.Μ.

Ἀπαντες σχεδὸν οἱ ἀνωτέρω ἐμαθήτευσαν, κατὰ τὸ πρῶτον, εἰς τοὺς ἐμπνευσμένους καί ἀφωτισμένους εἰς τὸ καθίκεν Δημητριάδης τοῦ Σχολείου τοῦ χωρίου:

(***) Ἐκπομ. ἔμετο Ροβίμ. Διακρίθη ἐπὶ Βασιλεὺς Ὅθωνος. Ἦτο γαμβρὸς τοῦ Δημάρχου Ἀρσενίου Γουδέλη. Εἰσέγαγε τὸ πρῶτον εἰς τὸ χωρίον τὸν πρώτον ἐξημερώσαν τῆς ἀγρίας καστανεᾶς. Ἀπεβίωσεν τὸ 1894.

Χαρ. Παπαθανασίου, Κ. Τσιτσιμελίν, Δημ. Ζαχαρόπουλος, Γ. Αλαφράννη, Γ. Χατζή, Ν. Ζαφειρόπουλος, Ν. Πέγαν, Γ. Παπαδόπουλος, Αικ. Μανιλάτου, Σταυρ. Στρατηγέλη, Ούρ. Καραβέλη, Άννα Κατσιγιάννη, Γ. Στουρνάρας, Κ. Λάζου, Μ. Τσιάρα, Χ. Γεωργακούλου κ.λ.

..

Ένταυθα, αξίζει να σημειωθεί, ότι κατά καιρούς πλείστοι όσοι συμπολίτες, εν μακαριστοίς σήμερον οι περισσότεροι, μετά μακράν και πολύμοχθον εργασία, είτε εις το εσωτερικόν της χώρας, είτε εις το εξωτερικόν, εθιμηρίσαντες, επανήλθον εις το χωρίον των και εξυπνήτησαν τούτο ποικιλοτρόπως επί διαφόρων ζητημάτων, τώσον μορφωτικῶς ὅσον καὶ φιλανθρωπικῶς ἐπιπέδου.

Θὰ ἴτω εὐχερὴς ἡ μνηία ὀνημάτων πολλῶν συγχωριανῶν μας μὲ ταύτην δράσιν, πλὴν ὅμως ἀποφύγεμεν νὰ πράξωμεν τοιοῦτον τι ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἀβέλγητος παραλελειμένον τινα.

..

Διὰ τοὺς πνευματικὸς ἡγήτας — ἱερεῖς, τοὺς διατελέσαντας κατὰ καιροὺς εἰς τὸ χωρίον, αἱ πληροφορίες μας ἀνάγονται εἰς τὸ ἔτος 1802 καὶ ἐντεύθεν. Κατὰ τὴν γενομένην ἔρευναν διαπιστώθη, ὅτι κατὰ τὸ πλείστον οἱ διατελέσαντες ἱερεῖς, μέχρι σήμερον, εἰκονοῦν τὴν καταγωγήν ἐκ τῆς ὑποστημένης παλαιότερου οἰκογενείας Ριζοπούλου.

Ὅπου: Τὸ 1802 ἐχειροτονήθη ἐν Κων) λει. ἱερεὺς ὁ Χρῆστος Ριζοπούλος, ὅστις ὑπηρετήσεν εἰς τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ ὄνομα Παπαχρίστου (*) μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ 1849. Τούτων διετέθη ὁ υἱὸς τοῦ Ζαχαρίας Παπαχρίστου, ὅστις ὑπηρετήσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Παπαζαχαρίας μέχρι τοῦ 1884.

Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης Παπαχρίστου ἢ Παπαγιάννης ἦτο ἐπίσης ἱερεὺς, διετέλες ἐφημέριος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προυτοῦ ἀπὸ τοῦ 1864—1872. Τούτων ἀποβύσαντα, ἐκ τῆς φοβερᾶς νόσου χολέρας, ἐνεστασίασαν παρὰ τὸν Προσκήριον Ἥλιαν, ὅπου καὶ ἀπεκαλύφθη τυχαίως ὁ τάφος τοῦ πρὸ ἐλλήνων ἑσών.

Μετά τούτους, καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1884—1931 (11 Νοεμβρίου), ἱερεὺς τοῦ χωρίου ἦτο ὁ Χρῆστος Παπαζαχαρίας ἢ Παπαχρίστου.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1876—1923 (23 Ὀκτωβρίου), διετέλεσαν ἱερεῖς καὶ ὁ ἐκ Καστανέας ἐπίσης Νικ. Παπακολλάου ἢ Παπαγιάννου ὅλως ὡς συνεφημέριος τοῦ Παπαχρίστου καὶ ὅλως ὡς ἐφημέριος τῆς κοινότητος Κοταίνης (ἦδη Προδρόμου).

Ἀπὸ 26.10.1923 — 11.3.1962 διετέλεσαν ἱερεῖς ὁ Κων) νος Χρ.

(*) Ἐπὶ ἱερεὺς Χρῆστος Ριζοπούλου ἢ Παπαχρίστου αἱ οἰκονόμειαι τοῦ χωρίου ἀνήγοντο εἰς 18 καὶ ἐπὶ τὸν διαδόχου τούτου Παπαζαχαρίου ἀνῆλθον εἰς 60.

Παπαχρίστου. Τούτων συνταξιοδοτηθέντα διετέθη ὁ ἱερεὺς Βασίλειος Ἀλαμπαζίνης ἐκ Γόργου. Ἕτεροι ἱερεῖς ἐκ Καστανέας εἰναι, ἐν ὁποίαις σήμερον ἄλλ' ἔχει εἰς τὸ χωρίον, οἱ Τρύφων Δαλακώστας καὶ Σπύρος Παπαχρίστου. Εἰς τὸν ἱερεῖ Κων) νος Χρ. Παπαχρίστου ἀφίονται αἱ περὶ ἱερέων καὶ τινας ἄλλαι ἐν τῇ παρόντι πληροφορίες.

..

Τὸ χωρίον πρὸ τῆς συστάσεώς του εἰς αὐτοτελὴ Κοινότητα διοικετο ὑπὸ παρέδρων. Διὰ τὸν πρὸ τοῦ ἔτους 1900 χρόνον δὲν ὑφίστανται ἀκριβεῖς πληροφορίες περὶ τῶν διατελεσάντων παρέδρων. Κατὰ τινὰ ἀφήγησιν, πρὸ τοῦ 1900, παρέδρου διετέλεσαν οἱ Χαράλαμπος Κουτρούμπας ἢ Γουδάνης καὶ Ἀνδρέας Ταραμπίκος, ἀπὸ ποῦ ὅμως ἐως ποῦ ἀγνώστον.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1900—1912 παρέδρος διετέλεσαν ὁ Κων) νος Δεληκωστόπουλος. Τὸ ἔτος 1912 τὸ χωρίον ἀπετέλεσεν αὐτοτελὴ κοινότης. Πρῶτος πρόεδρος τῆς νεοπαγοῦς κοινότητος ἀπὸ 1912—1929 (1 Σεπ/ρίου) διετέλεσαν ὁ προηγουμένος Κ. Δεληκωστόπουλος. Τούτων διετέθη ἀπὸ 1.9.1929—30.3.1933 ὁ Ζαχαρίας Χρ. Παπαχρίστου. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐπληρώθη ἀπὸ 1933—34 ὁ Κ. Δεληκωστόπουλος καὶ ἐν συνεχείᾳ διετέλεσαν κατὰ χρονολογικὴν σειράν οἱ: Δ. Σταθόπουλος (1934), Νικ. Ἀθ. Κουτρούμπας (1935—1942), Κ. Σ. Ταραμπίκος (1942—44), Π. Ἀθ. Δαλακώστας (1944), Νικ. Ἀθ. Κουτρούμπας (1945—46), Ἀρ. Δ. Κουτρούμπας (1946), Κ. Σ. Ταραμπίκος (1947—50), Ἀθ. Δ. Κουτρούμπας (1950—51), Π. Ἀνθ. Κουτρούμπας (1951—58), Χαρ. Ν. Κουτρούμπας (1954—59), Δ. Ἀθ. Τραντέπουλος (1959—63), Ἀπ. Ἀνθρ. Κουτρούμπας (1963—64) καὶ Γ. Κ. Λορέδουλος (ἀπὸ 1964 μέχρι καὶ σήμερον).

Γραμματεῖς τῆς Κοινότητος διετέλεσαν ἐπὶ σειράν ἐπὶ οἱ Νικ. Πέγας (Δημοδιδασκαλός) καὶ Δημ. Ἀθ. Τσιώκος. Ὁ δεύτερος, διορισθεὶς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 110.110.53 πράξεως τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου, ἐγκριθείσης διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3167) 9.4.64 ἀποφάσεως τοῦ Νομαρχοῦ Εὐρυτανίας, ἐξακολούθει ὑπηρετούν.

..

Ἡ Καστανία Εὐρυτανίας, ὡς καὶ ἐλάνθληρος ἡ Εὐρυτανία, προσήνεγεν διὰ τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς τῶν τέκνων τῆς θήλειας ὑπηρεσίας πρὸς τὴν πολλάκις δεινοπαθήσαντα πατρίδα. Ἀπὸ τοῦ ἡρωικοῦ εἰκοσέτου μέχρι καὶ τὸν ἐπ' ἐσχάτως διεσχέθησαν ὑπὸ τὸν προσκήριος μας Ἐθνὸς πολέμου, τῇ συμμετοχῇ τῶν θηλυκῶν εὐζώνων, προσέφερε πλῆθος μαρτύρων.

Ποιούμεθα εὐλαδὸς μνηεῖν τέκνων τινων τῆς Καστανίας Εὐρυτα-

νίας, θυσιάζοντων ὑπὲρ θυμῶν καὶ ἐσθιῶν κατὰ τοὺς πολέμους 1912—13, 1916—18, 1921—22 καὶ 1940—44.

Τὸ Ταραμπίκου Ἀνθρ. τοῦ Σπ. πεσόντος τὴν 19.10.1912 ἐν Γιαννιτσόις.

Τὸ Τσιώκου Εὐθύμιου τοῦ Κ. πεσόντος τὴν 6.12.1912 ἐν Μπιζανίᾳ.

Τὸ Ταταράκου Θεοφάνους τοῦ Κ. πεσόντος τὴν 6.12.1912 ἐν Μπιζανίᾳ.

Τὸ Ταραμπίκου Θεοδ. τοῦ Δ. πεσόντος τὴν 8.12.1912 ὁμοίως.

Τὸ Κουτρούμπας Δημ. τοῦ Κ. πεσόντος τὴν 5.12.1912 ὁμοίως.

Τὸ Ἀναστασοπούλου Κ. τοῦ Ν. πεσόντος τὴν 19.12.1912 ὁμοίως.

Τὸ Γεωργαπούλου Μιχ. τοῦ Χαρ. πεσόντος τὴν 6.6.1913 ἐν Μπιζανίᾳ.

Τὸ Μπαλιζ. Δημ. τοῦ Ἀθαν. πεσόντος τὴν 15.6.1916 ἐν Γαλλίᾳ.

Τὸ Κουτρούμπας Ἀποστόλου τοῦ Ἀθ. πεσόντος τὸ ἔτος 1916 ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Τὸ Ζαφειρῆ Γ. τοῦ Ἀθαν. πεσόντος τὴν 9.5.1916 ὁμοίως.

Τὸ Ζαχαροπούλου Β. τοῦ Γ. πεσόντος τὴν 5.10.1918 ἐν Σερβίᾳ.

Τὸ Δεληκωστόπουλου Κ. τοῦ Γ. πεσόντος τὴν 8.10.1918 ὁμοίως.

Τὸ Κουτρούμπας Β. τοῦ Κ. πεσόντος τὸ ἔτος 1921 ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Τὸ Δαλακώστα Ἀλεξ. τοῦ Ἀθ. πεσόντος τὸ ἔτος 1921 ὁμοίως.

Τὸ Μούρου Χρ. τοῦ Ἀθ. πεσόντος τὸ ἔτος 1921 ὁμοίως.

Τὸ Παπαζαχαρίου Χρ. τοῦ Γ. πεσόντος τὸ ἔτος 1921 ὁμοίως.

Τὸ Λωρίδα Νικ. τοῦ Γ. πεσόντος τὸ ἔτος 1922 ἐν Θράκῃ.

Τὸ Λωρίδα Ἰωάν. τοῦ Κ. πεσόντος τὸ ἔτος 1922 ὁμοίως.

Τὸ Γεωργαπούλου Χαρ. τοῦ Κ. πεσόντος τὸ ἔτος 1941 ἐν Ἀλβανίᾳ.

Τὸ Τσιώκου Κων. τοῦ Δημ. πεσόντος τὸ ἔτος 1941 ὁμοίως.

Τὸ Ζηγγέλη Χαρ. τοῦ Γ. πεσόντος τὸ ἔτος 1941 ὁμοίως.

Τὸ Καματερογιάννη Χρ. τοῦ Κ. πεσόντος τὸ ἔτος 1941 ὁμοίως.

Τὸ Ἀθανασιάδου Παν. τοῦ Γ. ἐκτελεσθέντος τὸ 1943 ἐν Καλαβρίττοις.

Τὴν 15 Μαρτίου 1963 ἰδρύθη Σύλλογος ὑπὸ τὴν ἐπωνομίαν «Σύλλογος τῶν Ἀπανταχῶς Καστανιωτῶν—Ὁ Ἀγῖος Δημήτριος», μὲ ἔδραν τὰς Ἀθήνας. Ἰδρυτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ὑπῆρξαν οἱ:

Βαστάκης Γ. τοῦ Σωτ.
Γεωργακούλου Νικ. τοῦ Κ.
Δεληγιάννης Παν. τοῦ Ἀνθ.
Δεληγιάννης Μεν. τοῦ Φ.
Δεληγιάννης Ἐλ. τοῦ Φ.
Δεληγιάννης Γ. τοῦ Φ.
Δεληγιάννης Ἀθαν. τοῦ Φ.
Δεληκωστόπουλος Γ. τοῦ Κ.
Δεληγιάννης Χρ. τοῦ Ἀνθ.
Δεληκωστόπουλος Κ. τοῦ Εὐθ.
Δεληγιάννης Ν. τοῦ Ἀνθ.
Δεληγιάννης Φ. τοῦ Ἀνθ.
Δεληγιάννης Ἐλ. τοῦ Ἀνθ.
Δεληγιάννης Π. τοῦ Φ.
Ζηγγέλης Ἀλεξ. τοῦ Ἀρ.
Ζηγγέλης Θεοφ. τοῦ Γ.
Ζηγγέλης Φ. τοῦ Ἀλεξ.
Μπαλιζ. Θεοφ. τοῦ Χρ.
Μπαλιζ. Κων. τοῦ Νικ.
Μπαλιζ. Παν. τοῦ Νικ.
Παπαχρίστου Γ. τοῦ Κ.
Παπαχρίστου Χρ. τοῦ Κ.
Σταθόπουλος Χρ. τοῦ Δημ.
Ταραμπίκος Ἀνθ. τοῦ Κ.
Τσιώκος Παν. τοῦ Δ.
Τσιώκος Γ. τοῦ Ἀθαν.
Ταραμπίκος Παν. τοῦ Δ.
Γραντέπουλος Νικ. τοῦ Ἀθαν.

Ἐνταῦθα ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι πρωτοργάντης τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου ὑπῆρξαν οἱ ἀνωτέρω, τὴν ἰδέαν ὅμως τῆς ἰδρύσεως εἶχε συλλάβῃ ὁ ἐξαιρέτως συμπολίτης Σωτ. Βαστάκης, πατὴρ τοῦ ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν Ἰωάννου Βαστάκη, ὅστις πολλὰ προσέφερεν διὰ τὸ καλὸν καλόν.

Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου εἶναι:

- 1) Ἡ ἡθικὴ καὶ ὁλικὴ ἐξέλιξις παντὸς καταγεγραμμένου ἐκ Καστανίας Εὐρυτανίας.
- 2) Ἡ μέριμνα καὶ ἡ προοχὴ περὶ παντός ζητήματος ἀφορῶντος τὴν κοινότητα Καστανίας καὶ ἀναλόγως τῶν πόρων τοῦ Συλλόγου, ἢ συμβολὴ καὶ ὑποστήριξις παντὸς ἔργου κοινῆς ὠφελείας τῆς κοινότητος Καστανίας.

3) Έπικοινωνία και σύμφωνες των σχέσεων των μελών του Συλλόγου μετά των άπανταχού της γής καταγομένων εν Καστανέα προς κοινή συνεργασία παντός ζήτηματος άφορώντος την ήθηκην και υλικήν προαγωγήν της κοινότητος Καστανέας.

4) Έπικοινωνία με τας λοιπάς κοινότητας του Νομού Εύρυτανίας και Αιτωλοακαρνανίας και συνεργασία διά τα κοινά συμφέροντα αυτών.

5) Όργάνωσις και εκτέλεσις εκδρομών εις Καστανέαν Εύρυτανίας και άλλαχού προς αναψυχήν και διά την επίτευκτον εξέτασιν διαφόρων ζητημάτων κοινής ωφελείας της κοινότητος.

6) Η καταβολή προσπαθειών διά την συγκοινωνίαν δι' αυτοκινήτων μετά της πρωτεύουσας του Νομού Εύρυτανίας. (Διά την επίτευκτον του σκοπού τούτου επιτρέπεται και η διενέργεια έργων).

7) Παροχή χρηματικών και ήθικων βραβείων, εν των πόρων του Συλλόγου, εις τούς άρίστους μαθητάς της κοινότητος Καστανέας ως και εις τούς εν Αθήναις διαμένοντας μαθητάς και σπουδαστάς.

Επίσης παρέχεται ή ειχέρεια διά την χορήγησιν υποτροφίας εις άριστούς μαθητάς και

8) Παροχή πάσης νοσοκομειακής και ιατρικής περιθάλψεως εις πάντα άποροι συμπολίτην.

Η πρώτη Γενική Συνέλευσις των μελών του Συλλόγου, παρόντων σχεδόν άπάντων των εν Αθήναις, Πειραιά και Προαστείσις διαμενόντων εν του χωρίου Καστανέα - Εύρυτανίας, συνεκλήθη την 19 Ιανουαρίου 1964. Κατ' αυτήν ανεπίχθησαν παρά διαφόρων ήμελητών οι σκοποί του Συλλόγου και γενόμενοι άρχαιρασιών αναδείχθη το πρώτον Διοικητικόν Συμβούλιον τούτου, εν των κάτωθι:

Δελγηγιάννης Έλευθέριος - Πρόεδρος.

Ταρχιμπίκος Παναγ. - Αντ' όρος.

Βαστάκης Ίωάννης - Ταμίας.

Μαλτσός Κων/νος μέλος.

Δελγηγιάννης Κων/νος μέλος.

Παπακρίστου Χρίστος μέλος.

Δελγηγιάννης Χρίστος μέλος.

Από της ίδρύσεως του ό Συλλόγου, άναποκρινόμενος εις τούς σκοπούς του ήργησεν την κοινωνικήν, ανθρωπιστικήν, χριστιανικήν, πνευματικήν και εκπαιδευτικήν δράσιν του. Πολυμετρώπως επέδειξεν το φιλόλληλον ενδιαφέρον του, δι' επισκέψεις των άσθενών, οικονομικής ένισχύσεως και συμπαραστάσεως προς αναξιοπαθούντας και άτυχήσαντας και γενικώς παρέσχεν πάλαν βοήθειαν όπου έπρεπε και ήδύνατο. Από εκπαιδευτικής πλευράς, δεν ύστέρησεν ό Σύλλογος, συνέβαλλεν διά τόν εξοπλισμόν των Έκκλησιών και του εκπαιδευτηρίου του χωρίου και γενικώς ύπεστήριξεν παν κοινωνικήν έργον. Κατέβαλλεν πάλαν δυνατήν προσπάθειαν διά την συνδυσιν της γενετήρας διά συγκοινωνίας με αυτοκίνητον, ως και διά τόν εξαελεκτρισμόν ταύτης.

Το πρώτον Διοικητικόν Συμβούλιον του Συλλόγου των άπανταχού Καστανέων: 1. άναταχού Καστανέων 40 ΑΓΓΟΣ ΑΝΗΤΡΙΠΙΟΣ, 2. άναταχού Καστανέων 40 ΑΓΓΟΣ ΑΝΗΤΡΙΠΙΟΣ, 3. άναταχού Καστανέων 40 ΑΓΓΟΣ ΑΝΗΤΡΙΠΙΟΣ, 4. άναταχού Καστανέων 40 ΑΓΓΟΣ ΑΝΗΤΡΙΠΙΟΣ, 5. άναταχού Καστανέων 40 ΑΓΓΟΣ ΑΝΗΤΡΙΠΙΟΣ, 6. άναταχού Καστανέων 40 ΑΓΓΟΣ ΑΝΗΤΡΙΠΙΟΣ, 7. άναταχού Καστανέων 40 ΑΓΓΟΣ ΑΝΗΤΡΙΠΙΟΣ.

Προβή εις την όργάνωσιν εκδρομών και συνεστάσεων διά την σύμφων των σχέσεων των μελών του Συλλόγου και αναψυχήν ταύτων. Έμερίμηνσεν διά την διαφύμισιν των συτικών καλλονών και της ιστορικής σημασίας του χωρίου, όστε ν' αποταλέσθ τούτο τόπον επισκέψεων και παραθερισμού. Καθιέρωσεν και χορήγησεν χρηματικά βραβεία διά τούς

Όδω του χωρίου Καστανέα φιλοξενούσα κατά το θέρος παραθεριστάς.

άρίστους μαθητάς του χωρίου και γενικώς έπραξεν παν το δυνατόν και ύποκοσμητικόν.

Ένταύθα δεν πρέπει νά παρίδωμεν ότι ή πολύπλευρος και αξιόπαινος δράσις του Συλλόγου όφείλεται εις τας δόκιμους και συνεχείς προσπάθειας των μελών του Δ.Σ., πρέπει όμως ιδιαίτερος νά εξαρτη ή συμβολή των Ά' φων Άνδρών Δελγηγιάννη, όστινες εκτός της προσωπικής των συμμετοχής διά την εύρυθμον λειτουργίαν και δράσιν του, τή μέγιστη συνεισέφερον εις την οικονομικήν του εύρωσιν.

Εκμεθα βέβαιον ότι, με την βοήθειαν του Θεού και με την συμπαράστασιν των εν τώ χωρίω και άνα την υφύλκον διασπαρμένων Καστανεωτών και εις το μέλλον ό Σύλλογος θά συνεχίσθ το άρχόμενον φιλοανθρωπικόν και εκπαιδευτικόν του έργον επ' αγαθόν των εκάστοτε δοκιμαζόμενων και πασχόντων συμπολιτών μας και του χωρίου, το όποιον προαγόμενον συνεχώς, θά καταστή συντήμως σύγχρονον και εφάρμολον άλλων ταύτων με μικρότερον ενδιαφέρον.

Γράφοντας αυτά τα λίγα λόγια για το χωριό μας, μου φάνηκε πώς ξανάζωγα τα παιδικά μου χρόνια. Ήσαν όν νά γύρισα πίσω στη μαθητική μου ζωή, μέγας έκει δηλαδή πού φθάνει ή ζωή του νέου στο χωριό. Είμαι βέβαιος ότι το ίδιο αισθάνθηκα και όλοι οι ξενητεμένοι συγχωριανοί μου πού διάβασαν αυτή την μικρή ιστορία του αγαπημένου χωριού μας.

Όταν ή μαθητική μας ζωή έτελειόταν έκαίνοι κι' εγώ, ξεκαί-

Συνταξιούχος, άπολυμαίνων την μαγειρικήν θείαν του χωρίου.

ν ήσασιν δι' άλλα μέρη, με την προσδοκία νά προκόβωμεν, νά γίνωμεν άξιοι της οικογενείας μας, της κοινότητας και της πατρίδος μας. Όπως κι' εγώ, κι' έκαίνοι θ' αναβόλινσιν τούς δασκάλους μας, τούς συμμαθητάς μας, τούς συγχωριανούς μας, τίς ιδιόρρυθμες συνήθειες ταύτων, τίς άθώες φυσιογνωμίες των και τίς ανθρωπίνες ιδιοτροπίες των. Θά θυμήθην άσφαλώς τίς Έκκλησίες του χωριού, το σχολείον, την «μαρούδα» πού φι-

ραμεν στον ώμο μας με τὰ λίγα βιβλία, ἀνέμικτα με λίγα καλαμποκόσιμα φυμιά, που μας ἔδιναν οἱ μαννάδες μας διὰ «κολατσὶ», τὰ «ταρουχία» καὶ τὰ «ταουράτια» που φορούσαμε στὰ πόδια μας, τίς πορείες μας ἀνάμεσα στὰ παγωμένα χιόνια, τὸ «ξύλιασμα» τῶν αὐτιῶν μας καὶ τῆς μύτης μας ἀπὸ τὸ «ταουχερόν» κρύο, ἔλας τίς περιποιήσεις τῶν μαννάδων μας καὶ γενικῶς δεῖ μες εἶχε χαραχθῇ βαθειὰ στὸ μυαλό μας, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνῃ τὴν παιδικὴν που δυσκόλως λησμονῶμαι κανεὶς θὰ μὴν μεγαλώσῃ. Καὶ κατὰ ἄλλο ἀκόμη! τίς εὐχὲς τῶν μαννάδων μας καὶ τῶν πατέρων μας, θὰ μὴν φύγοιμε ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ πάντοτε «Ἄντε στὴ καλὴ παιδί μου», «Καλὴ φάτιση γὰρ σοὺ δίδῃ ὁ Θεός», «Ἡ Παναγὰ μαζὶ σου».

Ἀλλ' ἔλθει πόση ἡ διαφορά μεταξὺ τῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν τοῦ χωριοῦ καὶ τῶν πόλεων. Κι ὅμως, ἀπὸ τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ ξεπερνῶνται συνήθως οἱ αὐριανοὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, οἱ καλοὶ πατριῶτες, οἱ τέλει χαρακτήρες, οἱ εὐγενεῖς προσωπικότητες, οἱ εὐκρινεῖς ἐπαγγελματίαι που θ' ἀποτελέσουν τὴν ἐγγύη καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς φυλῆς μας.

Δυστυχῶς τὸ κλείσιμον τῆς περιγραφῆς μας μες εὐρίσκει, κατὰ σύμπτωσιν, ἐνόπιον μᾶς θλιβερὰς τραγωδίας. Τὴν 5.2.1966, ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 4.7' ὁ ἐγκέλαδος ἐπλήξε τὸν ἡμεροῦ Νομὸν τῆς Εὐρυτανίας καὶ μετὰ σὲ λίγα δευτερόλεπτα μετέβαλε σαράντα ἕνα χωριὰ σὲ ἐρείπων. Ἄνω τῶν 9.000 ἀνθρώπων δέχθησαν, ἐν μέσῳ χειμῶνος, αἰφνιδοῦς τὴν ἀνηλεῆς κτύπημα τοῦ σεισμοῦ με ἀποτέλεσμα νὰ χάσουν 8, αὐτοὶ ἐπὶ 1182 σπιτία καὶ ἔρρευσαν, 1406 κατέστησαν ἀναποτίκτα, 12.000 ἄτομα παρέμειναν ἄστεγοι καὶ, ὅπου χειρότερον, ὑπῆρξαν καὶ εἰς νεκρὸς, ἡ Β. Λεπενιώτη, ἀπὸ τὸ χωριὸν Κρέντη, καὶ δεκάδες τραυματίων.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν εἰς τοὺς εἰδικούς ἄσπιν (Πεωδυναμικὸ Ἰνστιτούτο τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν) οἱ σεισμοὶ ὀφείλονται στὸ τεραστίον βάρος που συγκεντρώθη σ' ἕνα σημεῖον τῆς περιοχῆς μετὰ τὴν δημιουργίαν τῆς τεχνιτῆς λίμνης τοῦ φράγματος τῶν Κρεμασσῶν, τὸ ὅποιον εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Κρατικὴ μέριμνα ἐκινήθη ταχέως, δι: ὅμως ἀποτελεσματικῶς καὶ τοῦτο ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἐλλειψὶν συγκοινωνιῶν μέσων. Διότι, ὡς περιεγράψαμεν, ἡ Εὐρυτανία στερεῖται, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀμαξιτῶν ὁδῶν, ἐκεῖ δὲ ὅπου ὑπάρχουν, κατὰ τὸν χειμῶνα ἀποκλείονται λόγω συσσωρεύσεως ὑψηλῶν στρωμάτων χιόνος.

Ἡ συμφορὰ αὕτη κατέστησε ἐπικύριον καὶ περισσώτερον ἐπέειγεν τὸ θέμα τῶν δυσχερειῶν (πολλάκις ἀνυπερβλήτων), τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζουν οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς εἰς κάθε περίπτωσιν ἀνάγκης ἀπαράσης: τὰ ἄσπιν ἢ τὸ ὄνυλον. Ὁ ἀσθενὴς συμπατριώτης μας, ὁ ἔχων ἀνάγκην ἀμέσῳ περιθάλψεως, ἡ συμπατρίς μας, τῆς ὁποίας προβλεπεται δυσχερὲς ὁ τοκετός, ὁ παθὼν οἰκονομικὰ ἀτύχημα συγγενεῶν, ἀντιμετωπίζουν πρόβλημα σῶσιν (τὸν χειμῶνα ἄλλωστὶν) στήν προσπάθειά των νὰ φθάσουν εἰς τὰ ἀστικά κέντρα, μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ τύχουν τῆς δεύσεως φροντίδος.

Ἡ συμφορὰ αὕτη πρέπει νὰ ἐπιβάλῃ εἰς πάντας τὴν συνειδητοποίησιν τῆς ἀνάγκης ἀμέσῳ ἐξυπηρέτησεως τῆς συγκοινωνίας τῶν χωριῶν μετὰ τὰ ἀστικά κέντρα καὶ τοῦ ἐξηλεκτρισμοῦ αὐτῶν. Δὲν θὰ ᾔτο ἐπίσης ἀστικός καὶ ἡ ἐκ μέρους τῆς πολιτείας μελέτη τοῦ θέματος τῆς μεταφοράς ὠρεομένων χωρίων, καὶ μάλιστα τῶν πλέον ὀρεινῶν, εἰς περιοχὰς εὐπροσέτους, ἐπὶ τῇ τέλει νὰ κατεστῇ ἡ διαβίωσις τῶν κατοικούντων κάπως ἀνευτετέρα.

α' ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΠΟΥ ΙΔΡΥΣΑΝ ΕΥΡΥΤΑΝΕΣ

1. «Γ. Α. ΚΕΡΑΝΗΣ» Α.Ε.
Ἡ καπνοβιομηχανία τῶν ἐκλεκτῶν οὐγκρέτων.
Ἡ πρώτη στὴν Ἑλλάδα.
2. «ΗΛΙΟΣ» Α.Ε. Α.φ. Α. ΣΑΚΚΑΛΗ
Ἡ μεγαλύτερη βιομηχανία ζυμωρικῶν.
Γι' αὐτοὺς που ἀγαποῦν κατὰ ἐκλεκτό.

β' ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙΣΤΑΝΕΩΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

1. Α.φ. Α. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ
Ἑστιατόριον — Σταδίου 5.
2. Α.φ. Π. ΔΑΛΑΚΩΣΤΑ - Π. ΤΣΙΩΚΟΣ
Ἑστιατόριον — Ὑμηττοῦ καὶ Φθίνης, Παγκράτι.
3. Α.Γ. ΒΑΣΤΑΚΗΣ Ο.Ε.
Ἑστιατόριον — Εὐτυχίδου 23, Παγκράτι.
4. Α.φ. Α. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ
Σακχαροπλαστεῖον — Δεσφ. Ἀλεξάνδρου 49.
5. Ε.Φ. Κ. ΚΑΤΣΙΚΑΣ
Βιολογικοπλαστεῖον — Πρακτικῶν 4, Παγκράτι.
6. ΧΡ. ΦΡΑΓΚΟΣ
Παντοπωλεῖον — Παζῶν 27.
7. Ι. ΚΑΤΣΙΚΑΣ
Ραφίον Χρυσάνθου 6 — Παγκράτι.
8. Δ. ΦΡΑΓΚΟΣ
Κρεσπολεῖον — Γιάνναρη 32.
9. Κ. ΚΑΡΑΜΕΤΑΣ
Ταβέρνα — Δροσιά.

γ' ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΤΑΞΕΙΔΙΩΝ

1. «TRAVEL HOUSE»
Κ. Δελικωστόπουλος — Σταδίου 51.

Φωτοσυναγραφίαι: Ἀποστ. Τσιτσοῦργιος — Τίως ἀφ' ὁδοῦ τῆς Ἑνότητος Τσιτσοῦργιων καὶ ἡθ' ἡμῶν τοῦ Δ.Σ. ταύτης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΠΑΛΑΣ (1914 - Ἀπεβίωσεν αἰφνιδίως τὴν 30ην Δεκεμβρίου 1970) Βιογραφικὰ στοιχεῖα

Γενικά

Γεννήθηκε στὴν Καστανὰ Εὐρυτανίας τὸ 1914, ὅπου ἔμαθε τὰ πρῶτα ἐγκύκλια γράμματα. Συνέχισε στὸ Σχολαρχεῖο Προυσοῦ καὶ περάτωσε τίς γυμνασιακές του σπουδὲς στὸ Γυμνάσιο Ἀγρινίου, ὅπου παραλλήλως ἐργαζόταν στὴν ἐμπορικὴ ἐπιχείρησιν τοῦ πατέρα του.

Τὸ 1945 νυμφεύεται τὴ Μαρία τὸ γένος Γεωργίου Ὑφαντοπούλου, μετὰ τὴν ὁποία ἀπέκτησαν τρία παιδιά: τὸ Νίκο, τὴν Αἰκατερίνη καὶ τὸ Γιάννο.

Στρατιωτικὴ δραστηριότητα

Τὸ 1934 ἐπιλέγεται γιὰ ἐφεδρὸς αξιωματικὸς καὶ εἰσάγεται στὴ Σχολὴ Ἑφέδρων Ἀξιωματικῶν Σύρου. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν του ἀπὸ τὴ Σχολὴ αὐτὴ τοποθετήθηκε στὸ 6ο Σύνταγμα Πεζικοῦ καὶ στὴ συνέχεια στὸ Πρότυπο Σύνταγμα Εὐζώνων.

Τὸ 1939 ἐπιστρατεύεται ὡς ἐφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς καὶ ὑπηρετεῖ ἐπὶ ἕνα χρόνον στὸ 39ο Σύνταγμα Εὐζώνων.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940 ἐπιστρατεύεται ἐκ νέου καὶ κατατάσσεται στὸ 39 Σύνταγμα Εὐζώνων ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀειμνήστου ἀντισυνταγματάρχου τότε καὶ μετέπειτα στρατηγοῦ Παισαβία Κατσώτα, πολεμώντας στίς πρῶτες γραμμές τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ μετώπου στὴν περιοχὴ Τεπελενίου.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐχθρικής κατοχῆς εἶχε ὀργανωθεῖ σὲ διάφορες ἀντιστασιακές ὀργανώσεις, που δραστηριοποιήθηκαν στὴν περιοχὴ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας καὶ τῆς Εὐρυτανίας, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ στρατηγοῦ Ζέρβα.

Στὰ 1947 - 1949, ὅταν ἡ Ἑλλάδα ἐκαλεῖτο γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ συναντῆσαι τὴ μοῖρα τῆς, ἐπιστρατεύεται καὶ πάλι μετὰ τὸ βαθμὸν τοῦ ἐφεδρικοῦ ὑπολοχαγοῦ, προσχθεῖς ἀναδρομικῶς στὸ βαθμὸν τοῦ λοχαγοῦ καὶ τοποθετεῖται στὸ 8ο Τάγμα Ἐθνοφρουρᾶς, μετὰ τὸ ὅποιο συμμετέχει στίς ἐπιχειρήσεις τῆς περιόδου ἐκεῖνης πάντοτε στὴν πρώτη γραμμῇ.

Γιὰ τὴ μακροχρόνια συμβολὴν του στοὺς ἑθνικούς τοῦ ἔθνους, γιὰ τὴν ἑλευθερίαν καὶ τὴν Δημοκρατίαν, ἡ πολιτεία τὸν ἐτίμησε μετὰ τῆς ἐξῆς μετὰλλια καὶ παράσημα:

- Πολεμικὸς Σταυρὸς (1940 - 1941)
- Μετάλλιο Ἐξαιρέτων Πράξεων (1940 - 1941)
- Ἀνιμνηστικὸ Μετάλλιο Ἑκστρατείας (40 - 41)
- Πολεμικὸς Σταυρὸς (1947 - 1949)

Επί πλέον, για τη στρατιωτική του δράση τιμήθηκε και με διάφορες διακρίσεις από τις στρατιωτικές μονάδες, όπου υπηρέτησε, ήτοι:

Ευαρέσκεια από τη Διοίκηση της 84ης Στρατιωτικής Περιοχής.

Συγχαρητήριοι Έπαινοι από την ίδια Διοίκηση.

α) Ευαρέσκεια β) Έπαινος γ) Συγχαρητήριοι Έπαινοι και δ) Πρότασις για την άπονομή του Χρυσού Άριστείου Άνδρείας, από τη Διοίκηση του 8ου Τάγματος Έθνοφυλακής, για τις προσφερθείσες πολύτιμες υπηρεσίες του μέχρι αυτοθυσίας επί του πεδίου της μάχης.

Υπήρξε γενναίος, αλλά και σεμνός. Για την πλούσια πολεμική του δράση στον Έλληνο-Ιταλικό Πόλεμο όμιλεί ευλόγως τό παρόν βιβλίο.

Επαγγελματική Δραστηριότητα

Τό 1947 διορίζεται στον Κλάδο των Επιθεωρητών Έργασίας του Υπουργείου Έργασίας και υπηρετεί ευδοκίμως μέχρι τό 1970, οτε απέβωσε από αιφνίδιο θάνατο.

Προάγεται άκωλύτως σε όλες τις βαθμίδες του Κλάδου μέχρι και του βαθμού του Επιθεωρητού Έργασίας.

Από τό 1955 διετέλεσε προϊστάμενος διαφόρων νευραλγικών Επιθεωρήσεων Έργασίας στις περιοχές της Άθήνας και του Πειραιά και υπερασπιζόταν με υπεράλλοντα ζήλο τά δικαιώματα των εργαζομένων.

Πολλές φορές λόγω καταρτίσεως, ευθυκρισίας και έμπειρίας ή Υπηρεσία τον έστελνε σε έπαρχιακές πόλεις, για την έπίλυση σοβαρών εργασιακών διαφορών, μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων. Χαρακτηριστική, για τό λόγο αυτό, υπήρξε και ή άπονομή έπαινου από τό Έργατικό Κέντρο Τρικάλων.

Διετέλεσε Πρόεδρος ή Μέλος διοικητικών συμβουλίων Επιτροπών ή Οργανισμών, που τελούσαν υπό την έποπτεία του Υπουργείου Έργασίας.

Από τά στοιχεία του υπηρεσιακού άτομικού του φακέλου προκύπτει οτι διακρινόταν για την άκεραιότητα του χαρακτήρα, τό ανεπίληπτο ήθος, την άφοσίωση στο καθήκον, την άκάματη εργατικότητα, την άκρα εύσυνειδησία, την άνιδιοτελή φιλαλληλία, τον άδολο πατριωτισμό, την άπαράμιλλη εύνοχία, τη δύναμη άντιστάσεως και την ευρυμάθειά του.

Κρινόταν από τούς προϊσταμένους του σταθερά ως προακτέος και έκλογη.

Τό Υπουργείο Έργασίας έξετίμησε τη συνολική υπηρεσιακή δραστηριότητα και του άπένευσε την ήθική άμοιβή του Έπαίνου, με την ύπ' αριθ. 383 / 3.8.1948 άπόφαση, οτε ήταν άκόμη νέος υπάλληλος.

Κοινωνική Δραστηριότητα

Έθελοντής αίμοδότης και ένεργός Έρυθροσταυρίτης, προσέφερε βοήθεια, αγάπη και στοργή στους πάσχοντες συνανθρώπους του.

Από τη θέση του Επιθεωρητού Έργασίας βοήθησε, πολλούς συμπατριώτες του, κατά τά δύσκολα χρόνια της μεταπολεμικής περιόδου, τοποθετώντας τους σε διάφορες θέσεις έργασίας, στις όποιες άρκετοί σταδιοδρόμησαν.

Δεν ήταν, όμως μικρότερη ή συμβολή του και ή ένεργός συμπαράστασις στην έπίλυση των προβλημάτων που άντιμετώπιζε ή ιδιαίτερα του πατρίδα. Κατέβαλε άοκνες προσπάθειες σε κάθε έργο άναπτυξέως και προόδου της περιοχής.

Διετέλεσε ιδρυτικό μέλος του Συλλόγου Καστανιωτών και μέλος του πρώτου Διοικητικού Συμβουλίου του.

Η αγάπη του αυτή για τη γενέθλια γη άποτυπώνεται ανάγλυφα στο βιβλίο του με τίτλο: «Καστανιά Εύρυντίας».

Η «σάρωση» και η ηλεκτρονική επεξεργασία έγιναν από το Θεολόγο καθηγητή και Διευθυντή Γυμνασίου κ. Ζαχαρία Ζηνέλη για την ιστοσελίδα της Καστανιάς. Το βιογραφικό σημείωμα του συγγραφέα λήφθηκε από το δεύτερο έργο του «ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗ - ΠΩΣ ΕΠΟΛΕΜΗΣΑΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ, ΑΘΗΝΑ 1994», που εκδόθηκε μετά το θάνατό του από την ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΥΡΥΤΑΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ